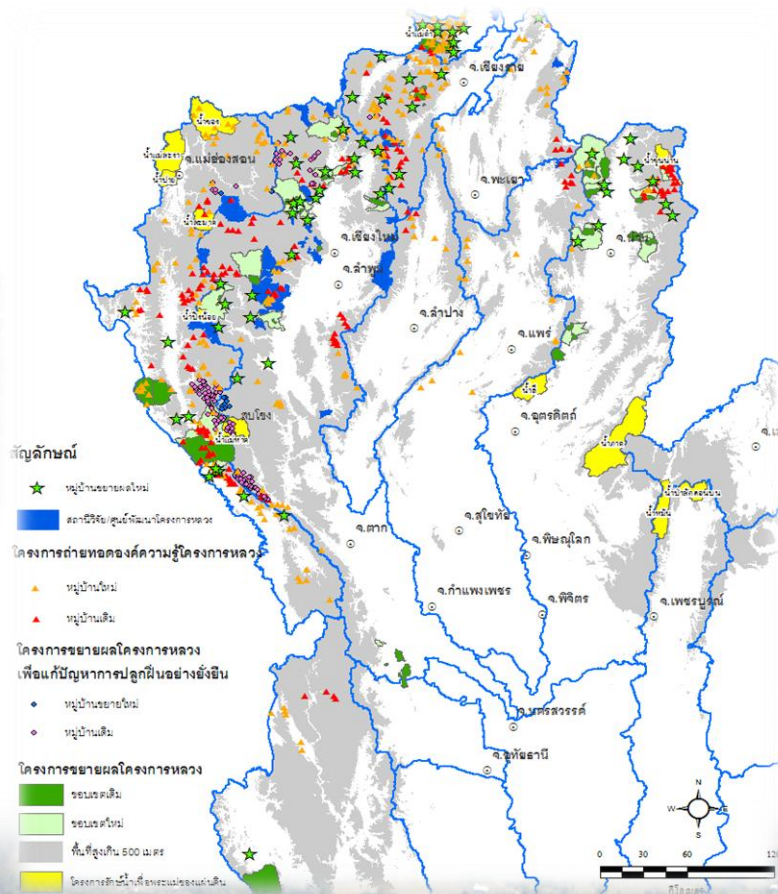




ยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ ๒ (พ.ศ.๒๕๕๖-๒๕๕๙)



สารบัญ

	หน้า
ส่วนที่ ๑	ความเป็นมา
ส่วนที่ ๒	วัตถุประสงค์
ส่วนที่ ๓	กรอบแนวคิดการจัดทำแผนยุทธศาสตร์
ส่วนที่ ๔	กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์
ส่วนที่ ๕	สถานการณ์การพัฒนาพื้นที่สูง
	๕.๑ ปัญหาที่ยังคงมีอยู่
	๕.๒ ประเด็นท้าทายและเงื่อนไขใหม่
ส่วนที่ ๖	แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป
	๖.๑ ความเชื่อมโยงของประเด็นท้าทาย แนวทางการพัฒนา และยุทธศาสตร์
	๖.๒ ความสอดคล้องกับนโยบาย แผนพัฒนา และแผนแม่บทเกี่ยวข้องของ ยุทธศาสตร์ของสถาบัน ระยะที่ ๒
ส่วนที่ ๗	ยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
	๗.๑ วิสัยทัศน์
	๗.๒ พันธกิจ
	๗.๓ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ของยุทธศาสตร์
	๗.๔ เป้าหมายการให้บริการของหน่วยงาน และตัวชี้วัด
	๗.๕ แผนที่ยุทธศาสตร์ (STRATEGIC MAP)
	๗.๖ พื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่เป้าหมายในระยะต่อไป
	๗.๗ รายละเอียดยุทธศาสตร์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง
	๑. ยุทธศาสตร์วิจัยและพัฒนา
	๒. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผล องค์ความรู้โครงการหลวง
	๓. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์
	๔. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ
	๗.๘ กรอบงบประมาณของยุทธศาสตร์ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๙)
ส่วนที่ ๘	การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ
	๘.๑ กลไกการขับเคลื่อน
	๘.๒ การแปลงแผนยุทธศาสตร์สู่แผนปฏิบัติการ
	๘.๓ การบูรณาการกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
	๘.๔ การติดตามและประเมินผล
	๘.๕ การถ่ายทอดและการขยายพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง

ภาคผนวก	หน้า
๑ โครงสร้างองค์กร	๒
๒ จำนวนกลุ่มบ้านบนพื้นที่สูง	๓
๓ สรุปผลการดำเนินงานสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ผ่านมา	๔
๑. ทบทวนผลการดำเนินงานของภาพรวมสถาบันในระยะที่ผ่านมา	๔
๒. ทบทวนผลการดำเนินงานรายยุทธศาสตร์	๗
(๑) ยุทธศาสตร์วิจัยและพัฒนา	๗
(๒) ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	๑๓
(๓) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ	๑๙
(๔) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์	๒๔

๑. ความเป็นมา

- ๑) ในปี พ.ศ.๒๕๑๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งโครงการหลวงเพื่อรับผิดชอบงานพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา ลดการปลูกพืชเสพติด รวมทั้งอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร ซึ่งในการดำเนินงานตามพระราชประสงค์ โครงการหลวงได้ให้ความสำคัญกับวิธีการทำงานดังต่อไปนี้
 - ใช้การวิจัยและการพัฒนาเป็นตัวขับเคลื่อนการสร้างรายได้และความเป็นอยู่ของชาวเขา โดยเน้นให้ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลายชนิด และมีระบบการใช้ที่ดินที่เหมาะสม
 - ร่วมมือกับหน่วยงานและชุมชนอย่างใกล้ชิด ในการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน รวมทั้งการฟื้นฟูและอนุรักษ์ดินและป่าต้นน้ำลำธาร
 - พัฒนาศูนย์และสถานีวิจัยในพื้นที่สูงจำนวน ๓๘ แห่งในพื้นที่ ๕ จังหวัดของภาคเหนือตอนบน ให้เป็นศูนย์ประสานงานการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ และเป็นจุดเรียนรู้การพัฒนาที่สูงอย่างยั่งยืน
- ๒) คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) มีภารกิจสำคัญ คือ สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่สูงได้อย่างยั่งยืนครอบคลุมทุกมิติ สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้จากโครงการหลวงจนเกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางและเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม
- ๓) สถาบันได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๕๐ เพื่อให้มีทิศทางและกรอบการดำเนินงานที่ชัดเจน รวมทั้งบรรลุมิติที่ตั้งไว้ โดยมีวิสัยทัศน์ “เพื่อมุ่งการวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวงเพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน รวมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์ให้เป็นแหล่งความรู้พืชสวนความหลากหลายทางชีวภาพและแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพระดับนานาชาติ”
- ๔) สถาบันได้ดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวซึ่งประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ๑) ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา ๒) ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ๓) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ และ ๔) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์
- ๕) แผนยุทธศาสตร์ระยะที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) ได้สิ้นสุดระยะเวลาดำเนินงาน เพื่อให้ภารกิจของสถาบันเป็นไปตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งสถาบันและสอดคล้องแนวพระราชดำรินโยบายและแผนพัฒนาต่างๆ ของรัฐ สถาบันจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง(องค์การมหาชน) ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๙) ที่สามารถบริหารงานและดูแลองค์กรได้อย่างมั่นคง และเอื้อต่อการเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการเครือข่ายในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ

๒. วัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

- ๑) เพื่อทบทวนบทเรียนและผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของสถาบัน ภายใต้แผนยุทธศาสตร์ ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔)
- ๒) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญต่างๆในกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ อาทิ สถานภาพและศักยภาพของสถาบัน รวมทั้งปัจจัยภายในภายนอกที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการสถาบัน ที่นำไปสู่การกำหนด ทิศทางการดำเนินงานของสถาบันในระยะต่อไป
- ๓) เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของสถาบัน ที่สอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศและ นโยบายของคณะกรรมการสถาบัน และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนบนฐาน การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย

๓. กรอบแนวคิดการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

การจัดทำยุทธศาสตร์ของสถาบันครั้งนี้ ได้น้อมนำแนวพระราชดำริ ตามหลักการทำงานของ โครงการหลวง และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งนโยบายของรัฐบาล เป็นแนวทางในการ ปฏิบัติงานของสถาบันเพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจของสถาบัน ตลอดจนนำแนวคิดการกำหนดขอบเขต กลุ่มน้ำเป็นขอบเขตการปฏิบัติเพื่อขยายผลงานโครงการหลวง โดยการบูรณาการการปฏิบัติงานกับภาคส่วน ต่างๆ เน้นการพัฒนาศูนย์ความร่วมมือการเรียนรู้และการพัฒนา โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ดังนี้

- ๑) หลักการทำงานของโครงการหลวง ประกอบด้วย การวิจัยการเกษตร สังคม และ สิ่งแวดล้อม การวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปลูกป่าในส่วนที่ควรเป็นป่า ทำ การเกษตรภายใต้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ และการขนส่ง การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การตลาด
- ๒) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่อาศัยหลักการมีเหตุ มีผล ความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน และการพัฒนาบนฐานความรู้ อย่างรอบคอบ ระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม จริยธรรมและดำเนินชีวิตด้วยความเพียร
- ๓) การพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยใช้กลุ่มน้ำ เป็นขอบเขตการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการพัฒนาเชิงบูรณา การของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีหมู่บ้านหรือชุมชนในพื้นที่กลุ่มน้ำเป็นหมู่บ้าน เครือข่ายการพัฒนา และอาศัยสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเป็นศูนย์การเรียนรู้ ขณะเดียวกันใช้ศูนย์ขยายผลโครงการหลวง เป็นกลไกในการปฏิบัติงานเชิงบูรณาการใน ระดับกลุ่มน้ำ กลุ่มน้ำสาขาและกลุ่มน้ำย่อย
- ๔) การพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม โดยนำองค์ความรู้ของโครงการหลวงไปปรับใช้ ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ๕) การพัฒนาพื้นที่สูงให้เกิดความยั่งยืนในลักษณะการเจริญเติบโตสีเขียว (Green growth) เป็นประเด็นพัฒนาที่สำคัญในภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๑๑

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ไปสู่ความมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมไปกับการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและสังคมอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นชุมชนบนพื้นที่สูงควรมีการปรับกระบวนทัศน์ไปในทิศทางการพัฒนาสังคมสีเขียว ซึ่งต้องใช้องค์ความรู้ปรับใช้ควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ทรัพยากรที่เป็นทุนสังคมและทุนธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ

- ๖) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถาบัน นโยบาย แผนพัฒนาและมติ ครม. ที่เกี่ยวข้อง

๔.กระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ครั้งนี้ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งภายในและภายนอกของสถาบัน ได้แก่ คณะกรรมการสถาบัน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสถาบัน รวมทั้งผู้แทนชุมชนและหน่วยงานภายนอก ร่วมกันระดมความคิดทั้งประเด็นสถานการณ์ในปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนกำหนดทิศทางและรายละเอียดต่างๆของแผนร่วมกัน โดยขั้นตอนในการจัดทำแผนแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอน (แผนภาพที่ ๑) ดังนี้

- (๑) การสังเคราะห์ข้อมูลและการทบทวนการดำเนินงานของสถาบันและการพัฒนาพื้นที่สูงในระยะที่ผ่านมา

๑.๑) การทบทวนนโยบาย แผนพัฒนา และยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) นโยบายบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล ปัจจุบัน นโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ แผนแม่บทโครงการหลวง แผนแม่บทโครงการขยายผลโครงการหลวง เป็นต้น

๑.๒) การทบทวนผลงานและภาพรวมการดำเนินงานของสถาบันช่วงที่ผ่านมา (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) และการรับฟังข้อคิดเห็นจากเจ้าหน้าที่ของสถาบันในทุกสำนัก และจากประชาชนในพื้นที่เป้าหมาย รวมทั้งการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สูงด้วยมิติต่างๆ

๑.๓) จัดประชุมร่วมกับบุคลากรของแต่ละสำนัก ทั้งในสำนักงานและภาคสนาม รวมทั้งกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อวิเคราะห์การดำเนินงานของสำนักต่างๆ และวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและความต้องการของชุมชนในพื้นที่ที่ดำเนินงานอยู่ รวมทั้งทบทวนและวิเคราะห์กลยุทธ์ที่ควรดำเนินงานต่อไปของแต่ละสำนัก

- (๒) การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดรายละเอียดของแผนยุทธศาสตร์

เป็นการประชุมเพื่อกำหนดสาระสำคัญของแผนยุทธศาสตร์ของสถาบัน โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ทั้งนี้ได้แบ่งการประชุมออกเป็น ๒ ครั้ง ได้แก่

๒.๑) การประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ ๑ สำหรับคณะผู้บริหารระดับสูง เพื่อกำหนดทิศทางของแผนฯ ในระยะ ๕ ปีข้างหน้า มีสาระสำคัญประกอบด้วย

- สรุปภาพรวมของการพัฒนาที่สูงที่ผ่านมา รวมทั้งประเด็นปัญหาอุปสรรคร่วมกันทบทวนบทเรียน
- วิเคราะห์ SWOT
- กำหนดวัตถุประสงค์ และตัวชี้วัดของแผนยุทธศาสตร์
- กำหนดกรอบเป้าหมายและประเด็นยุทธศาสตร์

๒.๒) การประชุมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ ๒ สำหรับเจ้าที่ระดับปฏิบัติการ มีสาระสำคัญประกอบด้วย

- ทบทวนเป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จ
- กำหนดกิจกรรมหลัก ที่สอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์

(๓) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เพื่อนำเสนอคณะกรรมการของสถาบันให้เห็นความเห็นชอบ

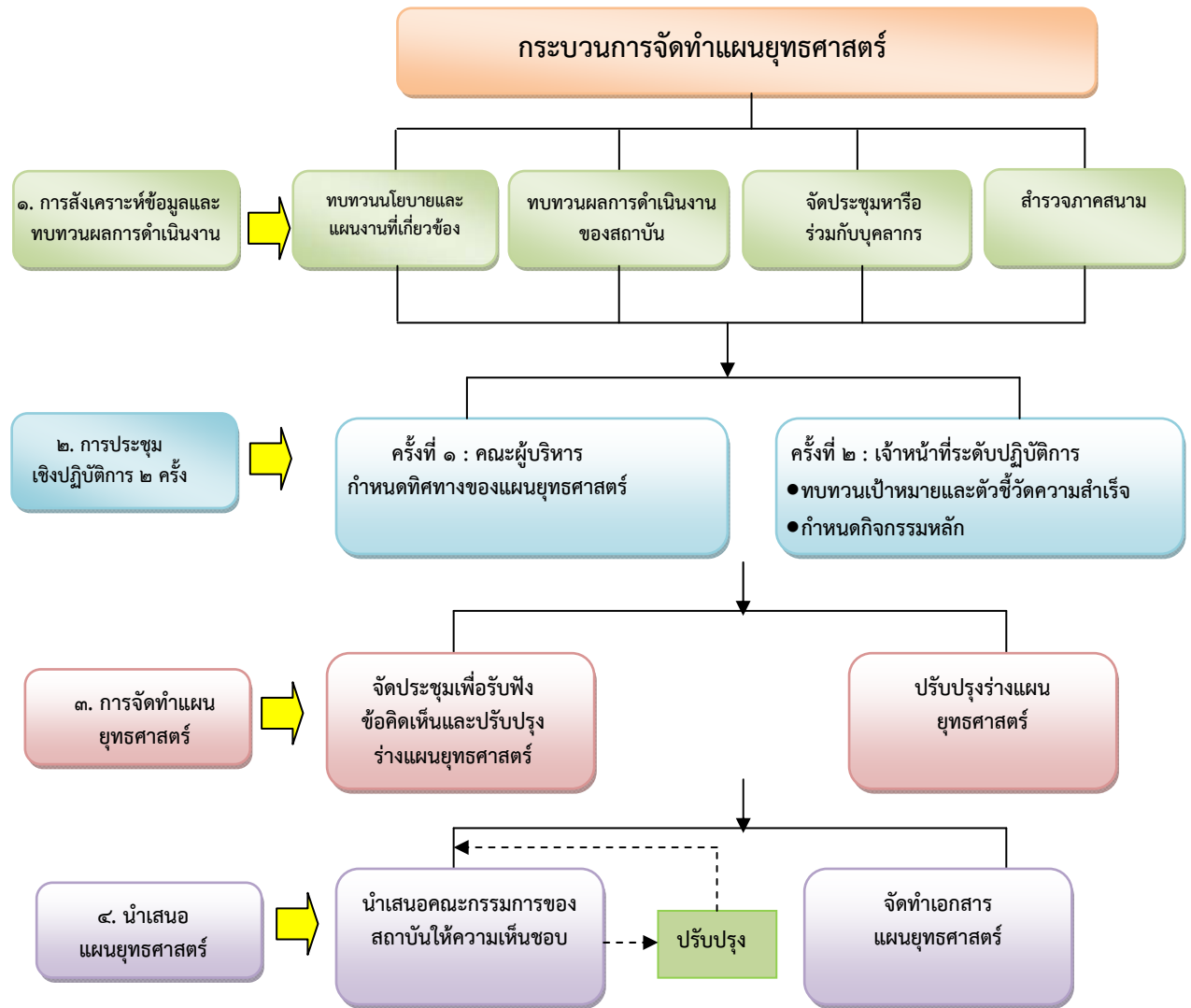
การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เริ่มต้นจากการนำร่างแผนยุทธศาสตร์เข้าสู่การประชุมหารือเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ก่อนนำมาพิจารณาปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น รายละเอียดของแต่ละชั้นประกอบด้วย

๓.๑) จัดประชุมร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อรับฟังข้อคิดเห็นและปรับปรุงร่างยุทธศาสตร์ฯ ทั้งนี้ผู้ที่เข้าร่วมการประชุมประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนบุคลากรของสถาบัน ตัวแทนภาคประชาชน เป็นต้น

๓.๒) ปรับปรุงแก้ไขร่างยุทธศาสตร์ฯตามข้อเสนอแนะของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และจัดทำรายละเอียดขั้นสุดท้ายของยุทธศาสตร์ฯ

๓.๓) นำเสนอแผนยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๙) เพื่อนำเสนอคณะกรรมการของสถาบันให้เห็นความเห็นชอบ

๓.๔) คณะกรรมการของสถาบันมีมติเห็นชอบแผนยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๙) เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๕



แผนภาพที่ ๑ กระบวนการจัดแผนยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๙)

๕. สถานการณ์การพัฒนาพื้นที่สูง

พื้นที่สูงในประเทศไทยครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๖๗.๒๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๓ ของพื้นที่ ๒๐ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน แพร่ น่าน ลำปาง ตาก เพชรบูรณ์ พิษณุโลก เลย สุโขทัย กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และ เพชรบุรี สำหรับการกระจายตัวของชุมชนบนพื้นที่สูง มีทั้งหมด ๓,๘๒๙ กลุ่มบ้าน ส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๕.๕๐ เป็นกลุ่มในจังหวัดภาคเหนือ ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่มีกลุ่มบ้านที่ตั้งอยู่มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน และเชียงราย ตามลำดับ

การกระจายตัวของชุมชนบนพื้นที่สูง ครอบคลุมลุ่มน้ำหลักของประเทศไทย ๑๔ ลุ่มน้ำ ๑๒๘ ลุ่มน้ำสาขา โดยลุ่มน้ำปิง มีจำนวนชุมชนบนพื้นที่สูงกระจายตัวมากที่สุด (ร้อยละ ๓๒.๕๙) รองลงมาได้แก่ ลุ่มน้ำสาละวิน (ร้อยละ ๒๖.๕๐) และลุ่มน้ำกก (ร้อยละ ๑๐.๐๗) ตามลำดับ

ประชากรบนพื้นที่สูงประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าต่างๆ กว่า ๑๐ ชนเผ่า มีจำนวนประชากร ๒๑๓,๒๗๖ครัวเรือน ๙๖๔,๙๑๖ คน (พ.ศ. ๒๕๕๐) อาศัยกระจายอยู่ในหมู่บ้านทั้งหมด ๓,๘๒๙ หมู่บ้าน ใน ๒๐ จังหวัด โดยจังหวัดเชียงใหม่ มีชาวเขามากที่สุดจำนวน ๒๖๐,๐๔๔ คน (ร้อยละ ๒๖.๙๕) รองลงมาคือ จังหวัดเชียงราย จำนวน ๑๓๘,๓๖๙ คน (ร้อยละ ๑๔.๓๔) และจังหวัดตาก จำนวน ๙๙,๙๖๕ คน (ร้อยละ ๑๐.๓๖)

๕.๑ ปัญหาที่ยังคงมีอยู่

ผลของการพัฒนาที่ผ่านมา ผนวกกับสถานการณ์แวดล้อมสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิเช่น กระแสโลกาภิวัตน์ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภาวะโลกร้อน การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง ล้วนส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคม สภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงในปัจจุบัน รวมทั้งปัญหาดังเดิมของชุมชนบนพื้นที่สูงบางส่วนที่ยังคงมีอยู่ และมีปัญหาใหม่ที่ต้องติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด โดยได้สรุปปัญหาหลักที่เกิดขึ้นบนพื้นที่สูง แบ่งเป็นปัญหา ๕ ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านนโยบายและกฎหมาย และด้านการบริหารจัดการ มีรายละเอียดดังนี้

๑.) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

(๑) ปัญหาความยากจน เป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมาที่มีการส่งเสริมพืชเศรษฐกิจทำให้ระบบการผลิตเปลี่ยนจากการเกษตรเพื่อยังชีพประกอบด้วยการปลูกพืชหลากหลายไปสู่การเกษตรเชิงพาณิชย์ ซึ่งเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและเน้นการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกชุมชน และพึ่งพิงตลาดภายนอกเป็นหลัก ประกอบกับพื้นที่สูงมีพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์มีจำกัด ทำให้เกษตรกรมีพื้นที่ทำกินต่อครัวเรือนน้อยและไม่สามารถขยายพื้นที่ทำกินออกไปได้ นำไปสู่การใช้ที่ดินทำกินและสารเคมีอย่างเข้มข้น นอกจากนี้ความผันผวนด้านราคาปัจจัยการผลิตและราคาผลผลิต รวมทั้งชุมชนชาวเขาขาดอำนาจต่อรองกับพ่อค้า ทำให้เกษตรกรต้องแบกรับภาระหนี้สิน

พื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง ครัวเรือนเกษตรกรปี พ.ศ.๒๕๕๑/๒๕๕๒ มีรายได้รวมเฉลี่ยเท่ากับ ๑๐๙,๓๗๗ บาทต่อครัวเรือน ในจำนวนนี้เป็นรายได้ที่เป็นเงินสด ร้อยละ ๘๘ ส่วนรายได้ที่เหลืออีกร้อยละ ๑๒ เป็นรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๑๓,๐๑๙ บาทต่อครัวเรือน (กมล งามสมสุขและคณะ, ๒๕๕๓) ซึ่งรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรที่ได้นี้ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งประเทศและในภาคเหนือ โดยรายได้เงินสดของครัวเรือนเกษตรกรทั่วประเทศในปี ๒๕๕๑ เท่ากับ ๒๑๙,๙๑๒ บาทต่อครัวเรือน และรายได้เงินสดจากการเกษตรของครัวเรือนเกษตรกรในภาคเหนือในปี ๒๕๕๐/๒๕๕๑ เท่ากับ ๑๔๐,๖๘๕ บาทต่อครัวเรือน (ศูนย์สารสนเทศการเกษตร และสำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตรของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๕๒)

ส่วนครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงมีถึงร้อยละ ๒๗ ที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน ซึ่งถือว่าเป็นครัวเรือนที่ยากจน และมีครัวเรือนเกษตรกรเกือบร้อยละ ๒๐ ที่มีความยากจนด้านอาหาร (มีรายได้ไม่พอสำหรับจ่ายเป็นค่าอาหารเพื่อประทังชีวิตในระดับพื้นฐาน) และครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงมีครัวเรือนเกษตรกรถึงร้อยละ ๓๓ ที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน ซึ่งถือว่าเป็นครัวเรือนที่ยากจนและมีครัวเรือนเกษตรกรเกือบร้อยละ ๒๔ ที่มีความยากจนด้านอาหาร (มีรายได้ไม่พอสำหรับจ่ายเป็นค่าอาหารเพื่อประทังชีวิตในระดับพื้นฐาน) ครัวเรือนเกษตรกรที่ยากจนและยากจนด้านอาหารจะมีจำนวนมากที่โครงการขยายผลฯ ความสูงตั้งแต่ ๑,๐๐๐ เมตรขึ้นไป และโครงการขยายผลฯ ที่อยู่ตามแนวชายแดนและชนเผ่าม้ง กะเหรี่ยง อีกร้อ และละว้า (กมล งามสมสุข และคณะ, ๒๕๕๓) นอกจากนี้ครัวเรือนเกษตรกรในกลุ่มน้ำปิงมีหนี้สินของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย ๘๔,๙๗๘ บาท และใน

ลุ่มน้ำน่านหนี้สินของครัวเรือนต่อปีเฉลี่ย ๘๖,๗๗๘ บาท อีกทั้งมีแนวโน้มของหนี้สินเพิ่มขึ้นในช่วง ๓ ปีที่ผ่านมา

(๒) **เกษตรกรขาดความรู้ที่เหมาะสมในการประกอบอาชีพ** ซึ่งนำไปสู่การทำการเกษตรบนพื้นที่สูงยังขาดความยั่งยืน ซึ่งระบบเกษตรมีทั้งระบบเชิงพาณิชย์และเพื่อยังชีพ ที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวและพืชผสมผสานในบริเวณที่สูง ที่ราบเชิงเขา และที่ตามหุบเขา มีน้ำจากลำห้วยไหลผ่านตลอดปี เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นแต่พื้นที่ทำการเกษตรมีจำนวนเท่าเดิม ทำให้การใช้พื้นที่ในการผลิตเป็นไปอย่างเข้มข้น ประกอบกับการทำการเกษตรบนพื้นที่ที่มีความลาดชันและอยู่บริเวณต้นน้ำลำธาร (ร้อยละ ๘๘) ทำให้เกิดการชะล้างพังทลายของดิน ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลง ผลผลิตตกต่ำ มีการใช้สารเคมีเกษตรจำนวนมาก โดยเฉพาะพื้นที่สูงในเขตลุ่มน้ำน่านที่มีสภาพพื้นที่ป่าไม้ถูกแผ้วถางแปรเปลี่ยนไปเป็นไร่ข้าวโพดจำนวนมากเพิ่มขึ้นถึง ๓ เท่า ในช่วง ๓ ปีที่ผ่านมา ในปี พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๔๙ จาก ๓ แสนไร่ เป็น ๙ แสนไร่ ในปี ๒๕๕๓ ทำให้สภาพป่าไม้สมบูรณ์เหลือเพียงร้อยละ ๒๖.๑๕ ในพื้นที่ลุ่มน้ำน่านทั้งหมด มีแนวโน้มของระบบเกษตรขาดความยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจำเป็นต้องมีการบูรณาการและผสมผสานองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม โดยมีระบบการจัดการในลักษณะลุ่มน้ำที่เหมาะสมควบคู่กันไป

(๓) **ปัญหาการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ข้าวโพดและการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้น** เนื่องจากข้าวโพดเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อย มีความทนทานกับสภาพภูมิอากาศ ประกอบกับมีการส่งเสริมการผลิตจากภาคเอกชน อีกทั้งเป็นผลมาจากการประกันรายได้เกษตรกร และการเปลี่ยนพื้นที่มันสำปะหลังซึ่งเสียหายจากการระบาดของเพลี้ยแป้ง มาปลูกข้าวโพด ทำให้พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทยเพิ่มเป็น ๗ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๓ (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, ๒๕๕๔) โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคเหนือมีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเพิ่มขึ้นกว่า ๒.๓ ล้านไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ปลูกในปี ๒๕๔๓/๒๕๔๔ มีพื้นที่ปลูก ๓,๙๖๑,๘๐๙ ไร่ และเพิ่มขึ้นเป็น ๖,๓๔๐,๖๐๘ ไร่ ในปี ๒๕๕๔/๒๕๕๕ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, ๒๕๕๕) แต่ปริมาณการผลิตยังไม่เพียงพอความต้องการของอุตสาหกรรมอาหารเลี้ยงสัตว์ในประเทศ นอกจากนี้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร คาดการณ์ว่า พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของประเทศจะเพิ่มขึ้น แต่ผลผลิตจะลดลงอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ ส่วนความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของตลาดในประเทศจะมีมากขึ้น เนื่องจากจะมีการผลิตไก่เนื้อเพื่อส่งออกไปยังกลุ่มสหภาพยุโรปและญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์สูงขึ้น

ในขณะที่พื้นที่ปลูกข้าวโพดในภาคเหนือมีการขยายพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ในทางกลับกันพื้นที่ป่าภาคเหนือกลับลดลงปีละ ๒.๑๕ % เนื่องจากความต้องการใช้พื้นที่ในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว รวมทั้งปลูกข้าวโพดเพิ่มขึ้น นอกจากขยายพื้นที่ปลูกข้าวโพดมีผลกระทบต่อพื้นที่ป่าแล้ว ยังมีผลกระทบที่เกิดขึ้นชัดเจนและมากขึ้น โดยเฉพาะการพังทลายของดินบนพื้นที่ลาดชันและที่สูง การชะล้างตะกอนสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ การปนเปื้อนของสารเคมีในแหล่งน้ำใช้ และพิษของสารเคมีต่อเกษตรกร รวมถึงเกิดไฟป่าและหมอกควันกระจายทั่วพื้นที่ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ มีสถิติเกิดไฟไหม้ป่า ในภาคเหนือจำนวนมากที่สุด ๑,๒๖๖ ครั้ง มีพื้นที่ป่าเสียหาย ๘,๑๓๗ ไร่ หรือ ประมาณ ๑๓.๐๒ ตารางกิโลเมตร เป็นการเผาไร่สร้างความเสียหายให้พื้นที่ถึง ๔,๐๒๕ ไร่ (สำนักป้องกัน ปรามปรามและควบคุมไฟป่า, ๒๕๕๔) และภาคเหนือได้ประสบกับปัญหาหมอกควันเกินค่ามาตรฐาน (๑๒๐ ไมโครกรัม/ลูกบาศก์เมตร) โดยปี ๒๕๕๓ ตรวจพบปริมาณฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน ๑๐ ไมครอน (PM๑๐) มีค่าเฉลี่ย ๒๔ ชั่วโมง เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๓ ที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนเท่ากับ ๕๑๘.๕ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ซึ่งเกินเกณฑ์มาตรฐานกว่า ๔ เท่า ในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ แนวโน้มความรุนแรงของปัญหาหมอกควันเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งพบในหลายพื้นที่ของ ๙ จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง ลำพูน แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน ตาก และพะเยา (กรมควบคุมมลพิษ, ๒๕๕๕) โดยเฉพาะช่วงหน้าแล้ง เดือนมกราคม-มีนาคมของทุกปี ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ จากการศึกษาระดับและความเป็นพิษของอนุภาคฝุ่นขนาดเล็ก (Particulate Matter) ของอากาศมีผลทำให้เกิดโรคในกลุ่มโรคระบบทางเดินหายใจ กลุ่มโรคหัวใจและหลอดเลือด กลุ่ม

โรคตาอักเสบ และกลุ่มโรคผิวหนังอักเสบ ส่วนด้านการท่องเที่ยวได้รับผลกระทบมากที่สุด จากปัญหาหมอกควันทำให้ทัศนวิสัยในการมองเห็นต่ำกว่า ๒,๐๐๐ เมตร เครื่องบินไม่สามารถร่อนลงจอดสนามบินได้ โดยเฉพาะที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำให้มีการยกเลิกเที่ยวบินไป-กลับจากปกติ ๒๒๖ เที่ยวบิน เหลือเพียง ๑๘๔ เที่ยวบิน ส่งผลให้ผู้โดยสารลดลงร้อยละ ๒๑.๒ และด้านธุรกิจที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจโรงแรม ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากปัญหาหมอกควัน โดยเฉพาะในกลุ่มโรงแรมที่ประกอบด้วยชาวต่างประเทศ มีอัตราการยกเลิกห้องพัก ประมาณร้อยละ ๒๐-๓๐ สูงกว่าเกณฑ์ปกติและระยะเดียวกันสำหรับผลกระทบด้านเกษตร จากการเกิดไฟป่าและมีฝุ่นละอองหมอกควันในปริมาณมากอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อผักกินใบทำให้เกิดโรคใบเหลืองและการเจริญเติบโตชะลอลง เนื่องจากมีฝุ่นละอองปกคลุมใบทำให้ใบได้รับความเข้มของแสงแดดลดลง ส่วนไม้ผลเมื่อประสบกับอากาศที่ร้อนเกินไป และก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จำนวนมากจะเร่งการป่มตัวของผลไม้ทำให้สุกเร็วขึ้น ส่งผลให้คุณภาพและรสชาติเปลี่ยนไป อย่างไรก็ดี เหตุการณ์หมอกควันที่เกิดขึ้นรุนแรงเพียงช่วงสั้นๆ จึงไม่เกิดผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิตพืชสำคัญของภาคเหนือ (ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ, ๒๕๕๐)

๒) ปัญหาด้านสังคม

(๑) การลักลอบปลูกฝิ่นของเกษตรกรในพื้นที่ที่ทางไกลมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาใหม่ จากการสำรวจของสำนักงาน ป.ป.ส.พบว่า มีพื้นที่ปลูกฝิ่นมีปริมาณเพิ่มสูงขึ้นจาก ๗๔๔ ไร่ในฤดูปลูกปี ๒๕๔๗/๔๘ เพิ่มขึ้นเป็น ๘๘๔ ไร่ ในฤดูปลูกปี ๒๕๔๘/๔๙ เพิ่มขึ้นเป็น ๑,๔๔๕ ไร่ในฤดูปลูกปี ๒๕๔๙/๕๐ และลดลงในฤดูปลูกปี ๒๕๕๓/๒๕๕๔ มีพื้นที่ปลูก ๑,๓๐๓.๖๗ ไร่ ใน ๖ จังหวัดภาคเหนือ เนื่องจากเงื่อนไขสนับสนุนที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น แรงจูงใจด้านราคาที่ได้รับผลตอบแทนจากการปลูกฝิ่นค่อนข้างสูง โดยมีราคาขายปลีกถึง ๑๓๔,๐๐๐-๑๖๘,๐๐๐ บาทต่อจ้อย (๑ จ้อย เท่ากับ ๑.๖ กิโลกรัม) การสนับสนุนทุนและระบบตลาดจากบุคคลภายนอก ทำให้ได้ผลผลิตสูงถึง ๒.๕ กิโลกรัมต่อไร่ จากที่ผลผลิตดั้งเดิมโดยเฉลี่ยเพียง ๑.๖ กิโลกรัมต่อไร่เท่านั้น นอกจากนี้ยังมีความพยายามปลูกฝิ่นนอกฤดู มีการพัฒนารูปแบบการปลูกเพื่อหลบเลี่ยงการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ ซึ่งยากลำบากทั้งต่อการสำรวจทางอากาศและการตัดทำลาย ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า วิธีปฏิบัติการด้วยระบบปกติของหน่วยงานภาครัฐในระดับพื้นที่เพียงอย่างเดียวและยกเลิกการพัฒนาเชิงบูรณาการบนพื้นที่สูง อาจจะทำให้การป้องปราม การบังคับใช้กฎหมาย และการขจัดพื้นที่ปลูกฝิ่น รวมทั้งการลดปัญหาสารเสพติดของชาติไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึง

(๒) ความเหลื่อมล้ำด้านสังคม อันเกิดจากความยากจนและขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการจากภาครัฐ ยังคงมีอยู่ทั่วไปเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนพื้นราบ ซึ่งเป็นผลจากการคมนาคมที่ลำบากและการพิสูจน์สัญชาติของชาวเขาเอง ทำให้สถานภาพเป็นผู้พลัดถิ่น ผู้หลบหนีเข้าเมือง และผู้ตกสำรวจ

(๓) ความซับซ้อนของประชากรบนพื้นที่สูงที่เพิ่มขึ้น

๓.๑) มีการเคลื่อนย้ายแรงงานและเยาวชนบนที่สูงเข้าสู่เมืองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๔.๖๒ มีการเคลื่อนย้ายชั่วคราว โดยการเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงาน ร้อยละ ๗๖.๘ เป็นการเคลื่อนย้ายหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว และเคลื่อนย้ายไปเรียนหนังสือสัดส่วนค่อนข้างสูง ร้อยละ ๙๓.๕ ส่วนการเคลื่อนย้ายแรงงานแบบถาวรยังมีสัดส่วนน้อย ร้อยละ ๕.๓ โดยมีสัดส่วนในการเปลี่ยนแปลงช่วงปี ๒๕๔๗-ปี ๒๕๕๒ สัดส่วนการเคลื่อนย้ายเพื่อมาทำงานต่อการเคลื่อนย้ายเพื่อศึกษาเล่าเรียนในปี ๒๕๔๗ คิดเป็น ๖๒ : ๓๘ และในปี ๒๕๕๒ คิดเป็นสัดส่วน ๕๔ : ๔๖ ส่งผลกระทบต่อชุมชนบนพื้นที่สูงหลายประการ เช่น การขาดแรงงานในการดูแลครอบครัว แรงงานในภาคเกษตร การขาดผู้สืบทอดทางวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอาจขาดเยาวชนแกนนำหรือผู้นำรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถที่จะพัฒนาชุมชนในอนาคต และเป็นผลให้ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนในพื้นที่สูงเริ่ม

เปลี่ยนแปลง การสืบทอดวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชนลดความสำคัญและเริ่มสูญหาย เป็นผลให้กลไกทาง ประเพณีและภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เป็นแนวทางดั้งเดิมในการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขอ่อนแอลง มีความ ล่อแหลมต่อปัญหาต่างๆ ทั้งปัญหาต่อตัวเยาวชน การขาดจิตสำนึกต่อสังคม การแพร่ระบาดของยาเสพติด โรคเอดส์ ฯลฯ นอกจากนี้มีการเคลื่อนย้ายของประชากรที่มีผลกระทบต่อการใช้ที่ดินบนพื้นที่สูง ได้แก่ แรงงานต่างด้าวทดแทนแรงงานบนพื้นที่สูงที่เคลื่อนย้าย และกลุ่มประชากรพื้นราบเคลื่อนย้ายสู่พื้นที่สูง เป็นต้น ส่วนปัญหาที่ขยายวงกว้างสู่สังคมเมืองหลายประการ เช่น โอกาสที่จะเกิดการมั่วสุมทางอบายมุข การก่ออาชญากรรม การค้าประเวณี เป็นต้น ตลอดจนการมาเป็นสมาชิกของสังคมเมือง ทำให้เกิดการ แออัด เกิดแหล่งเสื่อมโทรม และเกิดผลกระทบต่อสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมของชุมชนเมือง

๓.๒) สถานการณ์การอพยพเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย จากการอพยพของแรงงานต่างด้าว เพื่อเข้ามาค้าขายตามแนวชายแดน และการอพยพเข้าไปสู่เมืองใหญ่ บางกลุ่มมีญาติอาศัยอยู่ในพื้นที่ ชายแดนประเทศไทยชักชวนให้เข้ามา โดยมีปัจจัยที่สำคัญ เช่น การทำกิน สาธารณสุข และการศึกษา เป็นต้น ผลกระทบจากเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวที่เข้ามารับจ้างในภาคการเกษตร โดยทดแทนแรงงาน เยาวชนที่เคลื่อนย้ายออกไป ซึ่งส่งผลกระทบด้านลบถึงร้อยละ ๖๓.๑ ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด การค้ามนุษย์ และการกลับมาระบาดของโรคดั้งเดิม อาทิ โรคเท้าช้าง และวัณโรค เป็นต้น

๓.๓) โครงสร้างของประชากรบนพื้นที่สูง ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๑๕ ปี ซึ่งถือว่ายังเป็นวัยเด็ก และประชากรที่มีช่วงอายุระหว่าง ๑๖-๓๐ ปีมีสัดส่วนเท่ากัน (ร้อยละ ๒๙) เนื่องจากต้องการแรงงานเพื่อช่วยประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามแนวความเชื่อเดิม และบางชนเผ่าได้ แต่งงานเร็วขึ้น ทำให้เกิดครอบครัวขยาย และต้องการพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้น ส่วนประชากรมีเพียงส่วนน้อยที่ เป็นผู้สูงอายุหรือวัยชราอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๗ โดยขนาดของครัวเรือนในพื้นที่สูงมีขนาด ๕.๘ คน (วันเพ็ญ สุรฤกษ์และคณะ, ๒๕๔๘)

๓.) ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(๑) การเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูงที่ยังเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เกิดจากการบุกรุก พื้นที่ป่าไม้ และการใช้ทรัพยากรดินและน้ำที่ไม่ยั่งยืนรวมถึงความสูญหายของความหลากหลายทาง ชีวภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(๑.๑) ปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ที่ยังคงมีอยู่ พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยลดลงไปมาก นับจากปี พ.ศ. ๒๕๑๖ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๕ สูญเสียป่าธรรมชาติไปกว่า ๕๓.๖๔ ล้านไร่ จากพื้นที่ป่า ๑๓๔.๗๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๔๒ เหลือ ๘๑.๐๗ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๕ สำหรับพื้นที่ป่าของภาคเหนือ นับจากปี พ.ศ. ๒๕๑๖ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๑ พื้นที่ป่าลดลงร้อยละ ๑๐.๙๒ เหลือพื้นที่ป่าร้อยละ ๕๖.๐๔ ของพื้นที่ภาคเหนือทั้งหมด เนื่องจากความต้องการใช้พื้นที่ตามนโยบายของรัฐบาล เช่น การสร้างเขื่อน การตัดถนน เป็นต้น ในขณะที่ภาคประชาชนได้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจและเป็นที่ ต้องการของตลาด เช่น ข้าวโพด กะหล่ำปลี มันสำปะหลัง หรือในบางพื้นที่อาจใช้เพื่อการปลูกข้าวไร่ ซึ่ง ทำให้เกิดการเสื่อมโทรมของพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

(๑.๒) ปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การบริโภคและอุปโภค มีแนวโน้ม เพิ่มขึ้น เนื่องจากขาดแคลนแหล่งกักเก็บน้ำ เพราะความต้องการใช้น้ำในภาพรวมมีปริมาณมากกว่า ศักยภาพการเก็บกักน้ำ การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจากพื้นที่ไม่เหมาะสม ส่วนใหญ่พื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่การเกษตรถูกปิดล้อมด้วยป่าอนุรักษ์ ขาดงบประมาณสนับสนุนจาก ภาครัฐ และระเบียบข้อกฎหมายต่างๆ อีกทั้งประชาชนบนพื้นที่สูงขาดความรู้และทักษะในการบริหารจัดการน้ำ จึงทำให้การใช้น้ำที่ผ่านมาไม่มีประสิทธิภาพ สำหรับพื้นที่สูงโดยส่วนใหญ่อาศัยน้ำประปาภูเขา/ ประปาหมู่บ้าน และน้ำฝนเป็นหลัก ส่วนชลประทานบนพื้นที่สูงเพื่อเป็นแหล่งกักเก็บน้ำ เช่น แหล่งน้ำ

ขนาดเล็ก มีสัดส่วนน้อยเพียงร้อยละ ๕ และทำให้มีแนวโน้มของการชื่อน้ำกิน น้ำใช้ และน้ำเพื่อการเกษตร ร้อยละ ๑๕

ถึงแม้ว่าภาคเหนือเป็นบริเวณที่มีปริมาณฝนสูงเฉลี่ย ๑,๔๓๒ มิลลิเมตรต่อปี มีแหล่งต้นน้ำลำธารและเป็นแหล่งน้ำที่ไหลลงสู่ลุ่มน้ำตอนล่างในบริเวณที่ราบภาคกลาง ซึ่งควรจะมีน้ำใช้ตลอดปี แต่เนื่องจากการหักล้างทำลายป่าไม้ที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วในระยะหลังๆ นี้ ทำให้แหล่งน้ำที่เคยมีป่าไม้ดูดซับน้ำไว้หรือแหล่งน้ำต่างๆ มีปริมาณน้ำน้อยลงไปมากจนอ่างเก็บน้ำของเขื่อนที่สร้างขึ้นในภาคเหนือกักเก็บน้ำไว้ได้น้อย บางปีมีปริมาณน้ำที่กักเก็บต่ำกว่าระดับน้ำที่ควรกักไว้สำหรับใช้ประโยชน์ สอดคล้องกับปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ของภาคเหนือและที่มีความสำคัญกับลุ่มน้ำปิงและลุ่มน้ำน่าน ได้แก่ เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนแม่งัด เขื่อนแม่กวง โดยไม่รวมเขื่อนกิ่วลมมีความจุของปริมาณน้ำทั้งหมด ๒๓,๕๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตรคิดเป็นร้อยละ ๙๙.๕๓ ของภาคเหนือ ซึ่งปริมาณน้ำความจุในแต่ละเขื่อน ปี ๒๕๕๑ มีปริมาณลดลงจากปี ๒๕๔๙-๒๕๕๐ เมื่อเปรียบเทียบกับทั้งประเทศกับภาคเหนือมีแนวโน้มลดลงตามลำดับในแต่ละช่วงปี จากร้อยละ ๓๖.๒๘ ในปี ๒๕๕๐ เป็นร้อยละ ๓๒.๑๐ ในปี ๒๕๕๑ เป็นทิศทางเดียวกับปริมาณน้ำที่นำไปใช้งานได้

(๑.๓) ปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้แก่

(๑.๓.๑) ดินเสื่อมโทรม จากการทำการเพาะปลูกของเกษตรกรบนพื้นที่สูงเป็นการใช้ที่ดินไม่ถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งพืชบางชนิดเป็นพืชที่ปลูกกันมาเป็นเวลานาน โดยไม่มีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำที่มีประสิทธิภาพ ทำให้พื้นที่ทำการเกษตร ร้อยละ ๙๖.๕ ของพื้นที่สูงใน ๑๒ จังหวัดของภาคเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมาก เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดินจากการจำแนกตามชั้นความรุนแรงของการชะล้างพังทลายของดิน จำแนกตามภาคต่างๆ ของประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓ พบว่า พื้นที่ภาคเหนือมีพื้นที่ที่เกิดการชะล้างพังทลายของดินที่มีความรุนแรงมากที่สุดคือ ๗,๑๕๘,๘๔๕ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๒ ของพื้นที่ที่เกิดการชะล้างพังทลายของดินทั้งหมด รวมทั้งการเกิดดินและโคลนถล่ม

(๑.๓.๒) มลพิษทางน้ำ เนื่องจากการละลายสุขอนามัยชุมชนทำให้เกิดการปนเปื้อนของเชื้อจุลินทรีย์ที่อยู่ในสิ่งขับถ่ายของสัตว์เลื้อยคลาน น้ำทิ้งจากครัวเรือน และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ทั้งนี้ผลการสุ่มตรวจคุณภาพน้ำช่วงฤดูหนาวตามมาตรฐานคุณภาพน้ำผิวดิน ประเภทที่ ๓ ประกาศของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (๒๕๓๗) จำนวน ๒๑ รายการ แบ่งเป็น ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านกายภาพ ด้านเคมี (เคมีทั่วไป สารกำจัดศัตรูพืช ๔ กลุ่ม โลหะหนัก) และด้านชีวภาพ (เชื้อจุลินทรีย์ coliform และ fecal coliform) ของแม่น้ำสายสำคัญเขตภาคเหนือปี พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๔ พบว่า คุณภาพน้ำของกลุ่มน้ำปิง ลุ่มน้ำน่าน ลุ่มน้ำสาละวิน ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำกก ลุ่มน้ำแม่กลอง และลุ่มน้ำยม ในเขตพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ๓๘ แห่ง และบางแห่งของโครงการขยายผลโครงการหลวงส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ดีมากถึงพอใช้ โดยทุกกลุ่มน้ำผ่านเกณฑ์ด้านกายภาพ สารกำจัดศัตรูพืช ๔ กลุ่ม และโลหะหนัก (๑๐๐%) แต่บางลำน้ำสาขาของกลุ่มน้ำปิงและลุ่มน้ำกก คุณภาพน้ำยังมีการแปรปรวนด้านชีวภาพค่า DO ต่ำกว่า ๔ mg/L และค่า BOD สูงกว่า ๒ mg/L ซึ่งไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน อย่างไรก็ตามมูลนิธิโครงการหลวงร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวจึงได้สนับสนุนให้ชุมชนจัดกิจกรรมฟื้นฟูและบำบัดคุณภาพน้ำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

(๑.๓.๓) ความไม่ปลอดภัยของผลผลิตบนพื้นที่สูง อันเกิดจากเกษตรกรขาดความรู้และวิธีการจัดการที่ถูกต้องในการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช (แมลง โรค และวัชพืช) รวมทั้งเงื่อนไขความต้องการของตลาด/ผู้บริโภคที่นิยมผลิตผลที่มีลักษณะสวยงาม ไม่มีตำหนิ ทำให้เกษตรกรต้องใช้สารเคมีปริมาณสูง ส่งผลให้เกิดสารพิษสะสมในผลิตผล ตลอดจนส่งผลกระทบต่อสุขภาพของผู้บริโภค โดยกลุ่มสารเคมีที่สำคัญคือ (๑) ออร์กาโนคลอรีน (๒) ออร์กาโนฟอสเฟต (๓) คาร์บาเมต

และ(๔) ไฟรทอยด์สังเคราะห์ นอกจากนี้การใช้สารเคมีมากเกินไปจนความจำเป็นยังส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะแหล่งต้นน้ำและพื้นที่เพาะปลูกบนพื้นที่สูงด้วยเช่นกัน

(๒) ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร และการบังคับใช้กฎหมายไม่ชัดเจน เนื่องจากพื้นที่สูงมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องมากมาย มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้าไปมีส่วนรับผิดชอบทำให้เกิดความขัดแย้งที่เกิดจากนโยบาย ข้อกฎหมาย หรือระเบียบปฏิบัติที่ไม่ชัดเจน ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานในพื้นที่ โดยเฉพาะด้านป่าไม้และการใช้ที่ดิน นอกจากนี้ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนเกี่ยวกับสิทธิที่ดิน เช่น มีความขัดแย้งระหว่างรัฐอันเกิดจากหน่วยงานรัฐท้องถิ่นกับชุมชนบนพื้นที่สูง เช่น ในเขตอำเภอจอมทองเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเกิดจากนโยบายการขยายเขตป่าอนุรักษ์ของรัฐที่เตรียมอพยพชาวเขาออกจากป่า มีการจัดตั้งหน่วยพิทักษ์ป่าและหน่วยจัดการต้นน้ำขึ้นหลายแห่งในเขตจอมทองและเจ้าหน้าที่ลาดตระเวนในป่าควบคุมการล่าสัตว์ การใช้ไม้และเก็บของป่า (พฤกษ์ ถาวรวิไล, ๒๕๔๔) และความขัดแย้งระหว่างชุมชนต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ เช่น กรณีระหว่างคนพื้นที่ราบที่อยู่ปลายน้ำกับกลุ่มชนบนพื้นที่สูงที่อยู่ต้นน้ำ เช่น กรณีพื้นที่ลุ่มน้ำแม่สอย อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ จากการที่ชาวบ้านพื้นราบอ้างว่ากลุ่มชนบนพื้นที่สูงเป็นผู้ทำลายแหล่งต้นน้ำลำธารและดึงน้ำไปใช้ในการปลูกพืชพาณิชย์มากเกินไป ทำให้คนพื้นราบขาดแคลนน้ำในการผลิตทั้งอุปโภคและบริโภค หรือในกรณีหมู่บ้านแม่มะล่อ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เกิดความขัดแย้งระหว่างชาวกระเหรี่ยงที่อาศัยอยู่บริเวณต้นน้ำถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ทำลายต้นน้ำลำธาร ถึงขั้นยกกำลังคนปิดทางเข้าออกของหมู่บ้าน เป็นต้น

๔.) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ

(๑) ปัญหาที่เกิดจากข้อจำกัดของพื้นที่ชุมชนที่ตั้งอยู่กระจัดกระจายในพื้นที่ทุรกันดาร และห่างไกล ทำให้การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานของรัฐต้องลงทุนค่อนข้างสูง ส่งผลต่อการคมนาคมยังไม่สะดวกเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของหน่วยงานและการขอรับบริการของประชาชนในพื้นที่สูง

(๒) การขาดความเข้าใจการบริหารจัดการแบบบูรณาการเป็นระบบลุ่มน้ำ เนื่องจากการพัฒนาบนพื้นที่สูงต้องมุ่งสร้างสมดุลระหว่างดิน น้ำ ป่าไม้และคนไปพร้อมๆ กัน ซึ่งผลการพัฒนาทุกอย่างมีผลกระทบเชื่อมโยงจนก่อให้เกิดปัญหาเริ่มตั้งแต่การทำเกษตรกรรมบนพื้นที่สูงที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรป่าไม้ ที่ดิน แหล่งน้ำ ภูมิอากาศ ซึ่งก่อให้เกิดสภาพความกดดันต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกรบนพื้นที่สูง รวมถึงความไม่มั่นคงของสภาพเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำแต่ละแห่ง ประกอบกับในช่วงที่ผ่านมาการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐ มีการดำเนินงานในลักษณะแยกส่วน เช่น การจัดทำแผนบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเฉพาะลุ่มน้ำ แผนการใช้ที่ดินในแต่ละลุ่มน้ำการพัฒนาพื้นที่สูงเฉพาะแห่ง เป็นต้น ทำให้ขาดการบูรณาการในการปฏิบัติงานและความร่วมมือที่เป็นระบบ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและทรัพยากรที่มีอยู่ รวมทั้งขาดการเชื่อมโยงการใช้ฐานความรู้และบทเรียนของโครงการหลวงและโครงการพระราชดำริต่างๆ อย่างเหมาะสม จึงทำให้การพัฒนาไม่เชื่อมโยงกันแบบบูรณาการการทำงานร่วมกันโดยใช้ลุ่มน้ำเป็นขอบเขตพัฒนาเพื่อให้สามารถมองปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไขที่เชื่อมโยงกันได้ และสามารถแก้ไขปัญหาในพื้นที่เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตได้อย่างยั่งยืน ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สูง ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่สูงในอนาคตจึงต้องมองความสมดุลทุกมิติของความยั่งยืน โดยอาศัยลุ่มน้ำขอบเขตการพัฒนา

๕.๒ ประเด็นท้าทายและเงื่อนไขใหม่

นอกจากปัญหาที่ยังคงมีอยู่ และจากการวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ข้างต้น ทำให้เกิดประเด็นท้าทายและเงื่อนไขใหม่ สรุปได้ดังนี้

๑) **ความแปรปรวนของภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อ การปรับตัว หรือผลผลิตของการปลูกพืชบนพื้นที่สูง** เนื่องจากปริมาณน้ำฝนเพิ่มขึ้น จำนวนวันที่ฝนตกลดลงเล็กน้อย อุณหภูมิสูงขึ้น และจำนวนวันที่มีอากาศร้อนเพิ่มขึ้น โดยมีคาดการณ์ว่าจะส่งผลกระทบต่อ การขาดทรัพยากรน้ำ และการระบาดของโรคพืชและแมลงมากขึ้นและถี่ขึ้น ซึ่งมีผลต่อเนื่องถึงกิจกรรมทางการเกษตรบนพื้นที่สูง ส่วนใหญ่เป็นพืชอาศัยน้ำฝน และมีพืชเมืองหนาวที่ได้รับการส่งเสริมอาจเกิดภาวะเครียดจากความร้อน ระยะเวลาการทำการเพาะปลูกไม่แน่นอน เช่น พืชที่ปลูกในเขตหนาวเริ่มมีการให้ผลผลิตน้อยลงได้แก่ ข้าว ถั่วเหลือง (กรมวิชาการเกษตร, ๒๕๕๔) การระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลทำลายนาข้าวเสียหายรวมกันประมาณ ๔-๕ ล้านไร่ ระหว่างปี ๒๕๕๑-๒๕๕๓ (กรมการข้าว, ๒๕๕๒) และผลกระทบต่อ การปลูกไม้ผล เช่น ลิ้นจี่และลำไย ซึ่งต้องการอุณหภูมิในการกระตุ้นการออกดอก ส่วนปริมาณน้ำฝนที่เปลี่ยนแปลงมีผลกระทบต่อพืชเกือบทุกชนิดโดยเฉพาะเกษตรกรนอกชลประทานเพราะพืชเหล่านี้หลังจากออกดอกแล้วต้องการน้ำในการพัฒนาผลผลิต (ACCCRN, ๒๕๕๔)

นอกจากนี้ความแปรปรวนของภูมิอากาศอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศป่าไม้จากชนิดหนึ่งเป็นอีกชนิดหนึ่งได้ ทำให้บริการที่จะได้รับจากระบบนิเวศ (Ecosystem service) เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม (กลุ่มวิจัยและพัฒนาภาวะโลกร้อน กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๕๓) ตลอดจนการสูญหายของความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง รวมถึงภาคการท่องเที่ยวจากแนวโน้มอุณหภูมิที่แปรปรวนส่งผลกระทบต่อสวนดอกไม้เมืองหนาว ส่วนการเกิดภาวะฝนแล้งมีผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นน้ำตกและมีการล่องแก่ง ในขณะที่ช่วงฝนตกมากจะส่งผลกระทบต่อ น้ำหลากและดินโคลนถล่มทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ยากลำบาก (ACCCRN, ๒๕๕๔)

ดังนั้นการวิจัยและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์พืชบนพื้นที่สูงให้เหมาะสม เพื่อให้พันธุ์พืชมีการทนแล้ง หรือการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงภายใต้ภาวะความแปรปรวนของภูมิอากาศ รวมถึงการปรับตัวของชุมชนในการลดความเสี่ยงจากผลกระทบดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นงานวิจัยและพัฒนาที่ท้าทายในระยะต่อไปของพื้นที่สูง

๒) **การเปิดเขตการค้าเสรี มีผลกระทบต่อการแข่งขันด้านราคาและคุณภาพของผลิตรวมถึงชนิดของพืชที่ปลูกบนพื้นที่สูง** ประเทศไทยมีดุลการค้าผักและผลไม้ขาดดุลกับประเทศจีนอย่างมาก และนับวันมูลค่าการขาดดุลจะขยายตัวเพิ่มสูงขึ้น ส่วนการค้ากับประเทศออสเตรเลีย พบว่าการค้าพืชในปี พ.ศ.๒๕๕๕ และ พ.ศ.๒๕๕๖ มีการค้าขาดดุลและได้ปรับมาเป็นการค้าเกินดุลจำนวนเล็กน้อย ในปี พ.ศ.๒๕๕๗ ในส่วนของผลไม้ นั้น พบว่า มูลค่าการค้ายังเป็นการขาดดุลตลอดช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๗ (ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจศาสตร์ประยุกต์, ๒๕๕๙) เช่น มีการนำเข้าพืชผักและผลไม้หลายชนิด โดยเฉพาะจากจีน มีราคานำเข้าต่ำกว่าและมีการนำเข้ามาจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น (สมพร อัครวิธานนท์ และคณะ, ๒๕๕๒) นโยบายการค้าเสรีมีผลสำคัญที่ทำให้ประเทศผู้นำต่างให้ความสำคัญกับมาตรฐานความปลอดภัยในสินค้านำเข้าเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้การคุ้มครองด้านสุขอนามัยกับผู้บริโภค การส่งออกสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของไทย จึงต้องพัฒนารูปแบบของการผลิตให้สอดคล้องกับตลาดและความต้องการของผู้บริโภค การจัดทำเขตการค้าเสรีกับประเทศใน ASEAN และนอกประชาคม ASEAN มีผลต่อการปรับลดอัตราภาษีในกลุ่มผักและผลไม้หลายชนิดให้เป็นศูนย์หรือเกือบเป็นศูนย์ พร้อมกับเป็นอัตราเร่งให้เกิดการแข่งขันทางการค้าและนำไปสู่การพัฒนากระบวนการและมาตรการด้านสุขอนามัยของประเทศผู้นำเข้าสินค้าผักและผลไม้ ซึ่งผู้ส่งออกจะต้องถือปฏิบัติเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อ การส่งออกสินค้าพืชผักและผลไม้ ครอบคลุมถึงระบบการผลิตภายใต้มาตรฐาน GAP และระบบการบรรจุและแปรรูปมาตรฐาน

GMP และ HACCP เป็นฐานสำคัญ ดังนั้นงานวิจัยและพัฒนาจึงจำเป็นต้องเร่งปรับปรุงศักยภาพการผลิต คุณภาพสินค้า ยกระดับมาตรฐานและความปลอดภัยต่างๆ ให้มากขึ้น และการผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและความต้องการของผู้บริโภค ตลอดจนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

ในขณะเดียวกันเมื่อมีการเปิดประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ.๒๕๕๘ เนื่องจากอาเซียนจะรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจ โดยจะมีตลาดและฐานการผลิตร่วมกัน และจะมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี ทำให้สินค้าสำคัญบนพื้นที่สูงมีคู่แข่งและสภาพการแข่งขันในตลาดเพิ่มขึ้น เช่น กาแฟ ผักและผลไม้หลายชนิด ดังนั้นการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับผลกระทบทั้งด้านการผลิต โดยเฉพาะพืชสำคัญบนพื้นที่สูง ที่อาจจะมีข้อได้เปรียบ หรือเสียเปรียบ เป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญเพื่อนำไปใช้กำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาที่เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น

๓) การเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน ทำให้ต้นทุนการผลิตและต้นทุนการขนส่งของผลผลิตจากพื้นที่สูงได้รับผลกระทบ

๔) การปลูกข้าวโพดบนที่สูงเพิ่มขึ้นมีผลกระทบต่อพื้นที่ป่า และมลพิษของสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเกษตรกรจะหันมาปลูกข้าวโพดแทนการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ ที่มีต้นทุนการผลิตสูงกว่าข้าวโพด นอกจากนี้ข้าวโพดมีแนวโน้มถูกนำไปเป็นฟืนน้ำมัน จากแนวโน้มการเพิ่มขึ้นพื้นที่เป็น ๓ แสนไร่ ในช่วง ๓ ปี ที่ผ่านมา มีผลกระทบต่อพื้นที่ป่า การพังทลายของดินบนพื้นที่ลาดชันและที่สูง การชะล้างตะกอนสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ การปนเปื้อนของสารเคมีในแหล่งน้ำใช้ และพิษของสารเคมีต่อเกษตรกร รวมถึงเกิดไฟป่าและหมอกควัน

๕) ปัญหาด้านความมั่นคงของชุมชนบนพื้นที่สูงที่ตั้งอยู่ตามแนวชายแดนและการลักลอบปลูกฝิ่น เนื่องจากเกษตรกรยังมีความยากจน และขาดอาชีพที่มั่นคง ทำให้ชุมชนที่เข้าถึงยากเป็นพื้นที่เสี่ยงและลักลอบปลูกฝิ่น ประกอบกับเงื่อนไขสนับสนุนที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น แรงจูงใจด้านราคา การสนับสนุนทุนและระบบตลาดจากบุคคลภายนอก นอกจากนี้ยังมีความพยายามปลูกฝิ่นนอกฤดู มีการพัฒนารูปแบบการปลูกเพื่อหลบเลี่ยงการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ ซึ่งยากลำบากทั้งต่อการสำรวจทางอากาศและการตัดทำลาย

๖) ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและชุมชนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระแสการท่องเที่ยวบนพื้นที่สูง เนื่องจากพื้นที่สูงมีภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีความหลากหลายของสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน ทำให้ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้รับผลกระทบ และมีผลกระทบเชิงลบต่อด้านสังคมและวัฒนธรรมตามมา เช่น การบริโภคนิยม ใช้สินค้าฟุ่มเฟือยเพิ่มขึ้น การนำวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้าสู่ชุมชน ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่น วัฒนธรรมการแต่งกาย เป็นต้น

๗) การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อให้ชุมชนบนพื้นที่สูงมีการพัฒนาบนฐานความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม ดำรงชีพโดยไม่เบียดเบียนทรัพยากรบนพื้นที่สูง เป็นชุมชนมีภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม จริยธรรมและดำเนินชีวิตด้วยความเพียร และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

๖. แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไป

การพัฒนาพื้นที่ในระยะต่อไป นอกจากต้องแก้ไขปัญหาที่ยังมีอยู่ของชุมชนบนพื้นที่สูง ชุมชนยังต้องปรับตัวกับเงื่อนไขใหม่ทั้งด้านภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลก ซึ่งส่งผลกระทบเชิงลบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ การขาดแคลนน้ำและขาดความมั่นคงด้านอาหาร ภาวะสังคมของผู้สูงอายุ และการไหลออกของแรงงานเยาวชนจากภาคเกษตร และการเคลื่อนย้ายของคนพื้นราบสู่พื้นที่สูง ภาวการณ์ขาดแคลนพลังงาน และความต้องการพื้นที่เพื่อผลิตพืชพลังงาน และบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งมีผลกระทบต่อพื้นที่สูง เช่น ข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ประชาคมอาเซียน กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง เป็นต้น แนวทางการดำเนินงานมีดังนี้

๑) การพัฒนาบนฐานองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมและพัฒนาสู่สังคมสีเขียว

- ๑.๑) เน้นสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และการเพาะปลูกภายใต้มาตรฐานอาหารปลอดภัย รวมถึงการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินและปัจจัยการผลิตจากวัสดุชีวภาพ
- ๑.๒) เน้นเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของโครงการหลวงด้านการวิจัยและพัฒนาเพื่อเป็นต้นแบบของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน
- ๑.๓) เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของโครงการขยายผลโครงการหลวงจากฐานความรู้โครงการหลวงและและการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ
- ๑.๔) เน้นการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน โดยกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาพัฒนากระบวนการผลิตและลดต้นทุนการผลิตใช้วัตถุดิบและการลดการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิต การใช้ความหลากหลายทางชีวภาพที่เป็นทุนที่สำคัญของพื้นที่สูง โดยบูรณาการองค์ความรู้ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาศักยภาพพืชท้องถิ่นเป็นผลิตภัณฑ์สีเขียวและการถือฤกษ์การอนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ไปพร้อมๆกัน
- ๑.๕) เน้นสร้างความตระหนักการบริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า ตลอดจนสร้างอาชีพในการบริหารจัดการจากระบบนิเวศน์ ทั้งในระดับชุมชนและระดับลุ่มน้ำ

๒) การพัฒนาโดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการทำงานของโครงการหลวง และตามแนวพระราชดำริ

- ๒.๑) การพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป และเน้นการพึ่งตนเอง โดยการส่งเสริมธนาคารอาหารชุมชน (Food bank) เกษตรทฤษฎีใหม่ และเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น
- ๒.๒) การพัฒนาความเข้มแข็งของระบบตลาดชุมชน โดยอาศัยการดำเนินงานตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ทั้ง ๓ ขั้นตอน อย่างค่อยเป็นค่อยไป ด้วยหลักความพอเพียง ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งเพื่อกระจายผลผลิตของเกษตรกรบนพื้นที่สูงให้มีช่องทางการตลาดที่หลากหลาย
- ๒.๓) การสร้างความมั่นคงให้กับทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อมและพึ่งพาตนเองได้ของชุมชนบนพื้นที่สูงภายใต้การเปลี่ยนแปลงบริบทโลกและภาวะโลกร้อน รวมทั้งมาตรการจูงใจด้านการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

๓) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาโครงการหลวงให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงอย่างเป็นระบบร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ

- ๓.๑) การพัฒนาโครงการหลวงให้เป็นต้นแบบของการเรียนรู้ โดยการพัฒนาระบบการปฏิบัติงานสถาน/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงด้านการเรียนรู้ (Knowledge Center) เพื่อเชื่อมโยงปฏิบัติงานของศูนย์ขยายผลโครงการหลวงเพื่อเป็นกลไกในการบูรณาการปฏิบัติงานและขยายการเรียนรู้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับลุ่มน้ำ
- ๓.๒) การพัฒนาระบบสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการกระจายองค์ความรู้ไปสู่ชุมชนอื่นๆ บนพื้นที่สูง และใช้ระบบการบริหารจัดการเชิงลุ่มน้ำเป็นขอบเขตของการพัฒนาพื้นที่สูง ควบคู่ไปกับการพัฒนาศูนย์กลางพัฒนา (Growth Pole Development Center และ Satellite) เพื่อสร้างสมดุลการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ๓.๓) การถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากฐานองค์ความรู้จากโครงการหลวงและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนบนพื้นที่สูง ทั้งในด้านอาชีพ ระบบนิเวศ และการส่งเสริมด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชน โดยมีการนำร่องภายใต้ความร่วมมือของมูลนิธิโครงการหลวง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) และส่งเสริมให้ชุมชนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกันระหว่างชุมชนและภาคส่วนต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และสรุปบทเรียนจากการพัฒนาให้มากขึ้น
- ๓.๔) การจัดการองค์ความรู้ โดยอาศัยรูปแบบการบริหารงานของโครงการหลวงในการขยายผล และส่วนราชการและชุมชนเป็นแหล่งกระจายความรู้และจัดการองค์ความรู้

๔) ส่งเสริมการพัฒนาเชิงบูรณาการและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน

- ๔.๑) การร่วมมือกับสำนักงาน ปปส. ด้านการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ปลูกฝิ่นซ้ำซาก และการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยการขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวง และบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ
- ๔.๒) การบูรณาการแผนงานและงบประมาณ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน โดยเชื่อมโยงแผนชุมชนกับการบูรณาการนโยบายและแผนแม่บท และระบบงบประมาณ อย่างเป็นรูปธรรมและมีระบบติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ
- ๔.๓) การประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานตามความจำเป็นและเหมาะสม เนื่องจากกิจกรรมการพัฒนาเป็นไปด้วยความยากลำบากโดยเฉพาะในชุมชนพื้นที่สูงที่ห่างไกล และทุรกันดาร เช่น การกระจายโอกาสการใช้น้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภค การปรับปรุงเส้นทางลำเลียงผลผลิต ระบบไฟฟ้า ระบบสื่อสาร และระบบโลจิสติกส์ เป็นต้น
- ๔.๔) สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนทั้งด้านการสืบสานวัฒนธรรมและประเพณี การพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ปลูกฝังค่านิยมการดำรงชีวิตแบบพอเพียง รวมทั้งการ

พัฒนาระบบเฝ้าระวังและการจัดการแก้ไขปัญหาเสถียรโดยชุมชน จึงมีความสำคัญที่ควรมีการบูรณาการร่วมกันของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

- ๔.๕) การสร้างโอกาสเข้าถึงเงินทุน ความรู้ และบริการของรัฐ ตลอดจนการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมของชุมชนบนพื้นที่สูง

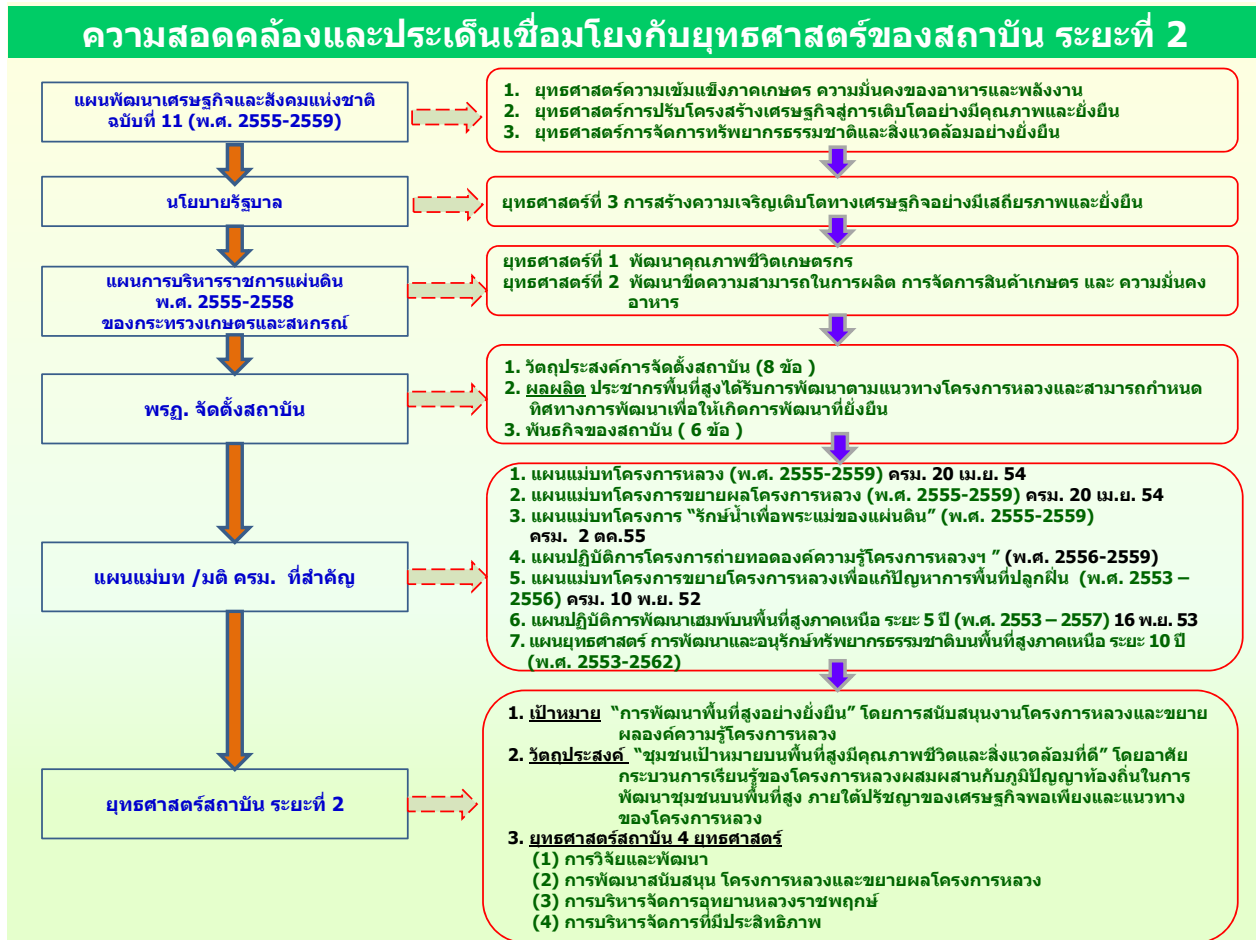
๕) การปรับปรุงและพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์ให้มีความโดดเด่นและเป็นฐานการเรียนรู้ด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนเสริมสร้างทัศนคติในการลดโลกร้อนและพื้นที่สีเขียว

- ๕.๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านพฤกษศาสตร์การเกษตร เศรษฐกิจพอเพียง และด้านความหลากหลายทางชีวภาพให้มีคุณภาพเพื่อส่งเสริมทัศนคติการลดโลกร้อนและเศรษฐกิจสีเขียว
- ๕.๒) การสร้างความแปลกใหม่และโดดเด่นของสวนให้สวยงามตลอดปี โดยปรับปรุงสวนให้มีคุณภาพ การปรับปรุงด้านสถาปัตยกรรม และภูมิสถาปัตยกรรม และการปรับปรุงโครงสร้างของสวน และการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายของกลุ่มผู้ใช้บริการ เพื่อปรับปรุงสวนให้มีคุณภาพทั้งด้านแหล่งเรียนรู้และการให้บริการสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย
- ๕.๓) พัฒนาคุณภาพด้านการบริการและการตลาดและการสร้างรายได้จากการส่งเสริมภาคเอกชนในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการ อาคารประชุมและนิทรรศการ
- ๕.๔) จัดทำมีแผนธุรกิจระยะสั้นและระยะยาว

๖.๑ ความเชื่อมโยงของประเด็นท้าทาย แนวทางการพัฒนา ยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์

ประเด็นท้าทาย	แนวทางการพัฒนา	ยุทธศาสตร์ระยะที่ ๒	เป้าประสงค์
๑. ความแปรปรวนของภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อ การปรับตัว หรือผลผลิตของการปลูกพืชบนพื้นที่สูง และการสูญหายของความหลากหลายทางชีวภาพ ๒. การเปิดเขตการค้าเสรีและการเปิดประชาคมอาเซียน มีผลกระทบต่อการแข่งขันด้านราคาและคุณภาพของผลิตรวมถึงชนิดของพืชที่ปลูกบนพื้นที่สูง รวมทั้งการปรับตัวของชุมชน ๓. การเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน ทำให้ต้นทุนการผลิตและต้นทุนการขนส่งของผลผลิตจากพื้นที่สูงเพิ่มสูงขึ้น ๔. การปลูกข้าวโพดบนที่สูงเพิ่มขึ้นมีผลกระทบต่อพื้นที่ป่าและมลพิษของสิ่งแวดล้อม ๕. ปัญหาด้านความมั่นคงของชุมชนบนพื้นที่สูงที่ตั้งอยู่ตามแนวชายแดนและการปลูกฝิ่นที่เพิ่มขึ้น ๖. ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและชุมชนที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์ และกระแสการท่องเที่ยวบนพื้นที่สูง ๗. การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนบนพื้นที่สูง	๑. การพัฒนาบนฐานองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม และพัฒนาสู่สังคมสีเขียว ๒. การพัฒนาโดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักการทำงานของโครงการหลวง และตามแนวพระราชดำริ ๓. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาโครงการหลวงให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงอย่างเป็นระบบร่วมกับภาคีเครือข่ายต่างๆ ๔. ส่งเสริมการพัฒนาเชิงบูรณาการและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและภาคเอกชน (เช่น ร่วมกับ ป.ป.ส. ในการนำขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวงในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ปลูกฝิ่น) ๕. การปรับปรุงและพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์ให้มีความแปลกใหม่ โดดเด่นและเป็นฐานการเรียนรู้ด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนเสริมสร้างทัศนคติในการลดโลกร้อนและพื้นที่สีเขียว	๑. ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา ๒. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสนับสนุนโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวง ๓. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ๔. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ	๑. ชุมชนเป้าหมายมีความมั่นคงในอาชีพและรายได้ จากการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางของโครงการหลวง ๒. ชุมชนเป้าหมายบนพื้นที่สูงมีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้จากการสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวง ๓. ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และ สิ่ง แวด ล้อม ดี จ า ก กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ๔. อุทยานหลวงราชพฤกษ์มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง

๖.๒ ความสอดคล้องกับนโยบาย แผนพัฒนา และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องของยุทธศาสตร์ของสถาบัน ระยะที่ ๒



๗. ยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

๗.๑ วิสัยทัศน์

“เป็นองค์กรที่มุ่งการวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวงเพื่อให้เกิดการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน รวมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์ให้เป็นแหล่งความรู้พืชสวนความหลากหลายทางชีวภาพและแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพระดับนานาชาติ”

๗.๒ พันธกิจ

- (๑) ส่งเสริม สนับสนุน การวิจัยและพัฒนางานโครงการหลวง
- (๒) สนับสนุนการวิจัย รวบรวม รักษาและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งรักษาคุณค่าและสร้างประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง
- (๓) ส่งเสริมและประสานความร่วมมือกับมูลนิธิโครงการหลวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวิจัย พัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและสอดคล้องกับแนวทางของโครงการหลวง รวมทั้งการสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูและรักษาสีเขียวและสิ่งแวดล้อม

- (๔) จัดให้มีการศึกษา ค้นคว้า วิจัย พัฒนาและเผยแพร่ข้อมูลและสารสนเทศเกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างครบวงจรตลอดจนเป็นศูนย์ประสานงานและส่งเสริมการดำเนินการดังกล่าว
- (๕) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงทั้งภายในและต่างประเทศ
- (๖) พัฒนาอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้พืชสวน ความหลากหลายทางชีวภาพ และแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรและวัฒนธรรมที่มีคุณภาพ

๗.๓ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ เป้าประสงค์และกลยุทธ์ของยุทธศาสตร์

๑) เป้าหมายสูงสุด คือ “การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน” โดยการสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวง

๒) วัตถุประสงค์ ของแผนยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ปี ๒๕๕๖-๒๕๕๙ คือ “ชุมชนเป้าหมายบนพื้นที่สูงมีคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดี” โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ของโครงการหลวงผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางของโครงการหลวง

๓) เป้าประสงค์เชิงผลลัพธ์ของยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย

- ๓.๑) ด้านเศรษฐกิจ คือ ชุมชนเป้าหมายมีความมั่นคงในอาชีพและรายได้ จากการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางของโครงการหลวง
- ๓.๒) ด้านสังคม คือ ชุมชนเป้าหมายบนพื้นที่สูงมีความเข้มแข็ง และพึ่งพาตนเองได้ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้จากการสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวง
- ๓.๓) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์และสิ่งแวดล้อมดีจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
- ๓.๔) ด้านบริหารจัดการ คือ อุทยานหลวงราชพฤกษ์มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง

๔) กลยุทธ์ภาพรวมของยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย

- ๔.๑) การกำหนดกลยุทธ์เชื่อมโยงงานวิจัยของโครงการหลวงและสถาบัน เพื่อนำไปถ่ายทอดและพัฒนาในพื้นที่เป้าหมาย โดยมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน วางแผนและจัดทำแผนปฏิบัติการบูรณาการร่วมกับโครงการหลวง
- ๔.๒) การกำหนดเกณฑ์ถ่ายโอนและการขยายพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการบริหารจัดการของสถาบัน มีความสอดคล้องกับภารกิจของสถาบัน และสร้างกลไกในการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ๔.๓) การจัดทำคู่มือการดำเนินงานโครงการขยายผลโครงการหลวง โดยมีการจัดระดับของการพัฒนา ตั้งแต่การถ่ายทอดองค์ความรู้ การวิจัยและพัฒนา การสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนและการถ่ายโอน เพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน
- ๔.๔) การกำหนดพื้นที่เป้าหมายในระยะต่อไปให้ชัดเจน โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์คัดเลือกตามเกณฑ์การขยายพื้นที่ และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม
- ๔.๕) การกำหนดกลยุทธ์เพื่อยกระดับความร่วมมือภายใต้กรอบยุทธศาสตร์นี้ โดยการบูรณาการแผนและงบประมาณร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับส่วนกลาง ระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ (อปท.) อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มดำเนินงานจนถึงการถ่ายโอนพื้นที่

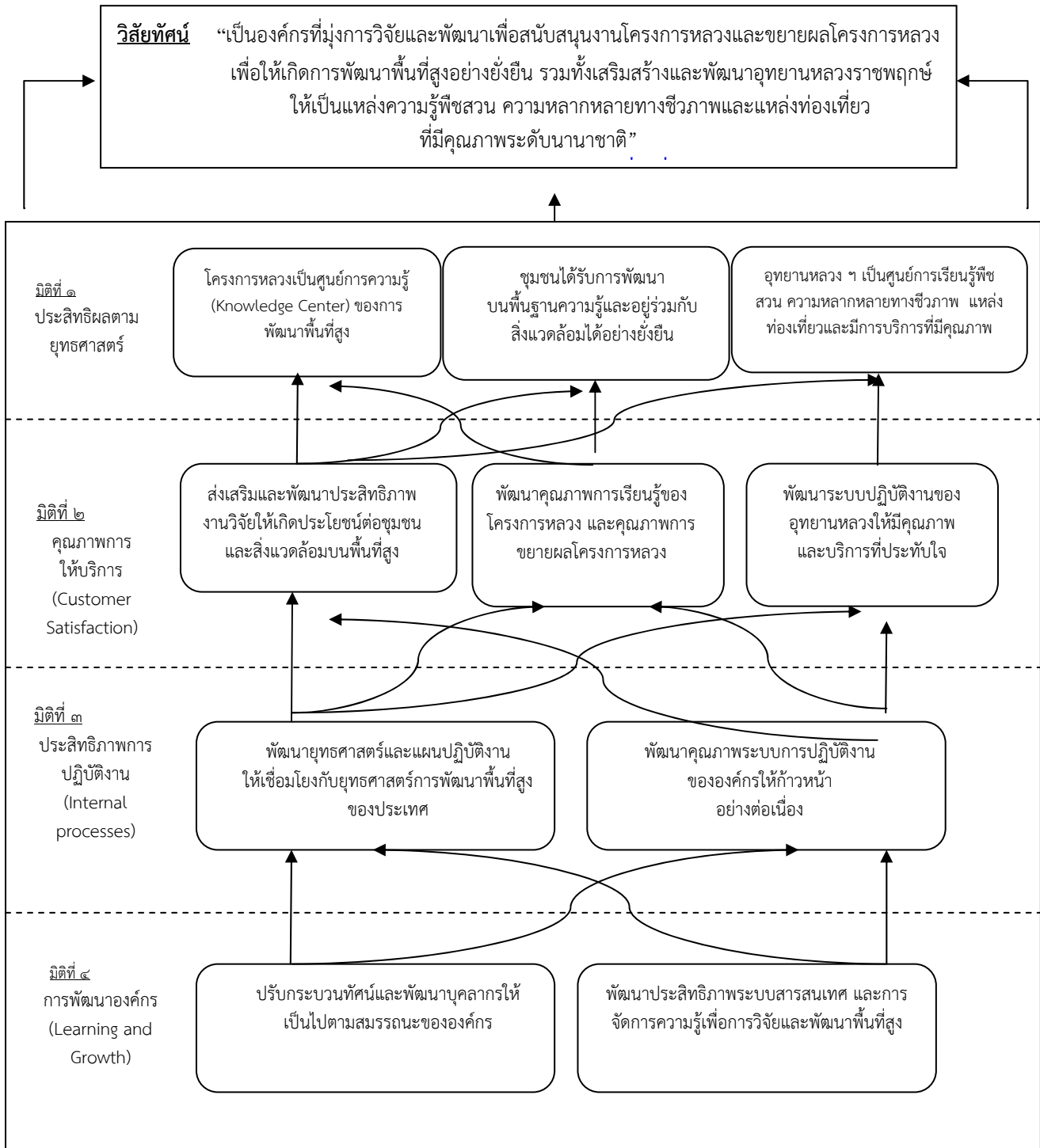
- ๔.๖) การกำหนดกลยุทธ์เพื่อใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ โดยสร้างความแปลกใหม่และโดดเด่น ในการพัฒนาคุณภาพของสวนและการให้บริการ รวมทั้งเป็นฐานการเรียนรู้ และเผยแพร่องค์ความรู้โครงการหลวง เพื่อดึงดูดใจผู้มาใช้บริการอย่างต่อเนื่อง
- ๔.๗) การจัดทำแผนธุรกิจและแผนการตลาดของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ที่มีความชัดเจน ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

๗.๔ เป้าหมายการให้บริการของหน่วยงาน และตัวชี้วัด

เป้าหมายการให้บริการหน่วยงาน ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายบริการหน่วยงาน				
	หน่วยนับ	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙
เกษตรกรบนพื้นที่สูงที่ได้รับการพัฒนาและถ่ายทอดความรู้ตามแนวทางโครงการหลวงและเศรษฐกิจพอเพียง					
- ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ: จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการพัฒนาและถ่ายทอดความรู้ตามแนวทางโครงการหลวง	ราย	๖๖,๐๐๐	๖๙,๐๐๐	๗๒,๐๐๐	๗๕,๐๐๐
- ตัวชี้วัดเชิงปริมาณ: จำนวนโครงการวิจัยที่ดำเนินการ	โครงการ	๒๗	๒๙	๓๒	๓๕
- ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ: ร้อยละของเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมาย ได้นำองค์ความรู้จากศูนย์เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์	ร้อยละ	๗๐	๗๕	๘๐	๘๕
- ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ: ร้อยละของผลสำเร็จของผลการดำเนินงานตามแผนงานของโครงการวิจัย	ร้อยละ	๘๕	๘๕	๘๕	๘๕
- ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ: ร้อยละความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการอุทยานหลวงราชพฤกษ์	ร้อยละ	๘๕	๘๕	๘๕	๘๕

๗.๕ แผนที่ยุทธศาสตร์ (STRATEGIC MAP)

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)



ที่มา : ยุทธศาสตร์ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔)

๗.๖ พื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่เป้าหมายในระยะต่อไป

๑) สถาบันได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายในระยะแรก เพื่อการถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาเป็น ๔ พื้นที่ คือ พื้นที่โครงการหลวง พื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง พื้นที่โครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” และพื้นที่โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง และได้เพิ่มพื้นที่ดำเนินงานที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก สำนักงาน ป.ป.ส. ภายใต้โครงการขยายผลโครงการหลวง เพื่อแก้ปัญหาการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน คลอบคลุมพื้นที่ ๑๒ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน น่าน กำแพงเพชร กาญจนบุรี ตาก ลำปาง อุตรดิตถ์ และพิษณุโลก โดยมีจำนวนหมู่บ้าน ๑,๐๖๖ กลุ่มบ้าน ครั้วเรือน ๘๕,๖๖๖ ครั้วเรือน ประชากร ๓๘๕,๐๑๓ คน ดำเนินงานในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด รองลงมาเป็นจังหวัดเชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน ตาก ตามลำดับ ขอบเขตลุ่มน้ำครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำ ๘ ลุ่มน้ำหลัก ๔๘ ลุ่มน้ำสาขา โดยมีพื้นที่ดำเนินงานอยู่ในลุ่มน้ำปิงมากที่สุด ๒๘,๓๔๙ ตารางกิโลเมตร ๕๖๒ กลุ่มบ้าน รองลงมา เป็นลุ่มน้ำสาละวิน ๑๒,๙๖๕ ตารางกิโลเมตร ๒๒๐ กลุ่มบ้าน ลุ่มน้ำน่าน ๑๑,๘๙๘ ตารางกิโลเมตร ๑๑๑ กลุ่มบ้าน ตามลำดับ ดำเนินงานในพื้นที่โครงการหลวงมากที่สุดจำนวน ๔๗๖ กลุ่มบ้าน รองลงมาเป็นโครงการขยายผลโครงการหลวง ๑๘๖ กลุ่มบ้าน โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชน ๑๘๐ กลุ่มบ้าน โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน ๑๑๕ กลุ่มบ้าน และโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” ๑๐๙ กลุ่มบ้าน (ตารางที่ ๑ และแผนภาพที่ ๑)

๒) การพัฒนาบนพื้นที่สูงในปัจจุบันการถ่ายทอดองค์ความรู้ของโครงการหลวงไปยังชุมชนบนพื้นที่สูงยังไม่ทั่วถึง (๓,๘๒๙ กลุ่มบ้าน) จึงมีแนวทางการบริหารจัดการในระบบลุ่มน้ำ โดย

(๑) ใช้ลุ่มน้ำเป็นขอบเขตการพัฒนาเชิงพื้นที่(Area Approach) เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และการพัฒนาเชิงบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(๒) ใช้ยุทธวิธีการพัฒนาแบบศูนย์กลางการพัฒนาและการเรียนรู้ โดยมีศูนย์ขยายผลโครงการหลวง เป็นศูนย์การเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงให้แก่หมู่บ้านหรือชุมชนเครือข่ายในพื้นที่ลุ่มน้ำ (Satellite Village) ซึ่งแนวทางบริหารจัดการในระบบลุ่มน้ำมีผลที่คาดว่าจะได้รับดังนี้

- ทำให้สามารถบริหารจัดการพื้นที่สูง กระจายได้ไปทั่วถึง ๓,๘๒๙ กลุ่มบ้าน (๒,๑๒๖ หมู่บ้าน ใน ๒๐ จังหวัด : สำรวจปี พ.ศ. ๒๕๕๐) ในเวลาที่รวดเร็วขึ้น
- ลดกำลังคน ทรัพยากร และค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ
- เพิ่มศักยภาพในการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง
- รูปแบบการดำเนินงานสอดคล้องกับโครงการหลวงมากขึ้น มีการกำหนดเป้าหมายผลผลิต มีการสนับสนุนด้าน Logistic และการตลาดได้เป็นระบบมากขึ้น

๓) พื้นที่ดำเนินงานของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ มีพื้นที่ ๔๖๘ ไร่ ๓ งาน ๑๐ ตารางวา แบ่งออกเป็น

(๑) หอค้าหลวง

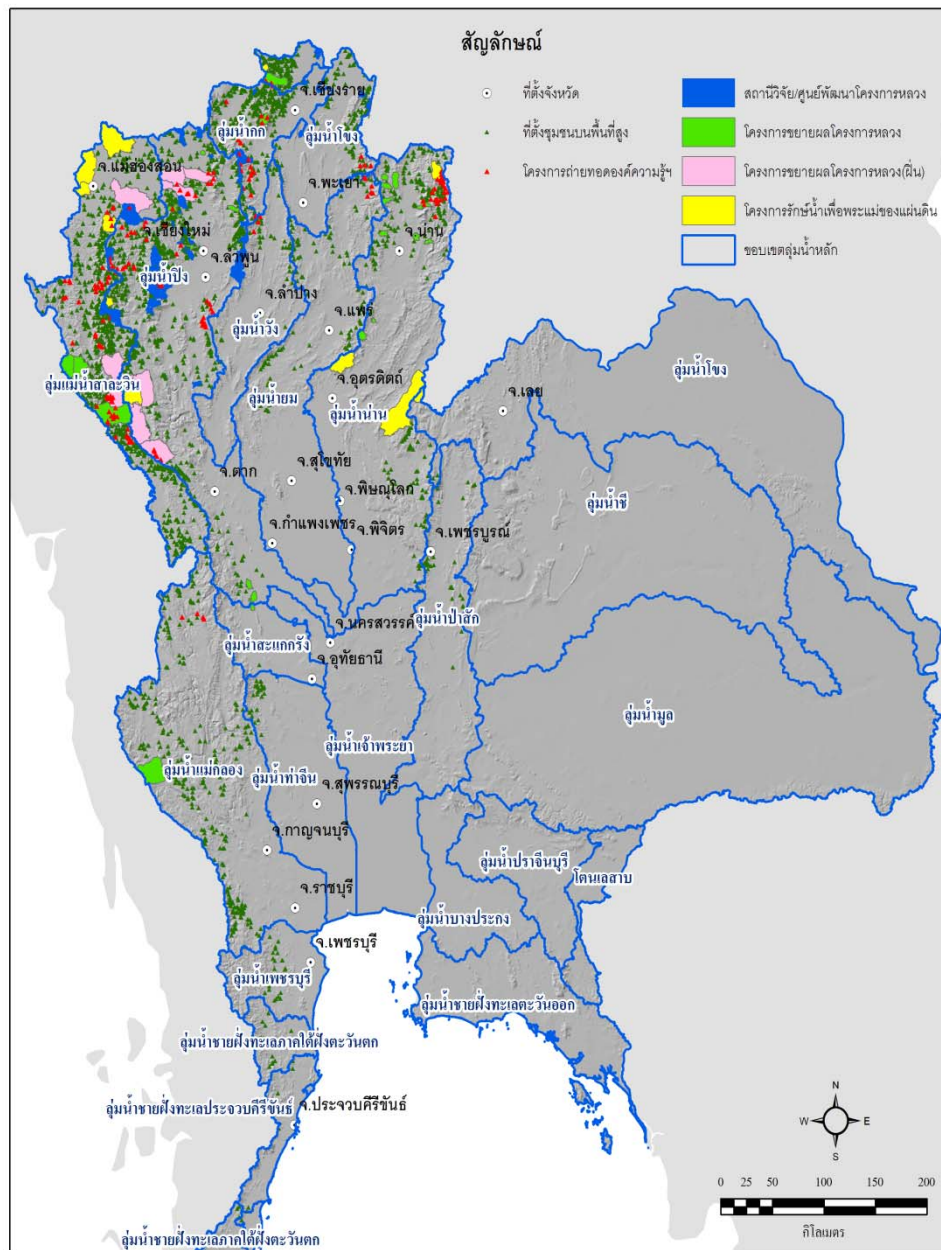
(๒) สวนไทย

(๓) สวนองค์กรเฉลิมพระเกียรติ ๒๖ สวน

(๔) สวนนานาชาติ ๓๐ สวน ๒๙ ประเทศ

(๕) ส่วนอื่นๆ เช่น ฐานการเรียนรู้ อาคารนิทรรศการ

รายละเอียดพื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่เป้าหมายระยะต่อไป ดังนี้



ภาพที่ ๑ พื้นที่ดำเนินงานบนพื้นที่สูงของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

ตารางที่ ๑ แสดงจำนวนกลุ่มบ้านของพื้นที่ดำเนินงานสถาบันระยะที่แรก

ลุ่มน้ำหลัก		จำนวนกลุ่มบ้าน							
		โครงการหลวง ๓๘ แห่ง	โครงการขยายผล ฯ ๒๙ แห่ง	โครงการถ่ายทอด (๑๘๐ กลุ่มบ้าน)	โครงการขยายผลเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่ ๑๐ แห่ง	โครงการรักษาน้ำ ๑๐ ลุ่มน้ำ	รวมพื้นที่ดำเนินการ	พื้นที่สูงอื่นๆ	รวม
๑	ลุ่มน้ำกก	๖๓	๑๑	๒๑	๓		๙๘	๒๘๓	๓๘๑
๒	ลุ่มน้ำโขง	๒๑	๑๕	๗		๔	๔๗	๒๒๕	๒๗๒
๓	ลุ่มน้ำปิง	๓๗๒	๖๑	๕๕	๖๑	๑๓	๕๖๒	๖๓๕	๑,๑๙๗
๔	ลุ่มน้ำน่าน		๔๙	๒๕		๓๗	๑๑๑	๒๒๗	๓๓๘
๕	ลุ่มแม่น้ำสาละวิน	๑๓	๔๒	๕๙	๕๑	๕๕	๒๒๐	๘๒๐	๑,๐๔๐
๖	ลุ่มน้ำวัง			๓			๓	๔๓	๔๖
๗	ลุ่มน้ำยม	๗		๖			๑๓	๑๑๔	๑๒๗
๘	ลุ่มน้ำท่าจีน							๒๕	๒๕
๙	ลุ่มน้ำป่าสัก							๓๗	๓๗
๑๐	ลุ่มน้ำสะแกกรัง							๑	๑
๑๑	ลุ่มน้ำเพชรบุรี							๒๘	๒๘
๑๒	ลุ่มน้ำแม่กลอง		๘	๔			๑๒	๓๐๒	๓๑๔
๑๓	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ประจวบคีรีขันธ์							๗	๗
๑๔	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ภาคใต้ฝั่งตะวันตก							๑๖	๑๖
รวม		๔๗๖	๑๘๖	๑๘๐	๑๑๕	๑๐๙	๑,๐๖๖	๒,๗๖๓	๓,๘๒๙

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) พ. ศ.๒๕๕๔

ตารางที่ ๒ แสดงจำนวนกลุ่มบ้านของพื้นที่ดำเนินงานสถาบันระยะที่ ๒

ลุ่มน้ำหลัก		จำนวนกลุ่มบ้าน									
		โครงการหลวง ๓๘ แห่ง	โครงการขยายผล ฯ ๒๙ แห่ง	โครงการถ่ายทอด (พัฒนา ๒๒ แห่ง)	โครงการถ่ายทอด (ถ่ายทอด ๓๕๕ แห่ง)	โครงการขยายผลเพื่อแก้ไข ปัญหาฝิ่น ๑๑ แห่ง	โครงการรักษาน้ำ ๑๑ ลุ่มน้ำ	กลุ่มบ้านขยายผลใหม่	รวมพื้นที่ดำเนินการใหม่	พื้นที่สูงอื่นๆ	รวม
๑	ลุ่มน้ำกก	๖๓	๑๑	๔	๖๐	๔		๘	๑๕๐	๒๑๓	๓๖๓
๒	ลุ่มน้ำโขง	๒๑	๑๕		๗๔		๑๓	๕	๑๒๘	๑๓๗	๒๖๕
๓	ลุ่มน้ำปิง	๓๗๒	๖๑	๕	๖๐	๖๑	๑๓	๒๑	๕๙๓	๕๕๔	๑๑๔๗
๔	ลุ่มน้ำน่าน		๔๙	๓	๑๐		๓๗	๙	๑๐๘	๒๐๘	๓๑๖
๕	ลุ่มแม่น้ำสาละวิน	๑๓	๔๒	๗	๑๑๑	๖๑	๕๕	๗	๒๙๖	๖๙๒	๙๘๘
๖	ลุ่มน้ำวัง			๑	๗				๘	๓๖	๔๔
๗	ลุ่มน้ำยม	๗		๑	๑๕				๒๓	๙๙	๑๒๒
๘	ลุ่มน้ำแม่กลอง		๘	๑	๘			๑	๑๘	๒๙๓	๓๑๑
๙	ลุ่มน้ำท่าจีน									๒๕	๒๕
๑๐	ลุ่มน้ำป่าสัก									๓๗	๓๗
๑๑	ลุ่มน้ำสะแกกรัง									๑	๑
๑๒	ลุ่มน้ำเพชรบุรี									๒๘	๒๘
๑๓	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ประจวบคีรีขันธ์									๗	๗
๑๔	ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ภาคใต้ฝั่งตะวันตก									๑๖	๑๖
รวม		๔๗๖	๑๘๖	๒๒	๓๔๕	๑๒๖	๑๑๘	๕๑	๑,๓๒๔	๒,๓๔๖	๓,๖๗๐

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) พ. ศ.๒๕๕๔

ตารางที่ ๓ พื้นที่เป้าหมายการดำเนินงานในการบริหารจัดการในระบบลุ่มน้ำ

ลุ่มน้ำหลัก	ศูนย์ปฏิบัติการ ขยายผล ฯ (Growth Pole)	โครงการหลวง	โครงการขยายผล โครงการหลวง	โครงการขยายผลเพื่อแก้ไข ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่น	โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ (ศคช.)	โครงการรักษาน้ำฯ	พื้นที่สูงอื่น
๑.ลุ่มน้ำปิง	๑.ห้วยเป่า	หนองเขียว ห้วยลึก แม่ปุนหลวง (๓แห่ง)	ปางแดงใน ปางมะโอ โหล่งขอด (๓ แห่ง)	ผาแดง (๑ แห่ง)	พื้นที่ถ่ายทอดใหม่ ๖๐ แห่ง พื้นที่พัฒนาศักยภาพเดิม ๔ แห่ง	-	-
	๒.ป่าแป๋	ม่อนเงาะ แม่หลอด หนองหอย แม่สาใหม่ ห้วยเสี้ยว แม่แพะ ทุ่งเร้า ทุ่งเร้ง ตีนตึก ป่าเมี่ยง แม่ทาเหนือ ปางตะ (๑๒ แห่ง)	ดอยปู่ ผาแตก (๒ แห่ง)	ป่าเกี๊ยะใหม่ ฟ้าสวย (๒ แห่ง)		น้ำปิงน้อย น้ำแม่หาด (๒ แห่ง)	-
	๓.ปางหินฝน	แก่น้อย วัดจันทร์ ปางอู่ ทุ่งหลวง แม่แฮ ขุนวาง อินทนนท์ ห้วยส้มป่อย แม่สะป๊อก ขุนแปะ แม่โถ พระบาทห้วยต้ม (๑๒ แห่ง)	ปากกล้วย แม่มะลอ คลองลาน (๓ แห่ง)	แม่แฮหลวง ขุน ตีนน้อย เลอตอ (๓ แห่ง)		-	-
๒. ลุ่มน้ำน่าน	๔.สะเนียน	-	โป่งคำ แม่จริม (๒ แห่ง)	-	พื้นที่ถ่ายทอดใหม่ ๑๐ แห่ง พื้นที่พัฒนาศักยภาพเดิม ๓ แห่ง	น้ำขุนนาง น้ำลี น้ำภาค (๓ แห่ง)	-
	๕.วังไผ่	-	ขุนสถาน น้ำแขวง				
	๖.บ่อเกลือ	-	ถ้ำเวียงแก น้ำแปง น้ำเค็ม ปางยาง				
๓.ลุ่มน้ำสาละวิน	๗.สบเมย	แม่ลาน้อย แม่สะเรียง (๒ แห่ง)	แม่สามแลบ สบโขง (๒ แห่ง)	ห้วยฮะ ห้วยแหม้ง ฝิ่ปานเหนือ แม่ระมิดหลวง (๔ แห่ง)	พื้นที่ถ่ายทอดใหม่ ๑๑๑ แห่ง พื้นที่พัฒนาศักยภาพเดิม ๗ แห่ง	น้ำของ น้ำแม่สะงา น้ำปาย น้ำแม่สะ- มาด (๔ แห่ง)	-

ลุ่มน้ำหลัก	ศูนย์ปฏิบัติการ ขยายผล ฯ (Growth Pole)	โครงการหลวง	โครงการขยายผลโครงการหลวง	โครงการขยายผลเพื่อแก้ไขปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่น	โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้ (ศคช.)	โครงการรักษาน้ำฯ	พื้นที่สูงอื่น
	๘.แม่สลอง						
๔. ลุ่มน้ำโขง	๙.แม่สลอง	สะโง๊ะ ห้วยแล้ง ผาตั้ง (๓ แห่ง)	-	-	พื้นที่ถ่ายทอดใหม่ ๗๔ แห่ง	น้ำแม่คำ น้ำหมัน (๒ แห่ง)	-
๕. ลุ่มน้ำกก	๑๐.วาวี	อ่างช้างหมอกจ๋าม ห้วยโป่ง ห้วยน้ำริน ห้วยน้ำซุ่น (๕ แห่ง)	-	ห้วยโป่ง - พัฒนา (๑ แห่ง)	พื้นที่ถ่ายทอดใหม่ ๕๗ แห่ง พื้นที่พัฒนาศักยภาพเดิม ๔ แห่ง	-	-
๖. ลุ่มน้ำแม่กลอง	๑๑.ห้วยเขย่ง	-	-	-	พื้นที่ถ่ายทอดใหม่ ๘ แห่ง พื้นที่พัฒนาศักยภาพเดิม ๑ แห่ง	-	-
๗. ลุ่มน้ำวัง	-	-	-	-	พื้นที่ถ่ายทอดใหม่ ๗ แห่ง พื้นที่พัฒนาศักยภาพเดิม ๑ แห่ง	-	-
๘. ลุ่มน้ำยม	-	ปึงค่า (๑ แห่ง)	-	-	พื้นที่ถ่ายทอดใหม่ ๑๕ แห่ง พื้นที่พัฒนาศักยภาพเดิม ๑ แห่ง	-	-
รวม	๑๑ แห่ง	๓๘ แห่ง	๑๘ แห่ง	๑๑ แห่ง	๓๔๕ แห่ง	๑๑ แห่ง	-

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) พ. ศ.๒๕๕๔

แผนผังพื้นที่ดำเนินงานของอุทยานหลวงราชพฤกษ์

สถานที่ตั้ง : อุทยานหลวงราชพฤกษ์ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ๕๐๑๐๐



ภาพที่ ๓ พื้นที่ดำเนินงานของอุทยานหลวงราชพฤกษ์

๗.๗ รายละเอียดยุทธศาสตร์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

เพื่อให้ภารกิจของสถาบันเป็นไปตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งสถาบัน และสอดคล้องแนวพระราชดำรินโยบายและแผนพัฒนาต่างๆ ของรัฐ ซึ่งเน้นความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชนบนพื้นที่สูงต่างๆ ของประเทศ รวมทั้งปรับทิศทางการดำเนินงานให้สอดคล้องตามนโยบายของคณะกรรมการสถาบัน และสามารถบริหารงานและดูแลองค์กรได้อย่างมั่นคง และเอื้อต่อการเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการเครือข่ายในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ จึงได้กำหนดข้อเสนอยุทธศาสตร์ไว้ ๔ ยุทธศาสตร์ ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา
๒. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสนับสนุนโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวง
๓. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์
๔. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

รายละเอียดดังนี้

๑.ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา

งานวิจัยเป็นภารกิจที่สำคัญของสถาบันและพัฒนาพื้นที่สูง ในการสนับสนุนงานโครงการหลวงและการขยายผลงานโครงการหลวงไปปรับใช้ในชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาให้ดีขึ้นและฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารให้มีความสมบูรณ์ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งงานวิจัยสนับสนุนงานโครงการหลวง และงานวิจัยในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงมีลักษณะดังนี้

(๑) งานวิจัยสนับสนุนงานโครงการหลวง

เน้นส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยของโครงการหลวงในการสร้างองค์ความรู้ใหม่มากยิ่งขึ้น ซึ่งต้องใช้ความชำนาญเฉพาะด้านหลายสาขาและงบประมาณค่อนข้างสูง งานวิจัยแบบองค์รวมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อได้ต้นแบบการพัฒนาพื้นที่สูง งานวิจัยที่สนับสนุนให้เกิดการกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินงานบนพื้นที่สูงที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมถึงงานวิจัยที่สนับสนุนความร่วมมือทางวิชาการกับต่างประเทศ หรือหน่วยงานระหว่างประเทศ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้โครงการหลวง และการเข้าถึงองค์ความรู้ของการพัฒนาพื้นที่ในระดับนานาชาติ

(๒) งานวิจัยเพื่อขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวง

เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของเกษตรกรเพื่อให้ผลงานวิจัยเกิดประโยชน์โดยตรงต่อชุมชนท้องถิ่นจากการนำองค์ความรู้โครงการหลวงไปทดสอบความเหมาะสม งานวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับเกษตรกรในแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การลดการใช้สารเคมี การลดต้นทุนการผลิต การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมของชุมชน งานวิจัยค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น การฟื้นฟูและอนุรักษ์ รวมถึงการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาดั้งเดิม และงานวิจัยเพื่อฟื้นฟูแหล่งอาหารตามแนวพระราชดำรินาโครงการอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่นบนพื้นที่สูง เพื่อสร้างความมั่นคงของครัวเรือนและเศรษฐกิจในระดับชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกรควบคู่ไปด้วย

(๓) การส่งเสริมความร่วมมือและบูรณาการงานวิจัยบนพื้นที่สูง

เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้พัฒนาองค์ความรู้บนพื้นที่สูงเกิดประโยชน์สูงสุด โดยการประสานและร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในการกำหนดทิศทางการปฏิบัติงานวิจัยให้เป็นไปในแนวเดียวกัน รวมถึงการปฏิบัติงานวิจัยร่วมกันเพื่อสนับสนุนงานวิจัยบนพื้นที่สูงให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๑) เป้าประสงค์

- ๑.๑ การวิจัยและพัฒนา เพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวงและการขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวง
- ๑.๒ การจัดการองค์ความรู้และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่สูงตามแนวทางโครงการหลวงและองค์ความรู้จากงานวิจัยที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม
- ๑.๓ การบูรณาการงานวิจัยและงานพัฒนาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

๒) ผลผลิตและผลลัพธ์หลัก

- ๒.๑ องค์ความรู้การวิจัยและพัฒนาจากการสนับสนุนงานโครงการหลวงและการขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวง
- ๒.๒ เครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนาในระดับต่างๆ
- ๒.๓ การวิจัยของสถาบันเป็นกลไกสำคัญในการบรรลุเป้าหมายของสถาบัน และพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการวิจัย
- ๒.๔ สถาบันเป็นศูนย์กลางของข้อมูลการวิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูง

๓) ตัวชี้วัด

- ๓.๑ ร้อยละองค์ความรู้จากงานวิจัยและการพัฒนาที่เกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์และเผยแพร่อย่างกว้างขวางอย่างน้อยร้อยละ ๖๐ ของงานตามแผน
- ๓.๒ จำนวนผลงานวิจัยเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวง
- ๓.๓ จำนวนเครือข่ายความร่วมมือด้านการวิจัยและพัฒนาในระดับต่างๆอย่างน้อย ๗ เครือข่าย

๔) กลยุทธ์ที่สำคัญ

- ๔.๑ เสริมสร้างศักยภาพการวิจัยเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวงและการขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวงในการเสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานความปลอดภัย และสามารถแข่งขันด้านการตลาด
- ๔.๒ สนับสนุนการวิจัยเชิงปฏิบัติการขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวงที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม เพื่อให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ๔.๓ สนับสนุนการวิจัยเชิงนโยบายและสังคมเพื่อกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต
- ๔.๔ สนับสนุนการจัดการองค์ความรู้และพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของการวิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูงทั้งภายในและต่างประเทศ
- ๔.๕ บูรณาการงานวิจัยและงานพัฒนาบนพื้นที่สูงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

๕) แผนงาน

ประกอบด้วย ๔ แผนงาน ดังนี้

- ๕.๑ แผนงานวิจัยสนับสนุนการเสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตและการตลาด มุ่งเน้นสนับสนุนการวิจัยเชิงบูรณาการองค์ความรู้โครงการหลวง ทั้งด้านเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของพืชสำคัญ พืชอาหารเพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหาร การฟื้นฟูแหล่งอาหารชุมชนตามแนวพระราชดำริ การเพิ่มศักยภาพการตลาดและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การพัฒนาคุณภาพที่ได้มาตรฐาน วิจัยการผลิตพลังงานทดแทนจากพืชพลังงานของพืชท้องถิ่นและพลังงานชีวมวล รวมทั้งศึกษาและทดสอบความ

เหมาะสมจากองค์ความรู้โครงการหลวง โดยนำเทคโนโลยีไปปรับใช้ให้เหมาะสม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนควบคู่ไปด้วย

๕.๒ แผนงานวิจัยการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพ มุ่งเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิจัยเชิงระบบ เพื่อการจัดการระบบนิเวศดิน น้ำและป่า การสร้างต้นแบบเพื่อให้คนอยู่อาศัยร่วมกับป่าไม้และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินและการจัดการธาตุอาหารพืช การวิจัยเพื่อลดมลพิษสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง การรวบรวม อนุรักษ์ และต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง การสร้างมูลค่าเพิ่มจากความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมในระดับชุมชน และการสร้างมูลค่าเพิ่มจากภูมิปัญญาและความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งนวัตกรรมใหม่ๆ ของผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ตลอดจนการวิจัยและพัฒนามาตรการทางเศรษฐศาสตร์และสังคมในการสร้างแรงจูงใจแก่ชุมชนบนพื้นที่สูง ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ เพื่อสร้างกลไกเกี่ยวกับระบบการร่วมจัดการและดูแลเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพ

๕.๓ แผนงานสนับสนุนการวิจัยเชิงนโยบายและสังคมเพื่อกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต มุ่งเน้นสนับสนุนการวิจัยให้เกิดการกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินงานบนพื้นที่สูงที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น เน้นวิจัยผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรีและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของพืชเป็นหลัก เช่น ข้าว พืชเมืองหนาว พืชสำคัญบนพื้นที่สูงเพื่อกำหนดมาตรการและกลยุทธ์ที่สร้างความได้เปรียบ และลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

๕.๔ แผนงานการจัดการองค์ความรู้และบูรณาการงานวิจัยและบนพื้นที่สูง มุ่งเน้นสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของการวิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูงทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้โครงการหลวง และการเข้าถึงองค์ความรู้ของการพัฒนาพื้นที่ในระดับนานาชาติ การบูรณาการงานวิจัยและงานพัฒนาบนพื้นที่สูงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์และเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่ชุมชน และพัฒนาเครือข่ายวิชาการในระดับชุมชนและระดับประเทศอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งผลักดันงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์และสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจตลอดจนมีการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิจากผลงานวิจัยและนำไปสู่การสร้างรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รายละเอียดกลยุทธ์ และแผนงานของยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา มีดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา

กลยุทธ์	แผนงาน
๑) เสริมสร้างศักยภาพการวิจัยเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวงและการขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวงในการเสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานความปลอดภัย และสามารถแข่งขันด้านการตลาด ๒) สนับสนุนการวิจัยเชิงปฏิบัติการขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวงที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมเพื่อให้เกิดความสมดุลของการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๓) สนับสนุนการวิจัยเชิงนโยบายและสังคมเพื่อกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ๔) สนับสนุนการจัดการองค์ความรู้และพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของการวิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูงทั้งภายในและต่างประเทศ ๕) บูรณาการงานวิจัยและงานพัฒนาบนพื้นที่สูงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล	๑) แผนงานวิจัยสนับสนุนการเสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตและการตลาด ■ เน้นสนับสนุนการวิจัยเชิงบูรณาการองค์ความรู้โครงการหลวง ทั้งด้านเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของพืชสำคัญ พืชอาหาร การเพิ่มศักยภาพการตลาดและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การพัฒนาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานความปลอดภัย วิจัยการเกี่ยวกับสร้างความมั่นคงด้านพลังงานบนพื้นที่สูง ■ ศึกษาและทดสอบความเหมาะสมจากองค์ความรู้โครงการหลวง โดยนำเทคโนโลยีไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนควบคู่ไปด้วย ๒) แผนงานวิจัยการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพ ■ เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการวิจัยเชิงระบบ เพื่อการจัดการระบบนิเวศดิน น้ำและป่า การสร้างต้นแบบเพื่อให้คนอยู่อาศัยร่วมกับป่าไม้และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน การลดมลพิษสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง ■ การวิจัยรวบรวม อนุรักษ์ และต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง และการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมในระดับชุมชน และเพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ■ การวิจัยและพัฒนามาตรการทางเศรษฐศาสตร์และสังคมในการสร้างแรงจูงใจแก่ชุมชนบนพื้นที่สูง ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ ๓) แผนงานสนับสนุนการวิจัยเชิงนโยบายและสังคมเพื่อกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ■ เน้นสนับสนุนการวิจัยให้เกิดการกำหนดนโยบายและทิศทางการดำเนินงานบนพื้นที่สูงที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม และรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เช่น เน้นวิจัยผลกระทบจากการเปิดการค้าเสรีและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของพืชเป็นหลัก เช่น ข้าว พืชเมืองหนาว พืชสำคัญบนพื้นที่สูง ฯลฯ ๔) แผนงานการจัดการองค์ความรู้และบูรณาการงานวิจัยและบนพื้นที่สูง ■ เน้นสนับสนุนการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของการวิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูงทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้โครงการหลวง และการเข้าถึงองค์ความรู้ของการพัฒนาพื้นที่ในระดับนานาชาติ ■ การบูรณาการงานวิจัยและงานพัฒนาบนพื้นที่สูงเพื่อนำไปใช้ประโยชน์และเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่ชุมชน และพัฒนาเครือข่ายวิชาการในระดับชุมชนและระดับประเทศอย่างเป็นรูปธรรม ■ การบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิจากผลงานวิจัยและนำไปสู่การสร้างรายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสนับสนุนโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวง

การพัฒนาสนับสนุนโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวงมีเป้าประสงค์เพื่อสนับสนุนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้เป็นศูนย์เรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนและขยายผลองค์ความรู้ของโครงการหลวงสู่ชุมชนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ ให้กว้างขวางเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ช่วยเสริมสร้างให้ชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถพึ่งตนเองได้ และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยแบ่งพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาและการถ่ายทอดความรู้เป็น ๔ พื้นที่ คือ

- (๑) พื้นที่โครงการหลวง
- (๒) พื้นที่ขยายผลโครงการหลวงทั้งในส่วน of สถาบันดำเนินการเองและการสนับสนุนสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.)
- (๓) พื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวง ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากฐานองค์ความรู้จากโครงการหลวงและนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม มีการนำร่องภายใต้ความร่วมมือของมูลนิธิโครงการหลวง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) และส่งเสริมให้ชุมชนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกันระหว่างชุมชนและภาคส่วนต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และสรุปบทเรียนจากการพัฒนาให้มากขึ้น
- (๔) พื้นที่ของโครงการพิเศษต่างๆ เช่น โครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” เป็นต้น

การดำเนินภายใต้แผนยุทธศาสตร์ระยะที่ ๒ ได้มีการวางกลยุทธ์ในการดำเนินงาน โดยจะมีการกำหนดคัดเลือกพื้นที่ให้ชัดเจน มีการจัดระดับการพัฒนา และกำหนดขั้นตอนการดำเนินงานใน ๓ ขั้นตอน ดังนี้

- (๑) การคัดเลือกพื้นที่ จากเกณฑ์คัดเลือกพื้นที่ที่กำหนดขึ้น โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการบริหารจัดการของสถาบัน มีความสอดคล้องกับภารกิจของสถาบัน และสร้างกลไกในการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- (๒) การกำหนดแนวทางในการพัฒนาระยะ ๔ ปี และการบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการกำหนดกลยุทธ์เพื่อยกระดับความร่วมมือภายใต้กรอบยุทธศาสตร์นี้ เน้นการบูรณาการแผนและงบประมาณร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับส่วนกลาง จังหวัดและพื้นที่ (อปท.) อย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มดำเนินงานจนถึงการถ่ายโอนพื้นที่
- (๓) การจัดทำคู่มือการดำเนินงานโครงการขยายผลโครงการหลวง โดยมีการจัดระดับของการพัฒนาตั้งแต่การถ่ายทอดองค์ความรู้ การวิจัยและพัฒนา การสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนและการถ่ายโอน เพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน

สำหรับกิจกรรมในพื้นที่จะมุ่งเน้นนำองค์ความรู้และความสำเร็จของโครงการหลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีการผลิต การท่องเที่ยว และหัตถกรรมของโครงการหลวงเข้าไปทดสอบและปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของชุมชน ทั้งนี้ในพื้นที่นำร่อง เมื่อชุมชนและองค์กรในพื้นที่มีความพร้อมและเข้มแข็งจะพัฒนาเข้าสู่เครือข่ายของสังคมการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นที่สูงตามแนวนโยบายของรัฐต่อไป

๑) เป้าประสงค์

- ๑.๑ สนับสนุนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงให้เป็นศูนย์เรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน
- ๑.๒ ขยายผลองค์ความรู้ของโครงการหลวงสู่ชุมชนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศให้กว้างขวางเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

- ๑.๓ เสริมสร้างให้ชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถพึ่งตนเองได้ และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๑.๔ การสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ได้รับการทดสอบผ่านเครือข่ายต่างๆ เช่น เครือข่าย Electronics เครือข่ายราชการ ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่สูงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ๑.๕ การบูรณาการแผนงานและข้อมูลเพื่อใช้ในการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมในการพัฒนาพื้นที่สูงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒) ผลผลิตและผลลัพธ์หลัก

- ๒.๑ โครงการหลวงเป็นศูนย์การเรียนรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูง และมีเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาบนพื้นที่สูงอย่างกว้างขวางและมีประสิทธิผล
- ๒.๒ ชุมชนเป้าหมาย มีความมั่นคงด้านอาหาร มีรายได้ที่เพียงพอและเท่าเทียมกันบนฐานความรู้และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสมตามศักยภาพของพื้นที่
- ๒.๓ ชุมชนมีความเข้มแข็ง และเกิดการพึ่งพาตนเองทั้งในระดับครัวเรือน และระดับชุมชน
- ๒.๔ ชุมชนมีการพัฒนาระบบตลาดชุมชน และระบบโลจิสติกส์ที่เหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคม
- ๒.๕ ลดความซับซ้อนในการทำงาน และให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการในพื้นที่ การถ่ายโอนและขยายพื้นที่ทำงานของสถาบันในการพัฒนาบนพื้นที่สูงอย่างเป็นระบบ
- ๒.๖ การเตรียมความพร้อมด้านการรับมือจากการเปลี่ยนแปลงจากภัยธรรมชาติ และการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

๓) ตัวชี้วัด

- ๓.๑. จำนวนเกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้จากขยายผลองค์ความรู้ของโครงการหลวงอย่างน้อย ๒๘๒,๐๐๐ ราย
- ๓.๒ ร้อยละความสำเร็จของแผนชุมชนที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถาบันที่มีกิจกรรมของชุมชนบรรจุในแผนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างน้อยร้อยละ ๒๕

๔) กลยุทธ์ที่สำคัญ

- ๔.๑ การพัฒนาบนฐานความรู้ โดยสนับสนุนโครงการหลวง เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูง และเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวงในลักษณะการบริหารจัดการเชิงกลุ่มน้ำ และการพัฒนาศักยภาพและการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามแนวทางโครงการหลวง โดยการจัดการองค์ความรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ได้รับการทดสอบผ่านเครือข่ายต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ
- ๔.๒ เสริมสร้างศักยภาพด้านการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การตลาด และระบบโลจิสติกส์ที่เหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคม
- ๔.๓ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๔.๔ การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
- ๔.๕ การสนับสนุนการจัดแผนชุมชน และแผนปฏิบัติการของสถาบันที่ทำงานร่วมกับโครงการหลวงเพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานสอดคล้องกันเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของการปฏิบัติงานและความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร

- ๔.๖ การบูรณาการและบริหารจัดการ โดยสร้างกลไกเชื่อมโยงกับหน่วยงานระดับพื้นที่ (อบต.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการแผนงานและงบประมาณ รวมทั้งกลไกการถ่ายโอนและการขยายพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง

๕) แผนงาน

ประกอบด้วย ๓ แผนงาน ดังนี้

๕.๑ แผนงานสนับสนุนการพัฒนาโครงการหลวงให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน มุ่งเน้นสนับสนุนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการและพัฒนาประสิทธิภาพการส่งเสริมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการหลวง การพัฒนาระบบคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย เช่น การรับรองมาตรฐาน GAP และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การรณรงค์เพื่อลดการใช้สารเคมีบนพื้นที่สูง การสนับสนุนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง พัฒนาเครือข่ายเยาวชน พันฟู ภูมิปัญญาด้านงานหัตถกรรม การเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยว โครงการป่าชาวบ้าน รวมทั้งการสนับสนุนการจัดทำแผนปฏิบัติการของสถาบันที่ทำงานร่วมกับโครงการหลวงในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานสอดคล้องกันเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและเกิดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงานร่วมกัน

๕.๒ แผนงานการขยายผลโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง มุ่งเน้นการนำองค์ความรู้จากโครงการหลวงไปปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ทั้งด้านการวิจัย การพัฒนาอาชีพของเกษตรกร พัฒนาความเข้มแข็งของระบบตลาดชุมชน การศึกษาภาพด้านการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การตลาดและระบบโลจิสติกส์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม การพัฒนาสังคม การฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และมีการพัฒนาคู่มือการดำเนินงานโครงการขยายผลโครงการหลวงและการถ่ายโอน โดยการดำเนินของสถาบันในแผนงานนี้ ดำเนินการใน ๒ ลักษณะ (๑) พื้นที่ขยายผลโครงการหลวงในส่วนของสถาบันดำเนินการเองร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและการพัฒนาศักยภาพชุมชนผ่านกระบวนการจัดการองค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ได้รับการทดสอบผ่านเครือข่ายต่างๆ และสนับสนุนการพัฒนาระบบผู้เชี่ยวชาญทางไกล และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลาง เพื่อแก้ไขปัญหาในการทำงานอย่างทันท่วงทีและต่อเนื่อง และ(๒) พื้นที่เฉพาะกิจหรือโครงการพิเศษต่างๆ ได้แก่ พื้นที่ขยายผลเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นโดยการสนับสนุนสำนักงาน ป.ป.ส. และโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน”

๕.๓ แผนงานจัดทำแผนชุมชนในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มุ่งเน้นการสร้างกลไกเชื่อมโยงกับหน่วยงานระดับพื้นที่ (อบต.) และการบูรณาการงานส่วนกลางให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน ผ่านกระบวนการจัดทำแผนชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และการสำรวจข้อมูล การจัดทำฐานข้อมูลในระดับกลุ่มบ้าน เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาในระดับพื้นที่ รวมทั้งเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นของตนเอง ตามความต้องการของชุมชนโดยใช้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นเครื่องมือนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง

รายละเอียดกลยุทธ์ และแผนงานของยุทธศาสตร์การพัฒนาสนับสนุนโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวงมีดังนี้

๒. ยุทธศาสตร์การพัฒนาสนับสนุนโครงการหลวงและขยายผลโครงการหลวง

กลยุทธ์	แผนงาน
๑) การพัฒนาฐานความรู้ โดยสนับสนุนโครงการหลวง เพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูง และเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวงในลักษณะการบริหารจัดการเชิงลุ่มน้ำ และการพัฒนาศักยภาพและการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามแนวทางโครงการหลวง ๒) เสริมสร้างศักยภาพด้านการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การตลาด และระบบโลจิสติกส์ที่เหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคม ๓) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๔) การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ๕) การสนับสนุนการจัดทำแผนปฏิบัติการของสถาบันที่ทำงานร่วมกับโครงการหลวงเพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานสอดคล้องกันเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของการปฏิบัติงานและความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร ๖) การสนับสนุนการจัดทำแผนชุมชน และการบูรณาการและบริหารจัดการ โดยสร้างกลไกเชื่อมโยงกับหน่วยงานระดับพื้นที่ (อปท.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบูรณาการแผนงานและงบประมาณ รวมทั้งกลไกการถ่ายโอนและการขยายพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง	๑) แผนงานสนับสนุนการพัฒนาโครงการหลวงให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน - สนับสนุนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ พัฒนาประสิทธิภาพการส่งเสริมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ พัฒนาระบบคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย ลดการใช้สารเคมี ศูนย์การเรียนรู้พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน เครือข่ายเยาวชน ทัศนกรรม ท่องเที่ยว ป่าชาวบ้าน - สนับสนุนการจัดทำแผนปฏิบัติการของ สวพส. ร่วมกับโครงการหลวงในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน ๒) แผนงานการขยายผลโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง - การนำองค์ความรู้จากโครงการหลวงไปปรับใช้อย่างเหมาะสมทั้งด้านการวิจัย การพัฒนาและอาชีพของเกษตรกร - พัฒนาศักยภาพด้านการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การตลาดและระบบโลจิสติกส์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม และการพัฒนาความเข้มแข็งของระบบตลาดชุมชน - การพัฒนาสังคมและเสริมสร้างความเข้มแข็ง - การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาระบบเตือนภัย - การพัฒนาคู่มือการดำเนินงานโครงการขยายผลโครงการหลวงและการถ่ายโอน - มีการกำหนดสำนักงานวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงในระดับลุ่มน้ำ ศูนย์การพัฒนา (Growth pole) ในการบริหารงานเชื่อมโยงงานโครงการหลวง โครงการขยายผลโครงการหลวง โครงการสำคัญอื่นๆ เพื่อรองรับเครือข่ายการเรียนรู้และการพัฒนาที่เหมาะสมโดยมีลุ่มน้ำเป็นขอบเขตการพัฒนา - การพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ และถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและการพัฒนาศักยภาพชุมชน - สนับสนุนการพัฒนาระบบผู้เชี่ยวชาญทางไกล และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากส่วนกลาง เพื่อแก้ไขเพื่อแก้ไขปัญหาในการทำงานอย่างทันทั่วถึงและต่อเนื่อง

กลยุทธ์	แผนงาน
	๓) แผนงานจัดทำแผนชุมชนในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ■ การสนับสนุนการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลในระดับกลุ่มบ้าน ■ เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในท้องถิ่นของตนเอง ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนโดยใช้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนเป็นเครื่องมือ นำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็ง ■ การผลักดันแผนชุมชนไปสู่การบูรณาการกับแผนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๓. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์

๑) เป้าประสงค์

- ๑.๑ เป็นแหล่งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๑.๒ เป็นศูนย์การเรียนรู้พหุศาสตร์การเกษตร และความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่สูง และวัฒนธรรม ตลอดจนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพระดับนานาชาติ

๒) ผลผลิตและผลลัพธ์หลัก

- ๒.๑ พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวาง
- ๒.๒ ศูนย์การเรียนรู้ทางพหุศาสตร์การเกษตร และความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่สูง ตลอดจนเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพระดับนานาชาติ
- ๒.๓ การให้บริการของอุทยานหลวงราชพฤกษ์มีคุณค่าและสร้างความประทับใจแก่ผู้ให้บริการ

๓) ตัวชี้วัด

- ๓.๑ ร้อยละความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐
- ๓.๒ จำนวนผู้เข้ามาเรียนรู้และนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๐ ของทุกๆ ปี
- ๓.๓ รายได้ของอุทยานหลวงราชพฤกษ์เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๐ ของทุกๆ ปี

๔) กลยุทธ์ที่สำคัญ

- ๔.๑ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเทิดพระเกียรติพระจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๔.๒ พัฒนาอุทยานหลวงให้เป็นอุทยานเพื่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยวระดับโลก
- ๔.๓ การสร้างความแปลกใหม่และโดดเด่นของสวนให้สวยงามตลอดปี และเป็นฐานการเรียนรู้
- ๔.๔ การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเกษตร และด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่มีคุณภาพเพื่อส่งเสริมทัศนคติการลดโลกร้อนและเศรษฐกิจสีเขียว
- ๔.๕ พัฒนาคุณภาพด้านการบริการและการตลาด รวมทั้งการสร้างรายได้จากการส่งเสริมภาคเอกชนในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการ อาคารประชุมและนิทรรศการ
- ๔.๖ จัดทำแผนธุรกิจระยะสั้นและระยะยาว
- ๔.๗ สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และใช้บริการของอุทยานหลวงราชพฤกษ์

๕) แผนงาน

ประกอบด้วย ๔ แผนงาน ดังนี้

- ๕.๑ แผนงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ในอุทยานหลวงราชพฤกษ์ เพื่อเทิดพระเกียรติพระจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ เน้นการพัฒนาคุณภาพการให้บริการด้านส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้พหุศาสตร์การเกษตร โดยการศึกษาและรวบรวมพันธุ์พืชท้องถิ่น พืชหายาก และความหลากหลายทางชีวภาพ จัดทำระบบฐานข้อมูลพรรณไม้ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาและพรรณ

ไม้ หอจดหมายเหตุ และการจัดนิทรรศการเผยแพร่องค์ความรู้ของโครงการหลวง ด้านพฤกษศาสตร์ การเกษตร และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งในระดับนานาชาติและภายในประเทศ

๕.๒ แผนงานพัฒนาและปรับปรุงสวน เพื่อให้สวนมีคุณภาพและสร้างความโดดเด่น เน้นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพสวนและเพิ่มพื้นที่สีเขียว เพื่อสร้างความแปลกใหม่และสร้างความโดดเด่นและเป็นฐานการศึกษาเรียนรู้ เช่น สวนเกษตรทฤษฎีใหม่ สวนเศรษฐกิจพอเพียง สวนกล้วยไม้ สวนปาล์ม โดมเมืองร้อน เป็นต้น การปรับปรุงด้านสถาปัตยกรรม และภูมิสถาปัตยกรรม และการปรับปรุงโครงสร้างของสวน และการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายของกลุ่มผู้ให้บริการ เพื่อปรับปรุงสวนให้มีคุณภาพทั้งด้านแหล่งเรียนรู้และการให้บริการสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

๕.๓ แผนงานด้านการตลาด และการสร้างรายได้ เน้นการใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ การส่งเสริมภาคเอกชนในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการ อาคารประชุมและนิทรรศการ การวางแผนหารายได้เชิงธุรกิจ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การวางแผนกลยุทธ์ด้านการตลาดของกิจกรรมที่สำคัญเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวและพักผ่อนทางด้านการเกษตรและวัฒนธรรมตลอดทั้งปี การให้เช่าพื้นที่และการจำหน่ายของที่ระลึก พรรณไม้ ผลิตภัณฑ์ชนเผ่า ฯลฯ การประชาสัมพันธ์เชิงรุกและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวร่วมกับโครงการหลวงและเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มลูกค้าสำคัญเพื่อรองรับการจัดงานที่สำคัญที่ได้มาตรฐานระดับสากล การสนับสนุนเพื่อขยายช่องทางการจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง และการส่งเสริมและสนับสนุนการรณรงค์ช่วยเหลือสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSR) โดยเน้นพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

๕.๔ แผนงานเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์ เน้นการเสริมสร้างระบบบริหารจัดการของอุทยานฯ ให้มีความคล่องตัวในการปฏิบัติตามภารกิจ ทั้งด้านการจัดทำแผนธุรกิจ ระยะสั้นและระยะยาว การให้บริการเชิงคุณภาพ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งด้านการตลาด และการบริหารแผนธุรกิจเพื่อรองรับการจัดกิจกรรมในระดับนานาชาติ การบริหารความเสี่ยงและประเมินความคุ้มค่าของการบริหารจัดการงบประมาณ การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร และการเรียนรู้ การพัฒนาและปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค และปรับปรุงสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาระบบโลจิสติกส์เพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยว

รายละเอียดกลยุทธ์ และแผนงานของยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์ มีดังนี้

๓. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์

กลยุทธ์	แผนงาน
๑) เผยแพร่ประชาสัมพันธ์พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อเทิดพระเกียรติพระจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒) พัฒนาอุทยานหลวงให้เป็นอุทยานเพื่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยวระดับโลก ๓) การสร้างความแปลกใหม่และโดดเด่นของสวนให้สวยงามตลอดปี และเป็นฐานการเรียนรู้ ๔) การส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการเกษตร และด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่มีคุณภาพเพื่อส่งเสริมทัศนคติการลดโลกร้อนและเศรษฐกิจสีเขียว ๕) พัฒนาคุณภาพด้านการบริการและการตลาด โดยการใช้ประโยชน์ประโยชน์จากสินทรัพย์ของอุทยานหลวงราชพฤกษ์ รวมทั้งการสร้างรายได้จากการส่งเสริมภาคเอกชนในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการ อาคารประชุมและนิทรรศการ ๖) จัดทำแผนธุรกิจระยะสั้นและระยะยาว ๗) สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และใช้บริการของอุทยานหลวงราชพฤกษ์	๑) แผนงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้ในอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ■ เพื่อเทิดพระเกียรติพระจริยวัตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ■ เน้นการพัฒนาคุณภาพการให้บริการด้านส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้พฤกษศาสตร์ การเกษตร และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ■ การศึกษาและรวบรวมพันธุ์พืชท้องถิ่น พืชหายาก และความหลากหลายทางชีวภาพ จัดทำระบบฐานข้อมูลพรรณไม้ พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาและพรรณไม้ หอจดหมายเหตุ ■ การจัดนิทรรศการเผยแพร่องค์ความรู้ของโครงการหลวง และด้านพฤกษศาสตร์การเกษตร
	๒) แผนงานพัฒนาและปรับปรุงสวน ■ เน้นการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพสวนและเพิ่มพื้นที่สีเขียว เพื่อสร้างความแปลกใหม่และสร้างความโดดเด่นและเป็นฐานการศึกษาเรียนรู้ การปรับปรุงด้านสถาปัตยกรรม และภูมิสถาปัตยกรรม ปรับปรุงโครงสร้างของสวน และการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายของผู้รับบริการ
	๓) แผนงานด้านการตลาด และการสร้างรายได้ ■ เน้นการส่งเสริมภาคเอกชนในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการ อาคารประชุมและนิทรรศการ ■ การวางแผนกลยุทธ์ด้านการตลาดของกิจกรรมที่สำคัญ ■ การวางแผนหารายได้เชิงธุรกิจ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวร่วมกับโครงการหลวงและเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มลูกค้าสำคัญเพื่อรองรับการจัดงานที่สำคัญที่ได้มาตรฐาน
	๔) แผนงานเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ■ เน้นการเสริมสร้างระบบบริหารจัดการของอุทยานฯ ให้มีความคล่องตัวในการปฏิบัติตามภารกิจ ทั้งด้านการให้บริการเชิงคุณภาพ ■ การจัดทำแผนธุรกิจระยะสั้นและระยะยาว ■ การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งด้านการตลาด

กลยุทธ์	แผนงาน
	และการบริหารแผนธุรกิจเพื่อรองรับการจัดกิจกรรมในระดับนานาชาติ ■ การบริหารความเสี่ยงและประเมินความคุ้มค่าของการบริหารจัดการงบประมาณ การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการสื่อสารและการเรียนรู้ ■ การพัฒนาและปรับปรุงระบบสาธารณูปโภค และปรับปรุงสิ่งแวดล้อม ■ การพัฒนาระบบโลจิสติกส์เพื่อรองรับการขยายตัวของการท่องเที่ยว

๔.ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

๑) เป้าประสงค์

- ๑.๑ การบริหารงานภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งด้านการบริหารจัดการบุคคล การบริหารการเงินและงบประมาณ การจัดการระบบการทำงาน และการพัฒนาระบบสื่อสารและสารสนเทศ
- ๑.๒ การสร้างความประทับใจและความพึงพอใจแก่ผู้มาใช้บริการและเกษตรกรเป้าหมาย
- ๑.๓ การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือบนพื้นที่สูง

๒) ผลผลิตและผลลัพธ์หลัก

- ๒.๑ ลดความซับซ้อนในการทำงาน เกิดความคล่องตัว มีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพในการบริหารลดต้นทุนในการดำเนินงาน
- ๒.๒ เครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องที่ทำงานร่วมกันในการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง
- ๒.๓ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติในระดับต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม
- ๒.๔ ลดความเสียหายและลดระดับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของสถาบัน
- ๒.๕ การให้บริการของสถาบันได้สร้างความประทับใจและความพึงพอใจแก่ผู้มาใช้บริการและเกษตรกรเป้าหมาย

๓) ตัวชี้วัด

- ๓.๑ ร้อยละความพึงพอใจของผู้ใช้งานและผู้ให้บริการจากสถาบันไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๘๐
- ๓.๒ ร้อยละความสำเร็จในการดำเนินงานตามแผนร้อยละ ๑๐๐

๔) กลยุทธ์ที่สำคัญ

- ๔.๑ เสริมสร้างศักยภาพการบริหารงานบุคคลด้วยระบบสมรรถนะ และปรับปรุงสวัสดิการและประโยชน์เพื่อเกื้อกูลอื่นสำหรับผู้ปฏิบัติงาน
- ๔.๒ สนับสนุนการบริหารจัดการเงิน งบประมาณ และการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในเพื่อป้องกันและควบคุมความเสียหายและลดระดับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับองค์กร

- ๔.๓ สนับสนุนการจัดระบบการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความประทับใจในการให้บริการ รวมถึงการกำหนดมาตรฐานต่างๆ
- ๔.๔ พัฒนาศักยภาพระบบสารสนเทศ และการสื่อสาร เพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลองค์ความรู้ และเผยแพร่ข้อมูลวิจัย พัฒนาบนพื้นที่สูงและกิจกรรมของอุทยานหลวงราชพฤกษ์อย่างครบวงจร
- ๔.๕ พัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกับงานวิจัยและงานพัฒนาไปสู่เครือข่ายองค์กรที่เกี่ยวข้องและเกษตรกรเป้าหมาย
- ๔.๖ สนับสนุนการจัดทำแผนบูรณาการและงบประมาณทั้งในสถาบันและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕) แผนงาน

ประกอบด้วย ๔ แผนงาน ดังนี้

- ๕.๑ แผนงานการบริหารงานบุคคลและปรับปรุงสวัสดิการและประโยชน์เพื่อเกื้อกูลอื่น เน้นการพัฒนา ระบบสมรรถนะเพื่อพัฒนาบุคลากรขององค์กร การปรับปรุงโครงสร้างองค์กร และอัตรากำลังตามความเหมาะสมเพื่อรองรับการขยายงานขององค์กร การปรับปรุงสวัสดิการและประโยชน์เพื่อเกื้อกูลอื่นสำหรับผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ และสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร ตลอดจนสนับสนุนกิจกรรมที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากร
- ๕.๒ แผนงานการบริหารจัดการเงิน และงบประมาณ เน้นการปฏิบัติงานให้เกิดความคล่องตัว มีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพในการบริหารลดต้นทุนในการดำเนินงาน สอดคล้องกับนโยบายดำเนินงานด้วยหลักธรรมาภิบาล โดยมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และความคุ้มค่า มีข้อมูลที่เชื่อถือได้ ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจทางการบริหารได้ มีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามแผน และการบริหารรายได้ของสถาบัน และอุทยานหลวงราชพฤกษ์
- ๕.๓ แผนงานพัฒนาติดตามและประเมินผล เน้นการพัฒนาระบบการทำงานและสร้างความประทับใจในการบริการ เพื่อการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ ลดขั้นตอนการดำเนินงาน และสนับสนุนการจัดทำแผนบูรณาการและงบประมาณทั้งในสถาบันและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยทบทวนระเบียบและจัดทำคู่มือการปฏิบัติ การติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ พัฒนาระบบควบคุมมาตรฐานที่มีประสิทธิภาพ สร้างจิตสำนึกในการทำงาน และการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง
- ๕.๔ แผนงานพัฒนาศักยภาพระบบสารสนเทศ และการสื่อสาร เน้นเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (MIS) และพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกับงานวิจัยและงานพัฒนา รวมทั้งสนับสนุนฐานข้อมูลเพื่อขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวง และเผยแพร่ข้อมูลวิจัย พัฒนาบนพื้นที่สูงไปสู่เครือข่ายองค์กรที่เกี่ยวข้องและเกษตรกรเป้าหมาย และกิจกรรมของอุทยานหลวงราชพฤกษ์อย่างครบวงจร โดยจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศของสถาบัน พัฒนาและปรับปรุงระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาบนพื้นที่สูง พัฒนาระบบการสื่อสารของสถาบันทั้งภายในสถาบันและในพื้นที่เป้าหมายการดำเนินงาน พัฒนาระบบติดตามและประเมินผล พัฒนาระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนการตัดสินใจ พัฒนาและปรับปรุงฐานข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน และพัฒนาเว็บไซต์สถาบันให้เป็นมาตรฐานสากล

รายละเอียดกลยุทธ์ และแผนงานของยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีดังนี้

๔. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์	แผนงานหลัก
๑) เสริมสร้างศักยภาพการบริหารงานบุคคลด้วยระบบสมรรถนะ และปรับปรุงสวัสดิการและประโยชน์เพื่อเกื้อกูลอื่นสำหรับผู้ปฏิบัติงาน ๒) สนับสนุนการบริหารจัดการเงิน งบประมาณ และการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในเพื่อป้องกันและควบคุมความเสียหายและลดระดับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับองค์กร ๓) สนับสนุนการจัดระบบการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความประทับใจในการบริการ รวมถึงการกำหนดมาตรฐานต่างๆ ๔) พัฒนาศักยภาพระบบสารสนเทศ และการสื่อสาร เพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวงและขยายผลองค์ความรู้ และเผยแพร่ข้อมูลวิจัยพัฒนาบนพื้นที่สูงและกิจกรรมของอุทยานหลวงราชพฤกษ์อย่างครบวงจร ๕) พัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงกับงานวิจัยและงานพัฒนาไปสู่เครือข่ายองค์กรที่เกี่ยวข้องและเกษตรกรเป้าหมาย	๑) แผนงานการบริหารงานบุคคลและปรับปรุงสวัสดิการและประโยชน์เพื่อเกื้อกูลอื่น - พัฒนาการบริหารงานบุคคล จัดทำมาตรฐานตำแหน่งงาน จัดบุคลากรลงระดับ - ปรับปรุงโครงสร้างองค์กร และอัตรากำลังตามความเหมาะสมเพื่อรองรับการขยายงานขององค์กร - ปรับปรุงเกณฑ์/วิธีการสรรหาบุคลากร และวิธีการประเมินผลการปฏิบัติงาน - ปรับปรุงโครงสร้างเงินเดือน - ปรับปรุงระเบียบและระบบสวัสดิการที่เกื้อกูลต่อเจ้าหน้าที่ทุกระดับ
	๒) แผนงานการบริหารจัดการเงิน และงบประมาณ - การวิเคราะห์ความคุ้มค่า และความเสี่ยงของโครงการ - การติดตามการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามแผน - การบริหารรายได้ของสถาบันและอุทยานหลวงราชพฤกษ์
	๓) แผนงานพัฒนาติดตามและประเมินผล - การติดตามประเมินผล - ทบทวน ปรับปรุงระเบียบและจัดทำคู่มือการปฏิบัติเพื่อลดขั้นตอนการทำงาน - ระบบควบคุมมาตรฐานที่มีประสิทธิภาพ - การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง - สนับสนุนการจัดทำแผนบูรณาการและงบประมาณทั้งในสถาบันและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินงานด้วยจริยธรรม ธรรมาภิบาลและการป้องกันการทุจริต
	๔) แผนงานพัฒนาศักยภาพระบบสารสนเทศ และการสื่อสาร - แผนแม่บทการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศของสถาบัน - พัฒนาระบบการจัดการความรู้ (KM) เช่น มีระบบเผยแพร่งานวิจัย ระบบจัดการความรู้ - การพัฒนาฐานข้อมูลบนพื้นที่สูง และปรับปรุงระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาบนพื้นที่สูง - พัฒนาระบบติดตามและประเมินผล - พัฒนาระบบเชื่อมโยงฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนการตัดสินใจ - พัฒนาเว็บไซต์สถาบันให้เป็นมาตรฐานสากล

ยุทธศาสตร์	ปี ๒๕๕๖	ปี ๒๕๕๗	ปี ๒๕๕๘	ปี ๒๕๕๙	รวม (บาท)
๑ การวิจัยและพัฒนา	๗๔,๙๐๐,๐๐๐	๘๖,๑๓๕,๐๐๐	๙๙,๐๕๕,๒๐๐	๑๑๓,๙๑๓,๕๐๐	๓๗๔,๐๐๓,๗๐๐
๒ การพัฒนาสนับสนุน โครงการหลวงและขยายผล โครงการหลวง	๑๗๐,๒๗๓,๐๐๐	๑๙๕,๘๑๓,๙๐๐	๒๒๕,๑๘๕,๙๐๐	๒๕๘,๙๖๓,๘๐๐	๘๕๐,๒๓๖,๖๐๐
๓. การบริหารจัดการอุทยาน หลวงราชพฤกษ์	๕๗,๘๐๙,๘๐๐	๖๖,๔๘๑,๒๐๐	๗๖,๔๕๓,๔๐๐	๘๗,๙๒๑,๔๐๐	๒๘๘,๖๖๕,๘๐๐
๔.การเสริมสร้างประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ	๑๑๗,๙๑๔,๒๐๐	๑๓๕,๖๐๑,๓๐๐	๑๕๕,๙๔๑,๕๐๐	๑๗๙,๓๓๒,๗๐๐	๕๘๘,๗๘๙,๗๐๐
รวมงบประมาณทั้งสิ้น	๔๒๐,๘๙๗,๐๐๐	๔๘๔,๐๓๑,๔๐๐	๕๕๖,๖๓๖,๐๐๐	๖๔๐,๑๓๑,๔๐๐	๒,๑๐๑,๖๙๕,๘๐๐

๘. การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ

๘.๑ กลไกการขับเคลื่อน

๑) กลไกกำกับนโยบาย

เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงในการดำเนินงานและได้รับการสนับสนุนในเชิงนโยบายการดำเนินงาน ดังนี้

- (๑) อาศัยกลไกของคณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนมูลนิธิโครงการหลวง (กปส.) โดยปรับปรุงขอบเขตของคณะกรรมการที่ดูแลเฉพาะพื้นที่โครงการหลวง ให้ครอบคลุมถึงพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงตามยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการบูรณาการและเชื่อมโยงกิจกรรมในการปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งองค์กรของรัฐ ภาคเอกชน รวมถึงองค์กรชุมชนในพื้นที่สูงนอกเขตโครงการหลวงด้วย
- (๒) อาศัยกลไกของคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง คณะที่ปรึกษาพิเศษ และคณะอนุกรรมการต่างๆ ของสถาบันในการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และนโยบายของสถาบัน ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐ ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางของโครงการหลวง โดยทั้งการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้
- (๓) อาศัยกลไกของคณะทำงานระดับจังหวัดและอำเภอ รวมถึงในระดับพื้นที่โครงการหลวง

๒) กลไกการกำกับดูแลภายในสถาบัน

เพื่อควบคุมให้การบริหารองค์กรมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล และมีความก้าวหน้าของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จึงได้กำหนดกลไกสำคัญไว้ดังนี้

- (๑) จัดแบ่งโครงสร้างองค์กรให้สนับสนุนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ ซึ่งมีผู้อำนวยการสำนักและบุคลากรดำเนินงานให้บรรลุผลตามแผนงาน โครงการ และตัวชี้วัดต่างๆ อย่างไรก็ตามจะได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรให้สามารถบริหารงานได้อย่างคล่องตัวและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น เพื่อรองรับการขยายงานขององค์กร
- (๒) จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณของสถาบัน ภายใต้กรอบวงเงินงบประมาณที่ได้รับจัดสรรตาม พ.ร.บ.งบประมาณประจำปี เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางและทิศทางการปฏิบัติงานของหน่วยงานในสถาบัน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ของสถาบัน และนโยบายสำคัญของรัฐบาล รวมทั้งแผนแม่บทของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง แผนแม่บทโครงการขยายผลโครงการหลวง แผนแม่บทโครงการขยายผลเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่น แผนแม่บทโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” และแผนปฏิบัติการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวง
- (๓) จัดทำข้อตกลงแผนปฏิบัติการประจำปีร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง
- (๔) จัดให้มีระบบติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานที่ผูกติดอยู่กับระบบการประเมินประสิทธิภาพการปฏิบัติงานเพื่อพิจารณาความดีความชอบเป็นรายบุคคล ทั้งในด้านประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงินงบประมาณแต่ละช่วงไตรมาสของปีงบประมาณ และประสิทธิภาพตามตัวชี้วัดในแผนดำเนินงาน
- (๕) มีคณะอนุกรรมการตรวจสอบ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานหน่วยตรวจสอบภายใน ในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานให้มีความถูกต้องโปร่งใส และการติดตามความก้าวหน้าตามแผนงานการใช้จ่ายงบประมาณ

๘.๒ การแปลงแผนยุทธศาสตร์สู่แผนปฏิบัติการ

การบรรลุวัตถุประสงค์ทุกระดับของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่สูงครั้งนี้ จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อประสานการดำเนินงาน และบูรณาการภารกิจต่างๆ เข้าด้วยกัน การนำแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้สู่การปฏิบัติเป็นจริงได้ สถาบันกำหนดขั้นตอนดำเนินการดังต่อไปนี้

๑) จัดประชุมหารือกับคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการบริหารสถาบัน เพื่อนำเสนอสาระสำคัญของแผนยุทธศาสตร์และกระบวนการจัดทำแผนอย่างมีส่วนร่วม พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ก่อนขออนุมัติจากที่ประชุมเพื่อนำแผนยุทธศาสตร์ ระยะที่ ๒ สู่การปฏิบัติ นำข้อเสนอแนะจากที่ประชุมคณะกรรมการไปปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ให้เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อประกาศใช้เป็นกรอบในการบริหารกิจการของสถาบันในระยะ ๕ ปีข้างหน้า

๒) เตรียมความพร้อมภายในของสถาบันเพื่อก้าวเข้าสู่การดำเนินงานในระยะที่ ๒ เริ่มจากปีงบประมาณ ๒๕๕๖ โดยดำเนินการต่อไปนี้

- การจัดทำแผนปฏิบัติการระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๙) ตามกรอบแผนยุทธศาสตร์ ระยะที่ ๒
- กำหนดเป้าหมายในการขยายพื้นที่ปฏิบัติงานให้ครอบคลุมชุมชนบนพื้นที่สูง และกำหนดเกณฑ์ถ่ายโอน
- ปรับโครงสร้างของสถาบันให้เหมาะกับการกิจทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เช่น การคัดเลือกที่ตั้งของศูนย์ปฏิบัติการในระดับลุ่มน้ำ การตั้งชุดปฏิบัติการสนามประจำแต่ละศูนย์ พร้อมทั้งกำหนดภารกิจและบทบาทหน้าที่ในเบื้องต้น

● จัดทำแผนพัฒนาศักยภาพของบุคลากรประจำศูนย์ประสานงานให้มีขีดความสามารถและความพร้อมที่จะทำงานร่วมกัน และร่วมกับส่วนอื่นๆ ของสถาบันอย่างมีประสิทธิภาพ

- ปรับระบบการติดตามประเมินผลของสถาบันให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ฯ ระยะที่ ๒
- จัดเตรียมแบบแผนและกระบวนการสำหรับการจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่/ลุ่มน้ำอย่างมีส่วนร่วม ให้เป็นรูปแบบหรือลักษณะเดียวกัน

๓) จัดประชุมสัมมนาเพื่อสื่อสารและสร้างความเข้าใจร่วมกันในระดับบริหารของภาควิชาพัฒนาพื้นที่สูง เช่น หน่วยงานระดับกรม หรือสำนักงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้ทุกภาคีมองเห็นการพัฒนาที่สูงเป็นภาพเดียวกัน พร้อมทั้งมองเห็นว่าหน่วยงานของตนเป็นส่วนหนึ่งของแผนการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ทำให้หน่วยงานต่างๆ รู้สึกว่าได้ร่วมเป็นเจ้าของงานและของความสำเร็จในการพัฒนาที่สูงตามแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้ตั้งแต่นั้น

๔) สนับสนุนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ระดับพื้นที่ (Area Based Strategic Plan) ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องภายใต้กรอบของแผนยุทธศาสตร์ฉบับนี้ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมและเหมาะสมต่อสภาพภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่/ลุ่มน้ำ ทำให้หน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของงานพัฒนาที่สูงร่วมกัน

๕) จัดทำระบบการประสานงานเพื่อสนับสนุนการทำงานพัฒนาที่สูงของภาคส่วนต่างๆ เพื่อทำให้งานพัฒนาพื้นที่สูงมีบูรณาการ มีประสิทธิภาพ มีธรรมาภิบาล และมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น ในฐานะของ“ผู้ประสานงานหลัก” ของการพัฒนาพื้นที่สูง สถาบันจะดำเนินการพัฒนาศักยภาพในการเป็น facilitator ของเจ้าหน้าที่ให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้สถาบันจะมีการต่อยอดฐานข้อมูลและวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ขยายผลทั้ง ๒๙ แห่ง โดยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานในการลำดับความสำคัญของปัญหา และเป็นผู้ชี้เป้าพื้นที่เป้าหมาย ทั้งนี้เพื่อให้ส่วนราชการต่างๆ ได้นำกลับไปพิจารณาจัดลำดับความสำคัญภายในของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้สามารถร่วมงานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกันนี้สถาบันจะมีการบูรณาการแผนและงบประมาณของแต่ละส่วนราชการให้เป็นไปตามแผนบูรณาการที่ได้มีการตกลงร่วมมือกันในแต่ละพื้นที่

ขณะที่หน่วยงานต่างๆ ที่เป็นภาคีเครือข่ายควรทำหน้าที่เป็นเจ้าภาพของแต่ละกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่หลักของตน โดยมีภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ให้การสนับสนุน ทั้งนี้ในการเป็นเจ้าภาพ ของกิจกรรมตาม

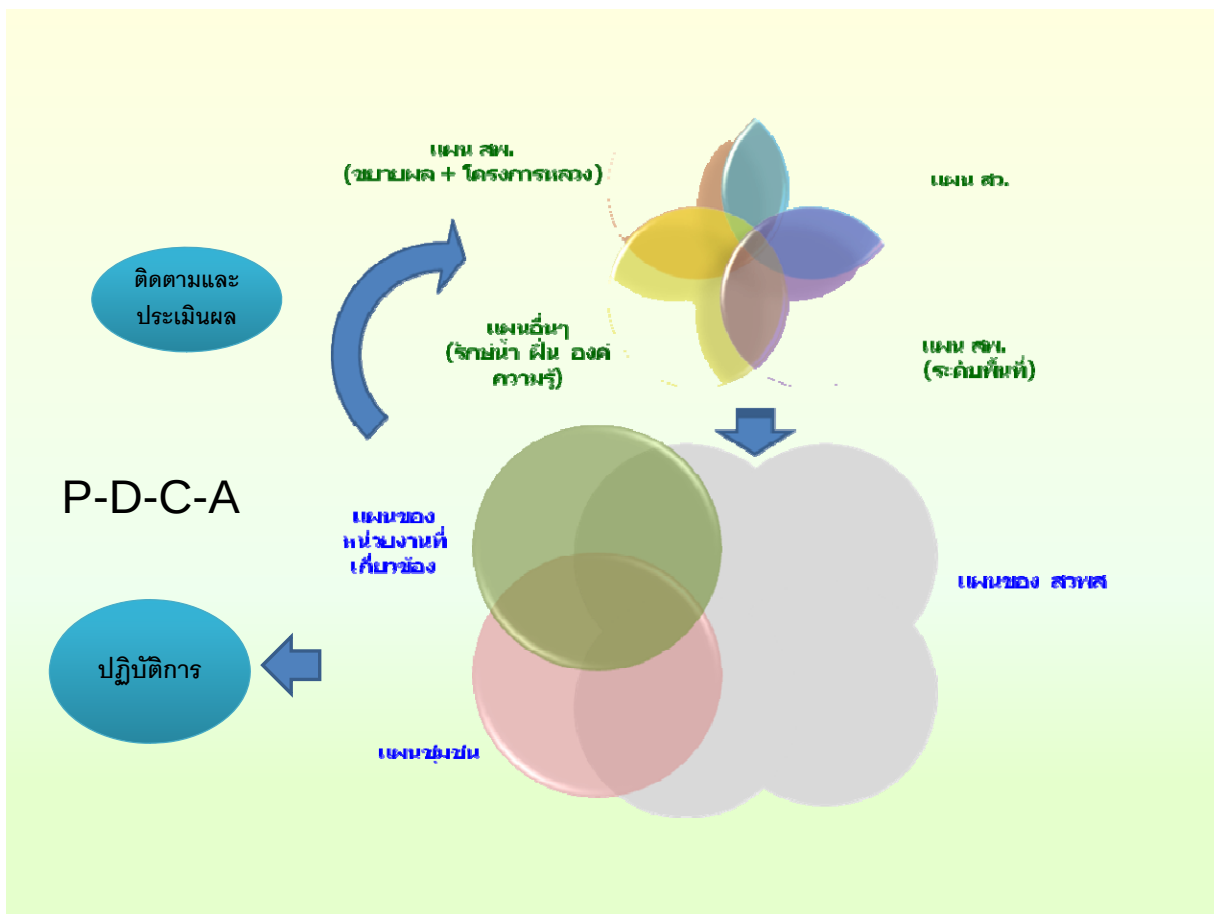
แผนอาจมีการร่วมกันในลักษณะของการเป็นเจ้าภาพร่วม แบ่งกันเป็นเจ้าภาพในแต่ละด้าน หรือผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพของแต่ละภารกิจ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและข้อตกลงระหว่างคณะทำงานในพื้นที่

๖) แนวทางการดำเนินงานอาจมีโครงสร้าง โดยการบูรณาการแผนยุทธศาสตร์สถาบัน เข้ากับแผนหน่วยงานอื่นๆ รวมทั้งแผนของชุมชน และการดำเนินงานในลักษณะการพัฒนาแบบ Cluster โดยยึดลุ่มน้ำเป็นหลัก

๗) แนวทางการประสานงานระดับปฏิบัติ อาจประกอบด้วย

สถาบันในฐานะผู้ประสานงานสามารถเชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานของภาคีต่างๆในแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งสามารถเชื่อมโยงหรือเปรียบเทียบงาน/โครงการ/กิจกรรมที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันในพื้นที่ต่างๆ ให้สามารถสอดประสานกันเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ อันเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับการทำงานพัฒนาของพื้นที่สูงต่อไปได้ กระบวนการหารือระหว่างภาคีต่างๆอาจประกอบด้วย การลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดเป้าหมายและยุทธวิธีร่วม รวมทั้งการติดตามและประเมินผลร่วมกัน

แผนพัฒนาพื้นที่หรือลุ่มน้ำที่เกิดขึ้นจึงเป็นแผนยุทธศาสตร์ร่วมของภาคีต่างๆ โดยมีเจ้าภาพร่วมและผลงานร่วมเกิดขึ้น ทำให้ลดการแข่งขันระหว่างองค์กร ลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรม รวมทั้งการหลีกเลี่ยงกิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบหรือมีความขัดแย้งต่อกัน แต่เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาพื้นที่สูง อย่างไรก็ตามการนำแผนสู่การปฏิบัติในชุมชนควรมีการนำแผนไปเสนอต่อชุมชนให้แน่ใจว่าคนส่วนใหญ่ในชุมชนเข้าใจแผนพัฒนาพื้นที่อย่างครบถ้วนถึงผลประโยชน์ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น รวมทั้งบทบาทหน้าที่ที่แต่ละคนพึงกระทำในการนี้อาจมีการปรับแผนพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาชุมชนที่ชุมชนอีกลำดับหนึ่ง หากชุมชนมีแผนของตนเองอยู่ก่อนแล้ว



ภาพที่ ๕ : การบูรณาการแผนปฏิบัติการระหว่างหน่วยงานเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูง

๘.๓ การบูรณาการกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

๑) การประสานและจัดทำแผนบูรณาการระดับพื้นที่ประจำปี ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับพื้นที่ (อำเภอและจังหวัด) และส่วนกลาง ภายใต้กรอบการดำเนินงานของแผนแม่บทสำคัญต่างๆ ประกอบด้วย

- แผนปฏิบัติการของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง (๓๘ แห่ง) ประจำปีงบประมาณ ภายใต้แผนแม่บทของโครงการหลวง (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔
- แผนปฏิบัติการของศูนย์โครงการขยายผลโครงการหลวง (๒๙ แห่ง) ประจำปีงบประมาณ ภายใต้แผนแม่บทของโครงการขยายผลโครงการหลวง (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔
- แผนปฏิบัติการของศูนย์โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน (๑๐ แห่ง) ประจำปีงบประมาณ ภายใต้แผนแม่บทโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน ระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๖) มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๒
- แผนแม่บทโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๕
- แผนปฏิบัติการพัฒนาเอมพันธ์พื้นที่สูงภาคเหนือ ระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๗) มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๖ พ.ย. ๕๓
- แผนปฏิบัติการโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงฯ ”(พ.ศ. ๒๕๕๖-๒๕๕๙)

๒) การเข้าร่วมคณะทำงานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง โดยทำหน้าที่ประสานงานและฝ่ายเลขานุการ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานและติดตามความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานผ่านการประชุมคณะทำงานศูนย์พัฒนาโครงการหลวง จัดการสัมมนาหัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเพื่อระดมความคิดเห็นเรื่องการพัฒนา ทิศทางและการปฏิบัติงานของศูนย์ สรุปผลการดำเนินงานและจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ เพื่อมุ่งให้เกิดการมีส่วนร่วมและการบูรณาการระหว่างกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และกลุ่มลุ่มน้ำของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

๓) การประสานงานและเข้าร่วมคณะทำงานโครงการขยายผลโครงการหลวงในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ เพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิบัติงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยได้ร่วมกันพิจารณาแก้ไขปัญหา และติดตามความก้าวหน้าของการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ตลอดจนเป็นเวทีในการปรึกษาหารือสำหรับกำหนดแนวทางในการดำเนินงานต่างๆ

๔) การบูรณาการและร่วมมือด้านการวิจัยร่วมกันบนพื้นที่สูง โดยการจัดทำปฏิญญาเชียงใหม่ว่าด้วยความร่วมมือด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนแห่งชาติ ของหน่วยงานภาคี ๕ หน่วยงาน ได้แก่ มูลนิธิโครงการหลวง สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

๕) ความร่วมมือของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ภายใต้กรอบบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเพื่อพัฒนาเกษตรกรและชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนบนพื้นที่สูง ตามแนวทางการพัฒนาของมูลนิธิโครงการหลวง ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ นโยบาย และภารกิจของทั้งสองหน่วยงาน โดย สวพส. จะร่วมบูรณาการด้านบุคลากรและองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาชุมชนเป้าหมายให้เข้มแข็ง สามารถจัดการด้านผลผลิตและการตลาดแบบครบวงจร อันจะนำไปสู่การเป็นชุมชนต้นแบบด้านการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานความรู้โครงการหลวง อีกทั้งขยายผลสำเร็จของชุมชนต้นแบบสู่ชุมชนอื่นต่อไป ในขณะที่ ธ.ก.ส. จะร่วมบูรณาการด้านบุคลากรและฐานข้อมูลลูกค้าสัมพันธ์ เพื่อ

เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนหลากหลายรูปแบบ รวมทั้ง การจัดเวทีชุมชน การฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน นอกจากนี้ จะสร้างความเชื่อมโยงการผลิตของชุมชนที่ได้รับการพัฒนาจาก สวพส. กับบริการด้านสินเชื่อของ ธ.ก.ส. และจะเชื่อมโยงการตลาดชุมชนเป้าหมายกับเครือข่ายการตลาดของ ธ.ก.ส.

๖) ความร่วมมือการพัฒนาระบบและเครือข่ายฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพระหว่างสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) และสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เพื่อพัฒนาระบบและเครือข่ายฐานข้อมูลในรูปแบบ Portal Web Site ภายใต้มาตรฐานและระดับของการแลกเปลี่ยนข้อมูล หรือข้อกำหนดที่คณะทำงานพัฒนาระบบและเครือข่ายฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพระดับประเทศ ซึ่งจะแต่งตั้งโดยมีตัวแทนหน่วยงานเครือข่ายเข้าร่วมได้เห็นชอบร่วมกัน

๘.๔ การติดตามและประเมินผล

เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรค ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานในพื้นที่ พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไขได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

๗) การติดตาม

- (๑) การติดตามผลการปฏิบัติงานผลการปฏิบัติงานและการใช้จ่ายเงินงบประมาณประจำปีงบประมาณ และผลการปฏิบัติตามคำรับรองการปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ แต่ละไตรมาส นำเสนอต่อคณะกรรมการสถาบัน
- (๒) การติดตามจำนวนเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ และสรุปผลส่งให้สำนักงานประมาณรอบ ๖ เดือนและรอบ ๑๒ เดือน
- (๓) การจัดประชุมประจำเดือนของสถาบันเพื่อติดตามผลการดำเนินงานของโครงการและกิจกรรม
- (๔) การจัดตั้งทีมติดตามและนิเทศการดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมายของสถาบัน เพื่อติดตาม ให้คำปรึกษา และแนะนำ การดำเนินงาน เพื่อพัฒนาทักษะและเพิ่มศักยภาพ รวมทั้งให้กำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ และวิเคราะห์ สรุปปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข การดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติงาน หลังจากการติดตามและนิเทศจะจัดทำรายงานผลการติดตามและนิเทศทุกครั้งเสนอผู้อำนวยการสถาบัน
- (๕) การติดตามโครงการวิจัย ดำเนินการโดยมีคณะกรรมการกำกับและติดตามผลโครงการวิจัย โดยการตรวจเยี่ยมในพื้นที่ดำเนินงานหรือร่วมสังเกตการณ์ในขณะปฏิบัติงานวิจัย การสัมภาษณ์กลุ่มผู้เกี่ยวข้องโดยตรงและผู้ใช้ประโยชน์โครงการวิจัยนั้นๆ การจัดประชุมนำเสนอความก้าวหน้าการดำเนินงานโครงการวิจัยและสอบถามนักวิจัยโดยตรง และการพิจารณาจากเอกสารรายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์

๘) การประเมินผล

- (๑) การประเมินการระดับความสำเร็จของการดำเนินงานจากการใช้จ่ายงบประมาณใช้ (PART) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของผลลัพธ์ ผลผลิต กิจกรรมและงบประมาณอย่างเป็นระบบ เสนอต่อสำนักงานงบประมาณ
- (๒) การประเมินความพึงพอใจของผู้รับใช้บริการทั้งจากงานพัฒนาและงานอุทยานหลวงราชพฤกษ์
- (๓) การประเมินผลการดำเนินงานภายใต้แผนแม่บทต่างๆ ในระยะกึ่งกลางแผน และสิ้นสุดแผน
- (๔) การศึกษาสภาวะเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวง โครงการขยายผลโครงการหลวง และพื้นที่โครงการอื่นๆ
- (๕) ประเมินความคุ้มค่าจากการดำเนินงาน และประเมินผลงานวิจัยที่มีประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

๘.๕ การถ่ายโอนและการขยายพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง

๑) การถ่ายโอน

มีกระบวนการดำเนินงานดังต่อไปนี้

(๑) การกำหนดเกณฑ์ของโครงการที่เข้าข่ายการถ่ายโอน

- มีผลดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์
- ชุมชนลดปัญหาหนี้สิน
- ชุมชนมีรายได้มากกว่าเดิม
- ชุมชนมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพได้ด้วยตนเองทั้งในและนอกภาคเกษตร
- ชุมชนมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของหมู่บ้านอย่างน้อย ๓ เรื่อง เช่น อาชีพ ออมทรัพย์ สิ่งแวดล้อม
- มีโครงสร้างพื้นฐานรองรับ
- ชุมชนได้บรรจุกิจกรรมที่ได้เรียนรู้ไว้ในแผนชุมชน
- ชุมชนมีความพึงพอใจกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่มากกว่า ๘๐ %
- มีตัวแทนชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพ ให้สามารถช่วยเหลือตนเอง รวมทั้งการประสานงาน การเขียนโครงการและการเข้าถึงแหล่งทุนด้วยตนเอง

(๒) การกำหนดวิธีการและข้อตกลงร่วมกันเพื่อการถ่ายโอนและมอบงานให้ชุมชนบริหารจัดการด้วยตนเอง และให้เป็นศูนย์การเรียนรู้สำหรับพื้นที่อื่นๆ

(๓) การเยี่ยมเยียนและถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นระยะๆ หลังจากถ่ายโอนงานให้พื้นที่แล้ว คาดว่าจะถ่ายโอนได้ปีละ ๒-๓ พื้นที่ และมีการทดสอบนำร่องในพื้นที่ที่จะดำเนินถ่ายโอน

๒) การขยายพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง

มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

(๑) เป็นไปตาม พรฎ. จัดตั้งสถาบัน

- พื้นที่สูงกว่า ๕๐๐ เมตร เหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง
- มีชุมชนบนพื้นที่สูง
- ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถาบัน สวพส.

(๒) เป็นพื้นที่ที่มีปัญหา

- ความมั่นคงด้านอาหาร
- พืชเสพติด
- คุณภาพชีวิต
- ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

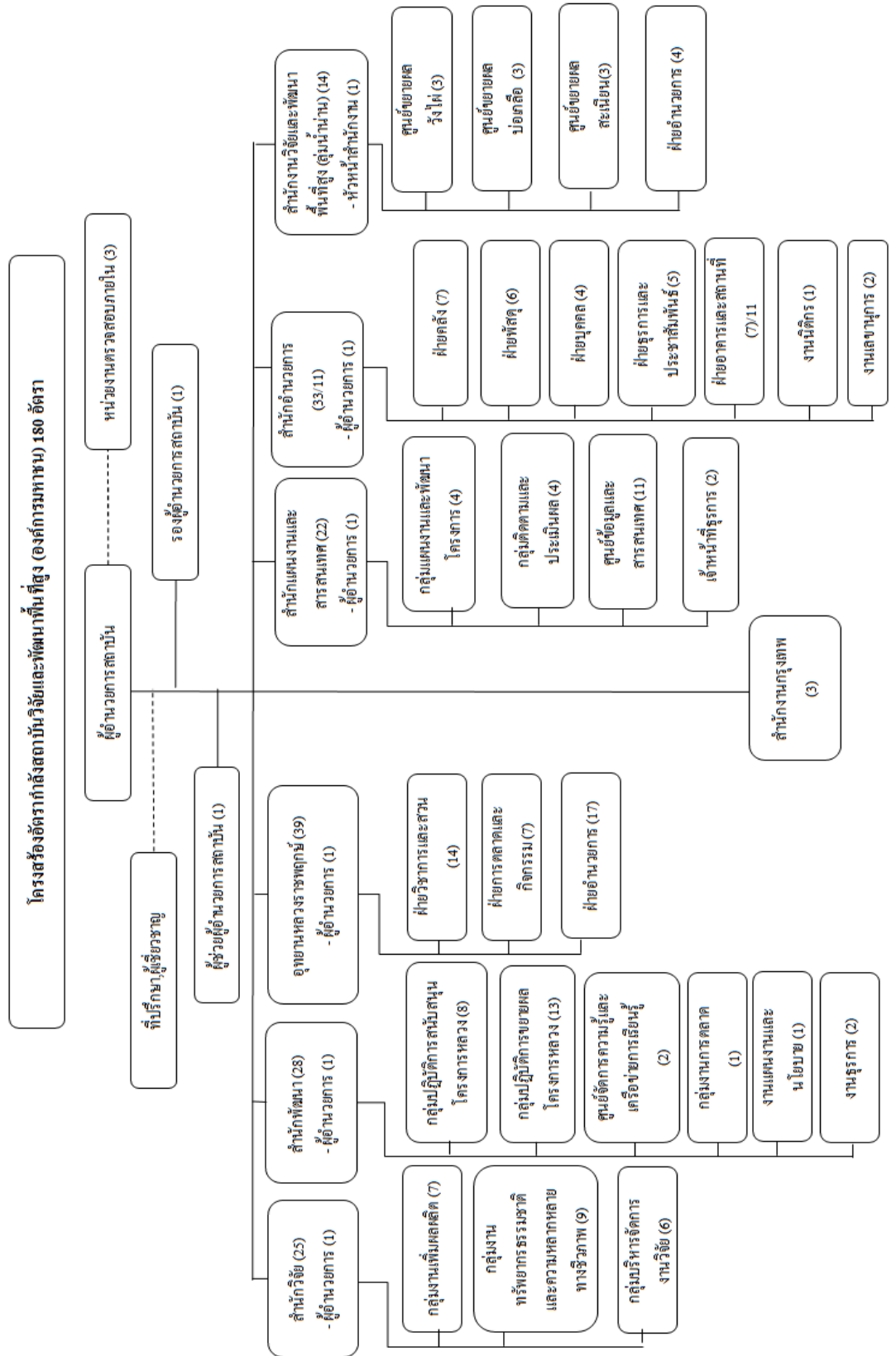
(๓) ชุมชนมีความพร้อม มีความต้องการที่จะรับรองความรู้โครงการหลวงไปใช้ประโยชน์ โดย อบต. มีส่วนร่วม และมีการขอรับสนับสนุนจากชุมชน

(๔) กระจายโดยยึดศูนย์โครงการขยายผลในระบบลุ่มน้ำเป็นหลัก โดยที่ตั้งของพื้นที่มีศักยภาพที่จะสามารถขยายองค์ความรู้ไปยังกลุ่มบ้านที่อยู่รอบๆ

ทั้งนี้ต้องคำนึงสภาพภูมิสังคม ผู้นำชุมชน และการเชื่อมโยงกับหน่วยงานท้องถิ่นและหน่วยงานหลักที่ทำงานในพื้นที่

ภาคผนวก

ภาคผนวก ๑ โครงสร้างองค์กร



ภาคผนวก ๒ จำนวนกลุ่มบ้านบนพื้นที่สูง

ตารางแสดงจำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มน้ำ

ลำดับ	กลุ่มน้ำหลัก	กลุ่มบ้าน	ครัวเรือน	รวม
๑	กลุ่มน้ำกก	๓๖๔	๗,๐๐๗	๒๙,๒๔๒
๒	กลุ่มน้ำโขง	๒๖๕	๒,๙๓๓	๑๓,๙๙๐
๓	กลุ่มน้ำปิง	๑,๑๔๗	๕๑,๓๕๔	๒๒๑,๙๕๓
๔	กลุ่มน้ำน่าน	๓๑๖	๒๕,๒๘๙	๑๒๑,๐๗๗
๕	กลุ่มแม่น้ำสาละวิน	๙๘๘	๔๔,๗๓๒	๒๑๒,๔๒๕
๖	กลุ่มน้ำวัง	๔๔	๒,๗๒๑	๑๑,๓๐๒
๗	กลุ่มน้ำยม	๑๒๒	๑๐,๐๐๒	๔๑,๐๔๐
๘	กลุ่มน้ำแม่กลอง	๓๑๑	๒๘,๔๖๕	๑๐๓,๑๕๒
๙	กลุ่มน้ำท่าจีน	๒๕	๑,๖๙๑	๖,๑๔๓
๑๐	กลุ่มน้ำป่าสัก	๓๗	๒,๑๘๐	๙,๒๒๒
๑๑	กลุ่มน้ำสะแกกรัง	๑	๑๔๔	๖๘๔
๑๒	กลุ่มน้ำเพชรบุรี	๒๘	๒,๓๓๒	๗,๙๒๘
๑๓	กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลประจวบคีรีขันธ์	๗	๑,๗๒๖	๕,๓๒๔
๑๔	กลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลภาคใต้ฝั่งตะวันตก	๑๖	๑,๕๕๓	๔,๗๑๘
รวม		๓,๗๖๑	๑๘๒,๑๒๙	๗๘๘,๒๐๐

ที่มา : ศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ (๒๕๕๔)

ภาคผนวกที่ ๓ สรุปผลการดำเนินงานสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ผ่านมา

๑. ทบทวนผลการดำเนินงานของภาพรวมสถาบันในระยะที่ผ่านมา

สถาบันได้ดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ๑) ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา ๒) ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ๓) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ๔) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ที่มีผลการดำเนินงานสำเร็จในระดับที่น่าพึงพอใจ ซึ่งประเมินได้จากตัวชี้วัดของสำนักงบประมาณ ตัวชี้วัดของสำนักงาน ก.พ.ร. และเกษตรกรในพื้นที่เป้าหมายได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานของสถาบัน รายละเอียดดังนี้

๑.๑ ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดของสำนักงบประมาณ ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔

สถาบันได้รับการจัดสรรงบประมาณจากสำนักงบประมาณภายใต้ยุทธศาสตร์ระยะที่ ๑ งบประมาณทั้งสิ้น ๑,๒๐๖,๑๓๒,๔๐๐ บาท เมื่อเปรียบเทียบการเพิ่มขึ้นของงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรในแต่ละปีไม่เกินร้อยละ ๑๐ ยกเว้น ปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๗ เนื่องจากสถาบันมีภารกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งได้รับมอบการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์พื้นที่หลังการจัดงานมหกรรมพืชสวนโลกเฉลิมพระเกียรติราชพฤกษ์ ๒๕๔๙ โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๒ ทำให้ได้รับจัดสรรงบประมาณเพิ่มขึ้น สำหรับการใช้จ่ายเงินของสถาบันภายใต้ยุทธศาสตร์ระยะที่ ๑ ใช้จ่ายเงินงบประมาณทั้งสิ้น ๑,๑๒๙,๙๒๖,๙๕๖.๓๒ บาท คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๖๘ ของงบประมาณที่ได้รับจัดสรรทั้งหมด โดยผลการใช้จ่ายจริงในแต่ละปี คิดเป็นร้อยละ ๘๒ – ๙๘ (แผนภาพที่ ๑)

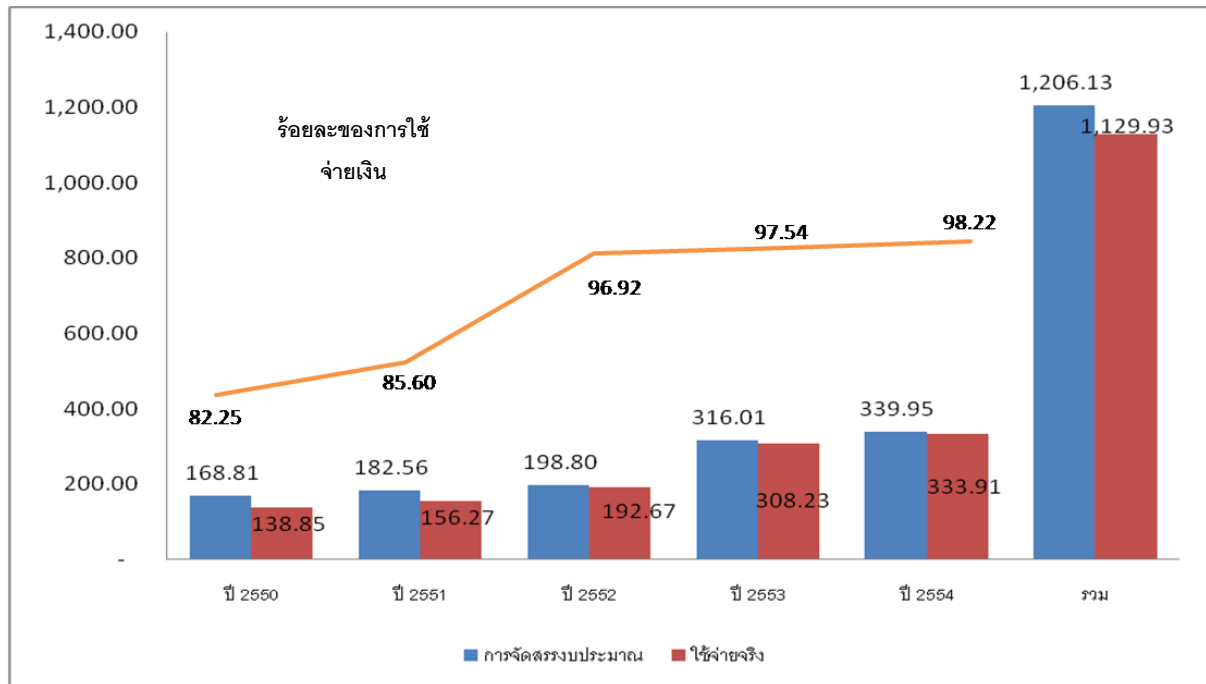
ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดของสำนักงบประมาณ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) ได้กำหนดเป้าหมายในการบริการของสถาบัน เกี่ยวกับเกษตรกรบนพื้นที่สูงได้รับการพัฒนาตามแนวทางโครงการหลวงและถ่ายทอดความรู้ตามแนวทางโครงการหลวง และสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีตัวชี้วัดเชิงปริมาณและตัวชี้วัดเชิงคุณภาพ ได้แก่

๑) จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการพัฒนาและถ่ายทอดความรู้ตามแนวทางโครงการหลวง ตั้งแต่ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๔ ซึ่งมีผลการดำเนินงานตามค่าเป้าหมาย

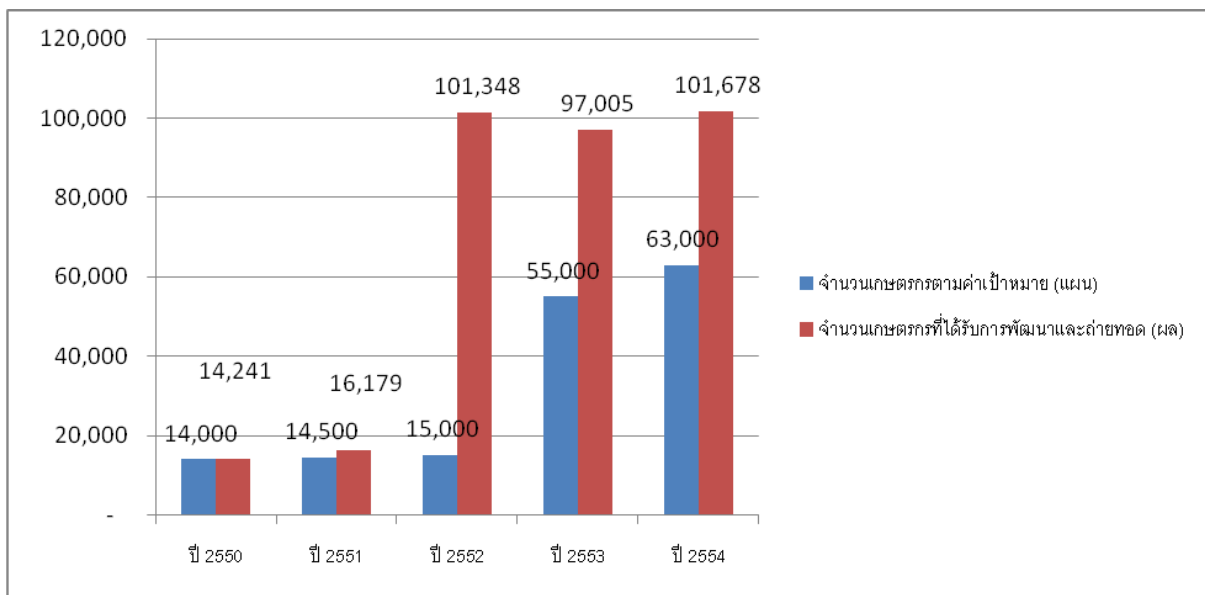
๒) จำนวนโครงการวิจัยที่ดำเนินการ (เริ่มประเมินปี ๒๕๕๓-๒๕๕๔) โดยมีผลสำเร็จของผลการดำเนินงานตามแผนงานของโครงการวิจัย ร้อยละ ๙๗.๔๕ (ปี ๒๕๕๓) และร้อยละ ๙๗.๙๙ (ปี ๒๕๕๔) และมีการนำไปใช้ประโยชน์ของเกษตรกรสามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ ร้อยละ ๗๐.๙๘ (ปี ๒๕๕๓) และร้อยละ ๘๒.๔๕ (ปี ๒๕๕๔) ตามลำดับ

๓) ร้อยละ ๘๐ ของพื้นที่เป้าหมายของประชากรบนพื้นที่สูงได้รับการพัฒนาตามแนวทางโครงการหลวง และมีแผนชุมชนโดยเกษตรกรและชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง (เริ่มประเมินปี ๒๕๕๒-๒๕๕๔) โดยผลการดำเนินงานของสถาบันได้เกินค่าเป้าหมาย ร้อยละ ๘๗.๘ (ปี ๒๕๕๒) ร้อยละ ๙๑.๕๐ (ปี ๒๕๕๓) และร้อยละ ๙๒.๓๐ (ปี ๒๕๕๔) ตามลำดับ

แผนยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๕๖ – ๒๕๕๙)



แผนภาพที่ ๑ เปรียบเทียบงบประมาณที่ได้รับจัดสรรและผลการใช้จ่ายจริงภายใต้ยุทธศาสตร์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔)



แผนภาพที่ ๒ จำนวนเกษตรกรรมที่ได้รับการพัฒนาถ่ายทอดความรู้ตามแนวทางโครงการหลวง พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔

๑.๒ ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ(ก.พ.ร.) ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔

การประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์การมหาชนของสำนักงาน(ก.พ.ร.) เพื่อเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของภารกิจ คุณภาพการให้บริการ ความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการ ความคุ้มค่าในการกิจ และประเมินผลการดำเนินงานของสถาบันให้เป็นไปตามนโยบาย วัตถุประสงค์ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) และเป้าหมายของหน่วยงานที่กำหนด ดังนั้นสำนักงาน ก.พ.ร. จึงได้ให้สถาบันจัดทำคำรับรองการปฏิบัติงานของสถาบัน ซึ่งมีการวัดผลทั้ง ๔ มิติ ได้แก่ (๑) มิติด้านประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน (๒) มิติด้านคุณภาพการให้บริการ (๓) มิติด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน และ(๔) มิติด้านการกำกับดูแลกิจการและการพัฒนาองค์กร โดยสถาบันได้มีการประเมินผลตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๔ ผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดของสำนักงาน ก.พ.ร. มีดังนี้ (แผนภาพที่ ๓)

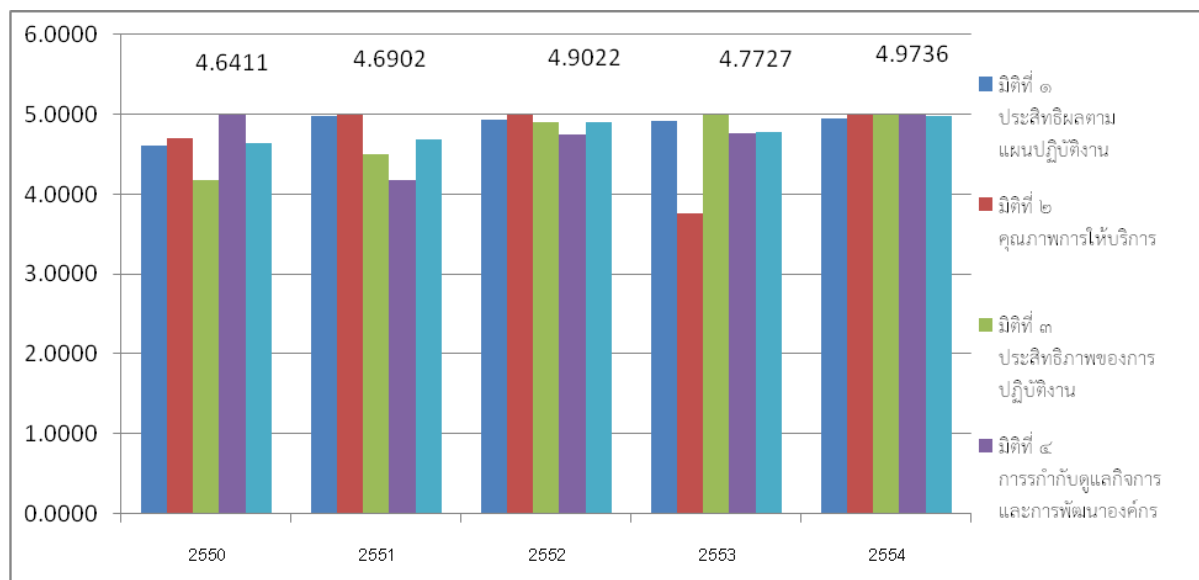
ผลการดำเนินงานของสถาบันมีการพัฒนาในทิศทางที่ดี ระดับคะแนนรวมอยู่ในเกณฑ์สูง โดยมีคะแนนอยู่ในช่วง ๔.๖๔๑๑ – ๔.๙๗๓๖

มิติที่ ๑ มิติด้านประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน เป็นตัวชี้วัดสะท้อนความสำเร็จการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์การจัดตั้งและอำนาจหน้าที่ของจัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระดับคะแนนรวมอยู่ในเกณฑ์สูง โดยมีคะแนนอยู่ในช่วง ๔.๖๐๔๑ – ๔.๙๗๕๖ (ปี ๒๕๕๑ สูงสุด)

มิติที่ ๒ มิติด้านคุณภาพการให้บริการ เป็นตัวชี้วัดสะท้อนความสำเร็จในการตอบสนองต่อความคาดหวังและความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย ระดับคะแนนรวมอยู่ในเกณฑ์สูง โดยมีคะแนนอยู่ในช่วง ๔.๗๐๐๐ – ๕.๐๐๐๐ (ปี ๒๕๕๑, ๒๕๕๒, ๒๕๕๔ สูงสุด)

มิติที่ ๓ มิติด้านประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน เป็นตัวชี้วัดสะท้อนความสำเร็จการปฏิบัติงานทางการเงินและการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการภายใน ระดับคะแนนรวมอยู่ในเกณฑ์สูง โดยมีคะแนนอยู่ในช่วง ๔.๑๘๒๗ – ๕.๐๐๐๐ (ปี ๒๕๕๓, ๒๕๕๔ สูงสุด)

มิติที่ ๔ มิติด้านการกำกับดูแลกิจการและการพัฒนาองค์กร เป็นตัวชี้วัดสะท้อนความสำเร็จความสามารถของผลการปฏิบัติงานด้านการกำกับดูแลที่ดีของคณะกรรมการขององค์การมหาชน ในการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ระดับคะแนนรวมอยู่ในเกณฑ์สูง โดยมีคะแนนอยู่ในช่วง ๔.๑๗๔๙- ๕.๐๐๐๐ (ปี ๒๕๕๔ สูงสุด)



แผนภาพที่ ๓ ผลการดำเนินงานของสถาบันตามตัวชี้วัดของสำนักงาน(ก.พ.ร.) ภายใต้ยุทธศาสตร์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔)

๒. ทบทวนผลการดำเนินงานรายยุทธศาสตร์

๑) ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา

๑.๑ แผนงานวิจัยและการดำเนินวิจัยเพื่อสนับสนุนงานโครงการหลวง ได้มีการร่วมมือดำเนินการวิจัยจากโครงการหลวง สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) สถาบันการศึกษา และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องงบประมาณที่ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๕๕,๙๖๔,๐๐๐ บาท ในพื้นที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ๓๘ ศูนย์/สถานีของโครงการหลวง ๒๑ อำเภอ ครอบคลุมพื้นที่ ๕ จังหวัด เพื่อสร้างรายได้จากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรบนฐานความรู้ที่เหมาะสม โดยมุ่งสนับสนุนการวิจัยเชิงบูรณาการองค์ความรู้จากผลการวิจัยของโครงการหลวง เช่น เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และศักยภาพการแข่งขันของสินค้าการเกษตร รวมทั้งวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น และมุ่งศึกษาการจัดการองค์ความรู้ของโครงการหลวง และรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีของโครงการหลวง สารสำคัญผลการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้

(๑) การวิจัยและบูรณาการองค์ความรู้ของโครงการหลวง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการผลิตพืชและสัตว์ ให้ผลผลิตมีคุณภาพที่สูงขึ้นจนสามารถรับรองมาตรฐานได้ และมีต้นทุนการผลิตที่พอเหมาะ ตลอดจนมีความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม โดยส่วนใหญ่จะเน้นการลดความเสียหายของผลผลิตจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ เกษตรกรปลูกพืชได้ตลอดปี ปริมาณและคุณภาพผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่เพิ่มขึ้น ลดปัญหาการขยายพื้นที่เพาะปลูก และเทคโนโลยีการจัดการภายในโรงเรือนที่เหมาะสมจะช่วยลดต้นทุนการปลูก ลดการใช้สารเคมีการเกษตรเป็นการสร้างความปลอดภัยให้กับผู้ปลูก ผลผลิต ผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น รูปแบบการจัดการภายในโรงเรือนที่เหมาะสม วิจัยและพัฒนาต้นแบบการผลิตพืชเมืองหนาวในโรงเรือน งานวิจัยและพัฒนาการปลูกเห็ด เพื่อสนองพระราชเสาวนีย์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มผงอาติโช๊ค ระบบการปลูกข้าวโพดเหลืองเหลืองด้วยพืชตระกูลถั่วโดยวิธีการไม่ไผ่พรวนบนพื้นที่ลาดชัน การจัดการธาตุอาหารและปัจจัยทางดินเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรดิน รวบรวมและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของชนเผ่าในพื้นที่โครงการหลวง เป็นต้น

(๒) งานวิจัยการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการตลาด ส่วนใหญ่จะเน้นการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชเมืองหนาว เช่น พืชผัก สมุนไพร รวมทั้งการศึกษาด้านการตลาด มีผลผลิตที่สำคัญจากวิจัย การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวพืชผักและสมุนไพรอินทรีย์ เพื่อการส่งออกพืชผักและสมุนไพรอินทรีย์ ๘ ชนิด ได้แก่ ยอดชาโยเต้ กะหล่ำปลีรูปหัวใจ เบบี้ฮ่องเต้ เบบี้แครอท ผักชีไทย ใบมะกรูด ข่า และขมิ้น มีผลงานที่จะส่งมอบให้โครงการหลวงเกี่ยวกับ

วิธีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวพืชผัก ๕ ชนิด ได้แก่ บรอกโคลี ปวยเล้ง ผักกาดหอมห่อ ผักกาดขาวปลี และกะหล่ำปลี นอกจากนี้ศึกษาเศรษฐกิจการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรโครงการหลวง เพื่อกำหนดกลยุทธ์กำหนดกลยุทธพร้อมแนวทางขับเคลื่อนในการเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของสินค้าพืชผัก ผลไม้ และกาแฟของมูลนิธิโครงการหลวง ทั้งตลาดในประเทศ และตลาดต่างประเทศ และการวิจัยองค์ความรู้เกี่ยวกับตรารผลิตภัณฑ์ของมูลนิธิโครงการหลวง

(๓) งานวิจัยสังคมและนโยบาย เพื่อวิจัยด้านการจัดการองค์ความรู้ของโครงการหลวงและรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีของโครงการหลวง ระยะแรกเน้นการวิจัยจะเน้นการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับเงื่อนไขกำหนดความสำเร็จและรูปแบบการดำเนินงานที่ดีของโครงการหลวง การพัฒนากระบวนการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของกลุ่มศูนย์พัฒนาโครงการหลวง และดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายสู่ชุมชนเมืองของเยาวชน มูลเหตุความยากจน การวิจัยด้านทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาตัวชี้วัดของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

๑) ชุดองค์ความรู้และเทคโนโลยีจากการวิจัย

- ๑.๑) วิธีปฏิบัติที่ดีในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวของพืชผักอินทรีย์ ๔ ชนิด คือ กะหล่ำปลีรูปหัวใจ ยอดชาโยเต้ เบบี้แครอท เบบี้ฮ่องเต้ และสมุนไพร ๓ ชนิด คือ ผักชีไทย โหระพา ใบกะเพรา

- ๑.๒) ระบบการลดอุณหภูมิแบบสุญญากาศสำหรับการส่งออก โดยสามารถคงศักยภาพในการแข่งขันด้านราคา และได้เทคโนโลยีการบ่มเสารสหวานและอะโวคาโด ให้มีสีผิวสม่ำเสมอเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค และวิธีการเก็บรักษาเพื่อยืดอายุผลไม้
- ๑.๓) การปรับปรุงสายพันธุ์เฮมพ์ที่มีปริมาณสาร THC ต่ำ โดยมีการขึ้นทะเบียนพันธุ์เฮมพ์ ๔ สายพันธุ์ (RPE๑, RPF๒, RPF๓ , RPF๔) ร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง และต้นแบบ THC test kit ที่สามารถตรวจสอบปริมาณ THC ภาคสนาม
- ๑.๔) ต้นแบบระบบการปลูกข้าวโพดที่ลดการใช้สารกำจัดวัชพืช ลดการพังทลายของดิน และเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน และนำไปขยายผลและทดสอบองค์ความรู้เพิ่มเติมในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง รวมทั้งจัดพิมพ์เอกสารคู่มือ/แผ่นพับ วิธีการปลูกข้าวโพดโดยวิธีการไม่ไถพรวน
- ๑.๕) ฐานข้อมูลดินในพื้นที่โครงการหลวง ประกอบด้วย ๑) สภาวะธาตุอาหารพืช และความอุดมสมบูรณ์ของดิน ๒) ปัจจัยทางดินที่มีผลต่อการผลิตพืช รวมทั้ง การเสื่อมโทรมและการฟื้นฟูดิน ๓) วิธีการจัดการดิน และระบบการปลูกพืชที่เหมาะสมตลอดจนแนวทางการฟื้นฟูดิน เพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืน
- ๑.๖) การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างอาชีพ และรายได้เสริมแก่ชุมชนบนพื้นที่สูง ๑๑ ชนเผ่า

๒) ผลผลิตเพื่อการขยายผลและใช้ประโยชน์ในระดับชุมชนและเชิงพาณิชย์

- ๒.๑) แบบพิมพ์เขียวต้นแบบโรงเรือนมาตรฐานสำหรับการปลูกพืช ๓ ชนิด แบบพิมพ์เขียวต้นแบบโรงเรือนต้นทุ่นต่ำสำหรับปลูกผักบนพื้นที่สูง และการจัดสิทธิบัตรการประดิษฐ์ของโรงเรือนเพาะปลูกหลังคาพลาสติกโค้ง ๒ ชั้น
- ๒.๒) ส่งเสริมโรงเรือนมาตรฐานสำหรับปลูกพืชซึ่งเป็นรูปแบบโครงสร้างที่ได้จากผลการวิจัยสู่เกษตรกรในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง/สถานี จำนวน ๒๐๐ โรงเรือน
- ๒.๓) คู่มือ การจัดการดิน น้ำ ปุ๋ย และการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสานในโรงเรือนมาตรฐานสำหรับปลูกผักบนพื้นที่สูง
- ๒.๔) คู่มือในการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตผัก ได้แก่ บร็อคโคลี่ และผักกาดฮ่องเต้ พืชสมุนไพร ได้แก่ กะเพรา โหระพา และตะไคร้ และผลไม้ ได้แก่ พลับ
- ๒.๕) คู่มือการจัดการและเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์เฮมพ์ คู่มือการทำผลิตภัณฑ์จากเส้นใยเฮมพ์ ๒ ประเภท ๑๕ รูปแบบ และคู่มือการปลูกเฮมพ์
- ๒.๖) การยื่นจดอนุสิทธิบัตรของสูตรและกรรมวิธีผลิตเครื่องดื่มอาติไซค์ผสมสมุนไพร
- ๒.๗) การศึกษาเชิงนโยบายเพื่อผลักดันผลการวิจัยให้นำไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง โดยการจัดแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการปลูกเฮมพ์เป็นพืชเศรษฐกิจบนพื้นที่สูง ฉบับที่ ๑ (พ.ศ.๒๕๕๒- ๒๕๕๖) โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบผลการศึกษาและยุทธศาสตร์ของการปลูกเฮมพ์บนพื้นที่สูงเมื่อวันที่ ๒๒ ก.ย ๒๕๕๒ และแผนปฏิบัติการส่งเสริมการปลูกเฮมพ์เป็นพืชเศรษฐกิจบนพื้นที่สูงระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๗) คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบ ๑๖ พ.ย. ๒๕๕๓ มีกรอบวงเงินงบประมาณ ๗๒.๓๕๐ ล้านบาท หน่วยงานร่วมบูรณาการ ๖ หน่วยงาน ดำเนินงานในพื้นที่นำร่อง ๕ แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ ๕ จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย น่านและตาก

๑.๒ แผนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง เป็นการร่วมมือดำเนินการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) สถาบันการศึกษา และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง งบประมาณที่ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๑๔๕,๐๓๖,๕๐๐ บาท ในพื้นที่ของโครงการขยายผลโครงการหลวง ๒๘ แห่ง ครอบคลุมพื้นที่ ๗ จังหวัด เพื่อสร้างรายได้จากภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรบนฐานความรู้โดยปรับใช้ทุนองค์ความรู้จากโครงการหลวงในการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมแต่ละท้องถิ่น ศึกษาและทดสอบความเหมาะสมจากโครงการหลวง การวิจัยแบบมีส่วนร่วม ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาแหล่ง

อาหารชุมชน รวมทั้งรวบรวม อนุรักษ์ และต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมในระดับชุมชน สาระสำคัญผลการดำเนินงานสรุปได้ดังนี้

(๑) งานวิจัยและทดสอบเทคโนโลยีโครงการหลวง เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาและทดสอบความเหมาะสมจากโครงการหลวง โดยนำเทคโนโลยีไปปรับใช้ให้เหมาะสม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนควบคู่ไปด้วย งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การทดสอบเทคโนโลยีโครงการหลวงในการผลิตพืช-สัตว์แบบมีส่วนร่วม (ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอกไม้ประดับ กาแฟ ข้าว พืชไร่และเทคโนโลยีอื่นๆ) และการพัฒนาระบบตลาดชุมชนบนพื้นที่สูง

(๒) งานวิจัยการฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาแหล่งอาหารชุมชน และเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมในระดับชุมชน การจดสิทธิบัตร การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ มีการจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น วิจัยรวบรวมองค์ความรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง การฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของสภาพป่าของชุมชนบนพื้นที่สูงสำหรับใช้ประโยชน์ด้านแหล่งอาหาร (Food Bank) ยาสมุนไพรและพลังงาน การวิจัยและพัฒนาปัจจัยการผลิตชีวภาพเพื่อทดแทนสารเคมีเกษตรบนพื้นที่สูง รวบรวมและศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของชนเผ่า

(๓) งานวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การสังเคราะห์องค์ความรู้ กฎระเบียบของชุมชน และวิถีปฏิบัติที่ดีของเครือข่ายชุมชนที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง ทดสอบชนิดไม้ที่เหมาะสมในการปลูกเพื่อฟื้นฟูป่าพื้นที่เสื่อมโทรมบนพื้นที่สูง วิจัยเชิงปฏิบัติการการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน การจัดการธาตุอาหารและการฟื้นฟูป่าความอุดมสมบูรณ์ของดินในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

(๔) งานวิจัยสังคมและนโยบาย ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบจากการเคลื่อนย้ายสู่ชุมชนเมืองของเยาวชน มูลเหตุความยากจนและการวิจัยด้านทรัพย์สินทางภูมิปัญญา และการพัฒนาตัวชี้วัดของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมบนพื้นที่สูง การพัฒนาเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย และแผนแม่บทที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

๑) ชุดองค์ความรู้และเทคโนโลยีจากการวิจัย

- ๑.๑) ชุดเทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารพืช เพื่อแก้ปัญหาโรคพืชและเพิ่มผลผลิต และเทคโนโลยี และถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงสู่เกษตรกร เสาวรสหวาน เบญจมาศและเยอบีร่า และกาแฟอาราบิก้า
- ๑.๒) ชุดองค์ความรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์จากไส้เดือนดิน IPM และการป้องกันกำจัดโรคแมลงและศัตรูข้าว
- ๑.๓) ชุดเทคโนโลยีรูปแบบการฟื้นฟูและพัฒนาการปลูก การแปรรูปหยา และรูปแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าสมุนไพรบนพื้นที่สูง
- ๑.๔) การพัฒนาพืชท้องถิ่นเพื่อเป็นพืชพลังงาน ได้แก่ มะแตงและมะเขือเทศมีศักยภาพในการนำมาใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องยนต์ดีเซลขนาดเล็ก รวมทั้งพัฒนาเครื่องสกัดน้ำมันจากเมล็ดพืช ๒ เครื่อง คือ เครื่องสกัดน้ำมันแบบใช้แรงกด และเครื่องที่บีบน้ำมันแบบกดด้วยกระบอกไฮดรอลิก
- ๑.๕) องค์ความรู้การใช้ประโยชน์พืชอาหาร ๑๕๔ ชนิด สมุนไพร ๑๐๐ ชนิด พืชพลังงานและใช้สอย ๑๐ ชนิด รวมทั้ง รวบรวมเพาะขยายพันธุ์ในธนาคารพืชท้องถิ่น ๒๕ พันธุ์ จำนวน ๘๗๖ ชนิด รวม ๑๐๓,๖๕๕ ต้น ในจำนวนนี้เป็นพืชหายาก ๓๕ ชนิด และพืชที่มีศักยภาพ ๓๐ ชนิด และนำไปปลูกในพื้นที่รอบครัวเรือนและป่ารอบชุมชน รวม ๕๒,๖๘๖ ต้น ซึ่งพืชที่ปลูกมีอัตราการรอดชีวิตเฉลี่ยร้อยละ ๘๕
- ๑.๖) พันธุ์ข้าวที่มีศักยภาพในการให้ผลผลิตสูง (พันธุ์ขามเหนียว พันธุ์สีขอ) ระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ดี ระบบการปลูกข้าวผสมผสานกับพืชไร่อื่น และระบบการปลูกข้าวหน้าน้ำน้อย และผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องงอกที่มีลักษณะโดดเด่น

- ๑.๗) ปลุกอนุรักษและฟื้นฟูพันธุ์ข้าวท้องถิ่นบนพื้นที่สูงจำนวน ๑๒๖ พันธุ์ และศึกษาอนุกรมวิธานลักษณะเด่นของพันธุ์ข้าวท้องถิ่นที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่
- ๑.๘) รูปแบบการพัฒนากระบวนตลาดชุมชนบนพื้นที่สูงโดยกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน ๔ รูปแบบ และรูปแบบการพัฒนากระบวนตลาดที่ชุมชนนำไปใช้สร้างรายได้
- ๑.๙) ต้นแบบเทคโนโลยีพลังงานทดแทน หรือ อนุรักษพลังงาน ต้นแบบระบบการผลิตก๊าซชีวภาพสำหรับครัวเรือนบนพื้นที่สูง
- ๑.๑๐) ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูง และเหมาะสมกับการวิเคราะห์ด้านนิเวศลุ่มน้ำ (จำนวน ๑๙ตัวชี้วัด) และระบบนำเข้าและวิเคราะห์ข้อมูล เรียกใช้และแสดงผลข้อมูลตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง ๑ ระบบ

๒) ผลผลิตเพื่อการขยายผลและใช้ประโยชน์ในระดับชุมชนและเชิงพาณิชย์

- ๒.๑) ข้อมูลพืชและองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวนทั้งหมด ๑,๐๑๔ ชนิด และพัฒนาข้อมูลไปสู่ฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง (Highland E-Herbarium)
- ๒.๒) ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ทดแทนการใช้สารเคมีบนพื้นที่สูง จำนวน ๗ ชนิด ที่มีประสิทธิภาพ และต้นทุนต่ำ และการยื่นจดสิทธิบัตรการประดิษฐ์ของชีวผลิตภัณฑ์ชนิดผงสำหรับคลุมเมล็ดและชนิดเม็ดสำหรับรองก้นหลุมการปลูกพืช
- ๒.๓) ผลิตภัณฑ์จากความหลากหลายทางชีวภาพที่ได้รับพัฒนา และสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งดำเนินการมอบให้โครงการหลวง ได้แก่ เจลรักษาสิว ครีม-เจลควบคุมจุลินทรีย์ในคน/สัตว์ เจลยับยั้งไวรัสเสริมสเปรย์ลดอาการอักเสบบริเวณช่องปากและลำคอ ครีมบำรุงผิวหน้าคาเทชิน และครีมบำรุงผิวหน้านานาโนคาเทชิน และได้ผลิตภัณฑ์ชุมชนได้แก่ สีย้อมของชุมชน (สีแดงจากไม้ก่อ) ผงปรุงรสเหาะที่และชา-แคปซูล (ผักเชียงดา ย่านาง และมะรุม)
- ๒.๔) หนังสือพืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่นบนพื้นที่สูง ชุดที่ ๑ บ้านปางมะโอ ต.แม่นะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ และหนังสือพืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่นบนพื้นที่สูง บ้านโป่งคำ ต.ดู่พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน รวมทั้งการขอให้ประกาศพื้นที่ป่าชุมชนเป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์สมุนไพรและถิ่นกำเนิด โป่งคำและปางมะโอ
- ๒.๕) คลังชีวภาพชุมชนสู่ระดับครัวเรือน และมีผลิตภัณฑ์ชุมชนแปรรูปอย่างง่ายที่ใช้ประโยชน์ภายในชุมชน ๓ ชนิด จากชาสมุนไพรรางจืด เหี่ยวภูหลาน และยาต้มสมุนไพร
- ๒.๖) คู่มือการปลูกไม้ยืนต้นและไม้ไผ่ สำหรับเกษตรกรและคู่มือการปลูกไม้เพื่อสร้างรายได้สำหรับเกษตรกรบนพื้นที่สูง
- ๒.๗) จัดทำแผนแม่บท ระยะ ๕ ปี (๒๕๕๔-๒๕๕๘) และแผนปฏิบัติการปีงบประมาณ ๒๕๕๔ ในการจัดเก็บ การฟื้นฟู และการถ่ายทอดองค์ความรู้และพัฒนางานหัตถกรรมแบบดั้งเดิมของชนเผ่าในพื้นที่โครงการหลวง
- ๒.๘) กลุ่มข้อมูลแหล่งทรัพยากรสินทางปัญญาและทรัพยากรชีวภาพบนพื้นที่สูง และแนวทางการจัดการทรัพยากรสินทางปัญญา

๑.๓ แผนงานการส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือกับนานาชาติ เน้นการพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการกับหน่วยงานในระดับนานาชาติเพื่อเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการพัฒนาพื้นที่สูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานโครงการหลวงและดำเนินการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนงบประมาณที่ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๓๓,๐๖๕,๐๐๐ บาท สรุปผลการดำเนินงานได้ ดังนี้

(๑) งานเผยแพร่พระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับผลสำเร็จของโครงการหลวงในต่างประเทศเพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณและพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะแนว

พระราชดำริในการลดพื้นที่ปลูกฝิ่น การอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร การบริหารจัดการบนพื้นที่สูงและการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยมีกิจกรรมหลักประกอบด้วย

๑.๑) การถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงไปยังชุมชนบนพื้นที่สูงในต่างประเทศเรื่องความมั่นคงด้านอาหารและการสร้างรายได้เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมถึงการจัดการศึกษาดูงานโครงการหลวงให้กับหน่วยงานจากประเทศต่างๆ เพื่อนำองค์ความรู้โครงการหลวงไปประยุกต์ใช้

๑.๒) การเผยแพร่และจัดนิทรรศการโครงการหลวงในต่างประเทศในภูมิภาคต่างๆ ได้แก่ อังกฤษ สเปน สวีเดน เบลเยียม เยอรมนี ออสเตรเลีย สิงคโปร์ และญี่ปุ่น

(๒) โครงการส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทางวิชาการไทย – อัฟกานิสถาน มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาในประเทศอัฟกานิสถาน โดยการเรียนรู้ผลสำเร็จของงานโครงการหลวงในการพัฒนาทางเลือกเพื่อทดแทนการปลูกพืชเสพติดและการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน โดยมีกิจกรรมด้านการศึกษาดูงานและฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่ด้านการผลิตไม้ผลเขตหนาว การอารักขาพืช การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและการวางแผนการใช้ที่ดินและทรัพยากรน้ำ รวมทั้งการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และนำผลสำเร็จจากการดำเนินงานของโครงการหลวงไปประยุกต์ใช้เป็นโครงการนำร่อง ด้านการพัฒนาธุรกิจและการตลาดสินค้าเกษตรชุมชนบนพื้นที่สูงและพื้นที่ปลูกพืชเสพติดในประเทศอัฟกานิสถาน

(๓) โครงการส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทางวิชาการไทย – โคลอมเบีย โดยมีข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการร่วมกันในการดำเนินโครงการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างกัน ได้แก่ การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว การสร้างความมั่นคงด้านอาหารในครัวเรือน และการส่งเสริมรายได้จากพืชอายุสั้น รวมทั้งการจัดการด้านการตลาด และการวางแผนการใช้ที่ดินจากโครงการหลวงสู่โคลอมเบีย และการผลิต การแปรรูปและการตลาดของกาแฟอาราบิก้าจากโคลอมเบียสู่โครงการหลวง

(๔) โครงการความร่วมมือทางวิชาการไทย-ลาว เป็นความร่วมมือของมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ผ่านหน่วยงาน UNODC ประจำ สปป. ลาว และ The Lao National Commission for Drug Control and Supervision (LCDC) เพื่อการพัฒนาโครงการนำร่องในการขยายผลสำเร็จและปรับใช้องค์ความรู้จากโครงการหลวงใน สปป.ลาว โดยมีกิจกรรมหลักที่สำคัญได้แก่ การฝึกอบรมพัฒนาระบบธุรกิจและตลาดชุมชนให้เจ้าหน้าที่ของ UNODC และ UNIDO การถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงด้านการปลูกพืชเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าว ข้าวโพด พืชผัก ไม้ผล และเลี้ยงสัตว์ การสนับสนุนและสาธิตการสร้างโรงเรือนการปลูกผักและโรงเรือนอุ้ม การผลิตปัจจัยการผลิตอินทรีย์จากวัสดุในท้องถิ่น การปรับปรุงบำรุงดิน และฟื้นฟูธาตุอาหารของดิน รวมทั้งศึกษาดูงานและฝึกปฏิบัติในพื้นที่โครงการหลวง จ. เชียงใหม่ เพื่อพัฒนาศักยภาพเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ในระดับชุมชน นอกจากนี้ ยังได้พัฒนาศูนย์เรียนรู้การเพาะปลูกพืชโครงการหลวงในพื้นที่โครงการนำร่อง ๒ หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านนาแสนคำ และบ้านห้วยฮ่อม แขวงอุดมไชย ให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ และผู้สนใจทั่วไป โดยได้จัดให้เจ้าหน้าที่ สปป. ลาว และเกษตรกรในโครงการนำร่องเข้ารับการอบรมการเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงในระดับชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพให้สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดและขยายผลโครงการหลวงไปยังชุมชนอื่นๆ ใน สปป. ลาว อีกด้วย

(๕) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์การพัฒนากับนานาชาติ

๕.๑) การประชุมคณะทำงานเรื่องความร่วมมือระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดพืชเสพติดที่ผิดกฎหมายและการพัฒนาทางเลือกของคณะกรรมการยาเสพติดแห่งองค์การสหประชาชาติ โดยสถาบันได้เข้าร่วมประชุม ระหว่างวันที่ ๒ - ๔ กรกฎาคม ๒๕๕๑ ณ สาธารณรัฐออสเตรเลีย เพื่อยกร่างกรอบนโยบายการพัฒนาทดแทนพืชเสพติดในระยะ ๑๐ ปี ของคณะกรรมการยาเสพติดแห่งองค์การสหประชาชาติ

๕.๒) การศึกษาดูงานการพัฒนาห่วงโซ่การผลิตทางการเกษตรและการตลาดบนพื้นที่สูง ณ มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีผู้แทนสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ร่วมเดินทางศึกษาแนวทางการพัฒนาห่วงโซ่การผลิตทางการเกษตรบนพื้นที่สูงและระบบสนับสนุนธุรกิจชุมชนของภาครัฐและเอกชน ซึ่งได้ศึกษาระบบธุรกิจการตลาดแบบ Township-Village Enterprises (TVEs)

๕.๓) การประชุมคณะกรรมการยาเสพติดแห่งสหประชาชาติ สมัยที่ ๕๓ ระหว่างวันที่ ๘ - ๑๒ มีนาคม ๒๕๕๓ ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย โดยเป็นการจัดประชุมและการจัดกิจกรรมคู่ขนาน โดย หม่อมเจ้า

ภคเดช รัชนี้ ประธานมูลนิธิโครงการหลวง ทรงบรรยายพิเศษเรื่อง “The Royal Project of Thailand” และนายปีติพงศ์ พึ่งบุญ ณ อยุธยา ประธานกรรมการสถาบันร่วมตอบข้อซักถาม รวมทั้งจัดแสดงนิทรรศการเผยแพร่พระราชกรณียกิจของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับผลสำเร็จโครงการหลวงและนิทรรศการผลผลิตโครงการหลวง

๕.๔) การประชุมคณะกรรมการการยาเสพติดสมัยที่ ๕๔ สถาบันส่งผู้แทนร่วมเป็นคณะผู้แทนไทยเข้าร่วม การประชุมคณะกรรมการการยาเสพติด สมัยที่ ๕๔ ระหว่างวันที่ ๒๑-๒๕ มีนาคม ๒๕๕๔ ณ กรุงเทพมหานคร สาธารณรัฐ ออสเตรเลีย โดยในการประชุมประเทศไทยร่วมกับประเทศเปรู เสนอเป็นเจ้าภาพการประชุม International Conference on Alternative Development (ICAD)

๕.๕) โครงการฝึกงานผู้นำเยาวชนเกษตรกรไทยในประเทศญี่ปุ่น สถาบันร่วมกับกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ และสภาแลกเปลี่ยนทางการเกษตรแห่งประเทศไทย (The Japan Agricultural Exchange Council) ดำเนิน โครงการฝึกงานผู้นำเยาวชนเกษตรกรไทยในประเทศญี่ปุ่น ประจำปี ๒๕๕๔ จำนวน ๒ คน

๕.๖) การจัดการศึกษาดูงานโครงการหลวงให้กับ Organic Federation of Australia สถาบันได้ร่วม ดำเนินโครงการพัฒนาเครือข่ายบุคลากรด้านเกษตรอินทรีย์ไทย-ออสเตรเลีย ร่วมกับ Organic Federation of Australia โดยฝ่ายออสเตรเลียให้การสนับสนุนโครงการโดยได้ส่งผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์จากออสเตรเลีย มาบรรยายและให้ คำแนะนำด้านการเพาะปลูกพืชผักในระบบเกษตรอินทรีย์ของโครงการหลวง

๕.๗) การเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (Global Environmental Facility: GEF) ในการดำเนินโครงการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม จากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลกในช่วง GEF-๕ (๒๕๕๓-๒๕๕๗) ผ่าน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในฐานะเป็นหน่วยประสานงาน (Focal Point) ของกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก

ผลผลิตและผลลัพธ์สำคัญ

- ๑) เผยแพร่พระเกียรติคุณและพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการพัฒนาพื้นที่สูง และจัดทำหนังสือ The Peach and the Poppy: The Story of Thailand's Royal Project. ซึ่ง รวบรวมและเผยแพร่เรื่องราวการพัฒนาพื้นที่สูงตามแนวพระราชดำริ
- ๒) การขยายผลโครงการหลวงในบ้านนาแสนคำและห้วยฮ่อม แขวงอุดมไชย สปป.ลาว โดยในปี ๒๕๕๔ มี เกษตรกรได้รับประโยชน์จากการรวมกลุ่มเพาะปลูกพืชผักในโรงเรือน จำนวน ๒๘ โรงเรือน มีรายได้รวม ๔๘๓,๔๐๔ บาท และปลูกไม้ผลโครงการหลวง ๖ ชนิด ประกอบด้วย มะม่วงพันธุ์นวลคำ ๘๙๘ ต้น พืช และพลัม ๖๕๑ ต้น องุ่นพันธุ์ Beauty Seedless ๗๓ ต้น เสาวรสรับประทานสด ๑๐๐ ต้น รวมจำนวน ๑,๗๐๒ ต้น รวมถึงเริ่มต้นเปิดตลาดจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดสารพิษในตลาดแขวงอุดมไชย มีผลผลิต ที่จำหน่ายได้แก่ พืชผัก และองุ่น
- ๓) เครือข่ายความร่วมมือการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านวิชาการของโครงการหลวงและต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำองค์ความรู้ด้านการผลิตกาแฟของสาธารณสุขโคลอมเบียมาประยุกต์ใช้ในการ วิจัยและพัฒนากาแฟอาราบิก้าโครงการหลวง
- ๔) เครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานทั้งในประเทศและในต่างประเทศ เช่น United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) สภาแลกเปลี่ยนทางการเกษตรแห่งประเทศไทย (JAEC) กองทุน สิ่งแวดล้อมโลก (GEF) Presidential Program Against Illicit Crops (PCI), Colombia เป็นต้น
- ๕) การเจรจาต่อรองด้านการค้าของโครงการหลวงกับต่างประเทศด้านกาแฟ และผลิตภัณฑ์สมุนไพร
- ๖) กรอบแนวคิดโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนจากกองทุนสิ่งแวดล้อมโลก (Global Environmental Facility: GEF) บรรจุไว้ในแผนการบริหารจัดการกองทุนสิ่งแวดล้อมโลกของประเทศไทย (National Portfolio)
- ๗) จัดพิมพ์คู่มือและ CD Rom เรื่อง Building Development Oriented-Rural Enterprise: Best Practice Marketing for Communities in Mountainous and/or Drug –Crop Producing Regions. จำนวน ๕๐๐ ชุด เพื่อการเผยแพร่ในระดับประเทศและนานาชาติ
- ๘) เว็บไซต์ www.adkn.org เพื่อเป็นช่องทางในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับนานาชาติ

๒. ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายผลองค์ความรู้ของโครงการหลวงสู่ชุมชนพื้นที่สูง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถพึ่งตนเองได้ และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วยจำนวน ๓ แผนงาน ดังนี้

๒.๑ แผนงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง เป็นการดำเนินการในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ๓๘ ศูนย์/สถานี ใน ๕ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดพะเยา และจังหวัดลำพูน มีประชากรทั้งหมด ๒๗,๑๕๐ ครัวเรือน ๑๔๕,๘๘๘ คน งบประมาณที่ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๑๕๓,๕๖๑,๖๐๐ บาท มีกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ การสนับสนุนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการและพัฒนาประสิทธิภาพการส่งเสริมการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่โครงการหลวง การพัฒนาระบบคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย เช่น การรับรองมาตรฐาน GAP และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การณรงค์เพื่อลดการใช้สารเคมีบนพื้นที่สูง การเตรียมความพร้อมศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง พัฒนาเครือข่ายเยาวชน พัฒนาภูมิปัญญาด้านงานหัตถกรรม การเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อจัดการการท่องเที่ยว รวมทั้งโครงการป้าชาวบ้านในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ผลผลิตและผลลัพธ์ที่สำคัญ

๑) การส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัย

- ๑.๑) เกษตรกรจำนวน ๒๕,๐๑๘ ราย ได้รับถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆ ด้านไม้ผล ไม้ดอก พืชผัก พืชผักอินทรีย์ ชา กาแฟ และปศุสัตว์ และเลี้ยงสัตว์ จำนวน
- ๑.๒) เกษตรกรจำนวน ๒๔,๐๙๘ ราย ได้รับถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิตไม้ผล และพืชผักตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย
- ๑.๓) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ๒๗ แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง ๒ แห่ง เป็นศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน และเจ้าหน้าที่ของโครงการหลวงจำนวน ๘๔๐ ราย ได้รับการพัฒนาเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ในสาขาต่างๆแก่เกษตรกรทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่สูงอื่นๆ
- ๑.๔) องค์ความรู้การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ของโครงการหลวง และสื่อเพื่อเผยแพร่ให้เกษตรกรนำไปใช้ประโยชน์ จำนวน ๒๖ เรื่อง
- ๑.๕) แหล่งเรียนรู้ วิทยากร และหลักสูตรการเรียนรู้ ทั้งนี้สามารถจัดการเรียนรู้ให้แก่เกษตรกรและผู้เรียนรู้ทั่วไป จำนวน ๕๓,๙๗๘ ราย
- ๑.๖) ปรณรงค์และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการลดการใช้สารเคมีแก่เกษตรกร จำนวน ๒,๘๙๑ ราย
- ๑.๗) ปรณรงค์และถ่ายทอดเทคโนโลยีในการปลูกป้าชาวบ้านแก่เกษตรกร ๑๑,๒๔๗ ราย เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกป้าสำหรับใช้ประโยชน์เป็นของตนเองโดยไม่รบกวนป่าธรรมชาติ
- ๑.๘) สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง ๓๘ ศูนย์ พึ่งพาตนเองโดยการจัดทำแผนชุมชน และส่งเสริมการรวมกลุ่มของประชาชนเพื่อการดำเนินงานพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน ๔๗,๒๘๘ คน
- ๑.๙) การเตรียมความพร้อมเพื่อจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการให้ความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวแก่ประชาชน ๒๖,๔๑๓ คน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ สนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยว และเสริมสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวในโครงการหลวง ผลการจากการดำเนินงานมีจำนวนนักท่องเที่ยว ๕๓๑,๔๔๐ และรายได้ ๑๖๕.๙๖ ล้านบาท (ปี พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๒)

๒) การพัฒนาอาชีพ การดูแลสุขภาพการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรวมกลุ่ม และสร้างประโยชน์ให้เกษตรกรเป้าหมาย

- ๒.๑) เกษตรกรผู้ปลูกพืชผักและไม้ผลได้รับการรับรองมาตรฐานภายใต้ระบบการเพาะปลูกที่ดี ๕,๙๘๘ รายในพื้นที่โครงการหลวง ๓๘ แห่ง และโครงการขยายผลโครงการหลวง ๖ แห่งและมาตรฐาน CODEX ศูนย์ผลิตผล ๔ แห่ง
- ๒.๒) เกษตรกรได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตผักอินทรีย์ในพื้นที่โครงการหลวง ๑๔ แห่ง เกษตรกร ๕๙๒ ราย พื้นที่ ๑,๕๐๐ ไร่
- ๒.๓) คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่สำคัญในพื้นที่โครงการหลวง และพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ๖๔ แห่ง รวม ๕๐ สายน้ำ ผ่านเกณฑ์ประเมินคุณภาพน้ำตามมาตรฐานแหล่งน้ำผิวดิน ด้านปริมาณสารเคมีกำจัดแมลงร้อยละ ๑๐๐ ผ่านเกณฑ์ด้านปริมาณจุลินทรีย์ ร้อยละ ๘๖.๑๑
- ๒.๔) เฝ้าระวังการปนเปื้อนของสารเคมีในสิ่งแวดล้อมโดยการตรวจวิเคราะห์ดินและแหล่งน้ำที่สำคัญ ๕๐ แหล่ง และเฝ้าระวังผลกระทบของสารเคมีต่อสุขภาพของประชาชน โดยการตรวจคัดกรองโลหิตของประชาชนจำนวน ๓,๔๘๒ คน
- ๒.๕) ผลผลิตกาแฟจากการรวมรวม แปรรูป คัดบรรจุและจำหน่ายผลผลิตในพื้นที่โครงการหลวง ๘๖๔ ตัน มูลค่า ๗๔.๕๘ ล้านบาท และในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ๑๘ ตัน มูลค่า ๑.๓๙๘ ล้านบาท
- ๒.๖) ปลูกป่าในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง โครงการขยายผลโครงการหลวง และโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวง ฯ พื้นที่ปลูก ๓,๔๖๕ ไร่ จำนวนต้นไม้ที่ปลูก ๖๐๔,๗๘๕ ต้น ส่งเสริมการปลูกป่าชาวบ้านที่ผ่านมาสร้างรายได้จากการจำหน่ายต้นไม้และผลิตภัณฑ์จากไม้ป่าชาวบ้าน ๙๕,๒๐๐ บาท มีการนำไปใช้ประโยชน์การใช้ประโยชน์จากป่าชาวบ้าน เช่น พืน ร่มเงา กาแฟ ทำค้ำไม้ผล โรงเรือนเพาะเห็ดหอม เป็นต้น เกษตรกร ๓๔๓ ราย พื้นที่ ๒๕๘ ไร่ จำนวนต้นไม้ ๔๐,๐๔๙ ต้น
- ๒.๗) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง รวม ๑๕ พื้นที่
- ๒.๘) แผนการพัฒนางานปศุสัตว์ มูลนิธิโครงการหลวง ระยะ ๕ ปี (๒๕๕๕-๒๕๕๙)"

๒.๒ แผนงานการขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง งบประมาณที่ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๑๓๒,๗๑๕,๐๐๐ บาท ประกอบด้วย ๓ งานสำคัญ ดังนี้

(๑) **โครงการขยายผลโครงการหลวง** เป็นการนำองค์ความรู้จากการโครงการหลวงไปปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมตามแนวทางของโครงการและภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควบคู่ไปกับการฟื้นฟูและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การดำเนินงานของโครงการขยายผลโครงการหลวงได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่ ปี พ.ศ.๒๕๕๐ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการแผนปฏิบัติการโครงการขยายผลโครงการระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๔)เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ เริ่มแรกดำเนินการในพื้นที่ ๑๗ แห่ง จนถึงปัจจุบัน รวม ๒๘ แห่ง ใน ๗ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดน่าน จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดตาก จำนวน ๘๗ กลุ่มบ้าน ๑๕,๐๗๔ ครัวเรือน ประชากร ๖๙,๘๕๔ คน โดยเป็นการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง งบประมาณที่ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๑๒๕,๔๗๔,๐๐๐ บาท มีกิจกรรมสำคัญดำเนินงาน ได้แก่ การพัฒนาอาชีพของเกษตรกร การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสังคมและการตลาด และด้านการบริหารจัดการ สำหรับการทำงานของสถาบันในระยะที่ผ่านมาได้มีผลผลิตและผลลัพธ์ที่สำคัญดังนี้

ผลผลิตและผลลัพธ์ที่สำคัญ

๑) การวิจัยและพัฒนาอาชีพของเกษตรกร

- ๑.๑) เกษตรกรจำนวน ๒๓,๕๖๑ คน ได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จากโครงการหลวง เพื่อการพัฒนาอาชีพ และนำไปปรับประยุกต์ใช้ทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน
- ๑.๒) เกษตรกรจำนวน ๑๑,๗๘๙ คน ได้รับส่งเสริมการปลูกพืชโดยเน้นการลดการใช้สารเคมีและการปลูกพืชตามระบบการเพาะปลูกที่ดี (GAP) รวม ๕ ประเภท ๖๘ ชนิด พื้นที่ปลูกรวม ๒๒,๐๕๓ ไร่ สร้างรายได้ ๔๔,๓๙๒,๓๖๒ บาท
 - ไม้ผล ๑๓ ชนิด เช่น พลับ อะโวคาโด เสาวรส มะม่วง เป็นต้น
 - พืชผัก ๒๓ ชนิด เช่น กะหล่ำปลี ต้นหอมญี่ปุ่น ปิทูท แครอท กระบี่ ผักกาดขาว เป็นต้น
 - พืชไร่ และข้าว
 - กาแฟอาราบิก้า
 - ไม้ดอกไม้ประดับ ๕ ชนิด
- ๑.๓) เกษตรกรจำนวน ๕,๕๓๗ ราย ได้รับการถ่ายทอดความรู้การเลี้ยงสัตว์ เช่น สุกร ปลา/กบ ไก่ เป็ดเทศ เป็นต้น เพื่อการบริโภคในครัวเรือน
- ๑.๔) ส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มอาชีพนอกภาคการเกษตร เน้นการฟื้นฟูอนุรักษ์และส่งเสริมงานหัตถกรรมท้องถิ่น จำนวน ๓๕ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มบริหารจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน รวมสมาชิก ๑,๐๐๔ คน สร้างรายได้ ๑,๔๘๐,๔๕๐ บาท

๒) การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ๒.๑) ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกป่าชาวบ้านในพื้นที่ทำกิน จำนวน ๒,๒๓๙ ราย พื้นที่ ๒,๒๕๐.๑๐ ไร่ จำนวนต้นไม้ที่ปลูก ๓๐๘,๐๔๓ ต้น และรณรงค์ปลูกป่าของชุมชนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน ๒๘ แห่ง โดยปลูกต้นไม้รวมทั้งสิ้น ๕๔๓,๑๖๓ ต้น
- ๒.๒) รณรงค์การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ในพื้นที่ทั้ง ๒๘ แห่ง เกษตรกร ๗,๒๖๓ ราย ปลูกหญ้าแฝก จำนวน ๑๓,๔๒๖,๖๐๐ กล้า พื้นที่ ๓๐,๖๒๘ ไร่ รวมทั้งการจัดทำแปลงขยายพันธุ์หญ้าแฝกในพื้นที่ศูนย์เรียนรู้ของโครงการ จำนวน ๕ แห่ง ๒๑แปลง และผลิตกล้าพันธุ์แฝกได้จำนวน ๑,๕๐๐,๐๐๐ กล้า
- ๒.๓) ส่งเสริมการปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยส่งเสริมให้เกษตรกรปรับปรุงเพื่อฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดินทั้ง ๒๘ แห่ง ในการผลิตปุ๋ยหมัก ๔,๖๗๕ ตัน และปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ จำนวน ๓,๑๑๕ ลิตร
- ๒.๔) รณรงค์และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการลดการใช้สารเคมีแก่เกษตรกร จำนวน ๓,๓๔๙ ราย
- ๒.๕) ตรวจวิเคราะห์คุณภาพในแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการเพาะปลูก ในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง จำนวน ๒๘ พื้นที่ จำนวน ๒๘ สายน้ำ ผ่านเกณฑ์ตามมาตรฐานคุณภาพน้ำผิวดิน ประเภทที่ ๓ ประกาศของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติฉบับที่ ๘ (๒๕๓๗)

๓) การพัฒนาสังคมและการตลาด

- ๓.๑) เกษตรกรได้รับความรู้เกี่ยวกับงานสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชนจำนวน ๙๕๒ ราย และสนับสนุนกลุ่มให้มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน ๖ กลุ่ม เช่น กลุ่มผู้ปลูกกาแฟปางมะโอ กลุ่มผู้ปลูกกล้วยเหลียงบ้านผาแตก กลุ่มออทรีย์บ้านแม่สอง กลุ่มผู้ปลูกพริกกะเหรี่ยงบ้านสบเมย กลุ่มผู้ปลูกพริกกะเหรี่ยงบ้านแม่สามแลบ และกลุ่มผ้าเขียนเทียนบ้านดอยปูย
- ๓.๒) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่โครงการขยายผลฯ ๒๘ แห่ง จำนวน ๒๔๘ กลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มอาชีพทางการเกษตร ๘๙ กลุ่ม กลุ่มอาชีพนอกภาคการเกษตร ๓๕ กลุ่ม กลุ่มด้านสังคม ๘๐ กลุ่ม กลุ่มด้าน

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๑๖ กลุ่ม กลุ่มอื่นๆ ๑๕ กลุ่ม สมาชิกรวมทั้งสิ้น ๕,๔๑๗ ราย

- ๓.๓) ดำเนินงานโครงการหมู่บ้านสะอาดชุมชนเข้มแข็งและการออมทรัพย์ มีผู้เข้าร่วม ๓,๐๙๑ ราย และส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยกระบอกออมสินไม้ไผ่ จำนวน ๖๔๒ กระบอก ทำการฝากกระบอกออมสินไม้ไผ่ จำนวนเงิน ๒๘๖,๔๖๖ บาท และจัดทำแผนชุมชนในพื้นที่ ๒๘ แห่ง จำนวน ๒๘ แผน มีผู้เข้าร่วม ๒,๑๔๓ คน โดยชุมชนสามารถวิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการ และกำหนดแนวทางการพัฒนาตนเองที่สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคมของชุมชนในปัจจุบัน เป็นการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนให้สามารถช่วยเหลือตนเอง
- ๓.๔) การสนับสนุนด้านการตลาด โดยทดสอบการพัฒนาตลาดผลผลิตในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงทั้ง ๒๘ แห่ง ประกอบด้วย ๕ กิจกรรม ได้แก่ การประเมินความต้องการของตลาด การวางแผนการผลิตและการตลาด การควบคุมคุณภาพการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และการจำหน่ายผลผลิตสู่ตลาด ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมทางด้านการตลาดทั้งภายในและนอกชุมชนได้ โดยมีรูปแบบการตลาด ประกอบด้วย ๓ รูปแบบ ได้แก่ ๑) ตลาดภายในชุมชน จำนวน ๑๕ แห่ง ๒) ตลาดภายนอกชุมชนและตลาดแบบไม่มีสัญญา จำนวน ๒๔ แห่ง ๓) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงและตลาดแบบมีสัญญา จำนวน ๖ แห่ง

๔) ด้านการบริหารจัดการ

- ๔.๑) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนบูรณาการของโครงการขยายผลโครงการหลวง ร่วมกับหน่วยงานที่ร่วมปฏิบัติงานรวม ๔๐ หน่วยงาน ประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัดและคณะทำงานระดับอำเภอ เพื่อเป็นกลไกการขับเคลื่อนปฏิบัติการและร่วมกันติดตามความก้าวหน้าและพิจารณาการแก้ไขปัญหาของการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ โดยได้จัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการระดับจังหวัดรวม ๑๔ ครั้ง และจัดประชุมคณะทำงานระดับอำเภอ รวม ๘๔ ครั้ง
- ๔.๒) จัดทำศูนย์เรียนรู้ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ทั้ง ๒๘ แห่งโดยมีกิจกรรมประกอบด้วยแปลงสาธิต จำนวน ๘๙ แปลง พื้นที่ ๒๒๔.๕๐ ไร่ โรงเรือนเพาะชำกล้าไม้ ๓๔ โรง โรงเรือนปลูกผัก ๒๘ โรง โรงปุ๋ยหมักและโรงเลี้ยงไส้เดือนดิน ๒๙ โรง คอกเลี้ยงไก่ เป็ดเทศ และสุกร ๓๘ คอก โรงเลี้ยงกระต่าย ๒๖ โรง บ่อเลี้ยงปลา และกบ ๒๙ บ่อ บ่อก๊าซชีวภาพ ๒ บ่อ โรงเก็บรวบรวมและคัดบรรจุผลผลิต ๖ โรง โรงคัดบรรจุ ๒ โรง และโรงเก็บวัสดุการเกษตร ๒๑ โรง มีผู้สนใจศึกษาดูงานในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงทั้ง ๒๘ แห่ง รวมทั้งสิ้น ๑๘,๕๐๑ คน

(๒) งานประสานงานโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” เป็นการปฏิบัติงานในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการโครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานภายใต้แผนแม่บทโครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน ระยะ ๔ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๑ – ๒๕๕๔) ที่ กรม. เห็นชอบเมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๐ มีพื้นที่ดำเนินงาน ๑๐ กลุ่มน้ำ ใน ๖ จังหวัดภาคเหนือ ประชากร ๗,๙๙๓ คนครัวเรือน งบประมาณที่ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๔,๘๗๗,๐๐๐ บาท เน้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาอาชีพตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ เสริมสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัวและชุมชน พื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้เพื่อความสมดุลและยั่งยืน ด้านการศึกษาวิจัย และการบูรณาการภายใต้แผนแม่บท ผลการดำเนินงานของสถาบัน มีดังนี้

ผลผลิตและผลลัพธ์ที่สำคัญ

๑) การสนับสนุนการปฏิบัติงาน

- ๑.๑) จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔ จำนวน ๕ ครั้ง มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๑๘ หน่วยงาน เข้าร่วมสัมมนารวม ๙๕๑ คน
- ๑.๒) ประสานและจัดประชุมคณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการบริหารและกำกับดูแลโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” รวม ๕ ครั้ง

- ๑.๓) ประสานและอำนวยความสะดวกของคณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการบริหารและกำกับดูแลโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” รวม ๖ ครั้ง และจัดทำรายงานผลการตรวจเยี่ยมโครงการประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๔
 - ๑.๔) จัดประชุมสรุปผลการดำเนินงานโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” จำนวน ๒ ครั้ง มีเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจำนวน ๑๘ หน่วยงาน เข้าร่วมประชุมจำนวน ๒๑๒ คน และจัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔
 - ๑.๕) การประเมินผลการดำเนินงานโครงการ ภายใต้แผนแม่บทในระยะที่ผ่านมา โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เพื่อศึกษาปัญหา ข้อจำกัดของการดำเนินงานและผลกระทบของปัจจัยต่างๆทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้ได้แนวทางและรูปแบบการบริหารของแผนในระยะต่อไป
- ๒) **ด้านการศึกษาวิจัย** ดำเนินการโดยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น และชุมชนในกรศึกษาวิจัยองค์ความรู้ดั้งเดิมที่มีอยู่ในท้องถิ่น ผลการดำเนินงานมีดังนี้
- ๒.๑) โครงการวิจัยฟื้นฟูแหล่งอาหารและความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน โดยรณรงค์การปลูกพืชอาหารและสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์และเพิ่มแหล่งอาหารมีเกษตรกรเข้าร่วม ๗๙๗ ราย ส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติการเพาะพันธุ์ขยายพันธุ์พืช จำนวนกว่า ๑๔๐ ชนิด เช่น หวาย ไม้ รวมทั้งรณรงค์การปลูกกล้วยไม้ และคืนกล้วยไม้สู่ป่าธรรมชาติ ๓๘,๙๐๔ ต้น
 - ๒.๒) คัดเลือกรวบรวมและเพาะขยายพันธุ์พืชท้องถิ่นร่วมกับชุมชนในพื้นที่ ๘ กลุ่มน้ำ จำนวน ๑๓๐ ชนิด ๒๓,๔๐๓ ต้น สังเคราะห์และประมวลองค์ความรู้และภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพืชท้องถิ่น และจัดทำเป็นฐานข้อมูลจำแนกชนิด ตรวจสอบชื่อวิทยาศาสตร์ การใช้ประโยชน์จากพืชเพิ่มเติม ในกลุ่มน้ำแม่คำ ๒๒๕ ชนิด ๖๒ วงศ์ กลุ่มน้ำลี ๒๒๕ ชนิด ๘๑ วงศ์ กลุ่มน้ำภาค ๒๒๒ชนิด ๘๘ วงศ์
 - ๒.๓) การสนับสนุนและรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน งบประมาณที่ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๑,๘๖๔,๐๐๐ บาท มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างความเข้าใจในการปลูกหญ้าแฝกแก่เกษตรกร เพื่อรณรงค์การปลูกหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยเกษตรกรตามแนวทางโครงการหลวง และเพื่อสนับสนุนการขยายพันธุ์หญ้าแฝกในระดับชุมชน เพื่อใช้เป็นแหล่งพันธุ์กล้าหญ้าแฝกในระดับชุมชน ผลการดำเนินงานมีดังนี้

ผลผลิตและผลลัพธ์ที่สำคัญ

- ๑) เกษตรกรได้รับถ่ายทอดความรู้และสร้างความเข้าใจในการปลูกหญ้าแฝก รวมทั้งฝึกปฏิบัติการปลูกและการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก จำนวน ๗,๓๐๓ ราย
- ๒) รณรงค์การปลูกหญ้าแฝกในการอนุรักษ์ดินและน้ำโดยเกษตรกรตามแนวทางโครงการหลวง ๖,๐๔๕ ราย ๕,๖๕๒,๙๐๐ ต้น
- ๓) แหล่งพันธุ์กล้าหญ้าแฝกในระดับชุมชนของพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ๑๖ (แห่ง/แปลง/ไร่) สามารถผลิตพันธุ์กล้าหญ้าแฝกได้ ๙๐๐,๐๐๐ กล้า

๒.๓ แผนงานการจัดการองค์ความรู้และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่สูง

(๑) โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่ดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรและชุมชนท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงไปสู่ชุมชนบนพื้นที่สูงโดยรวม เป็นการดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติการโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง ที่ กรม. เห็นชอบเมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๒ ดำเนินงานในพื้นที่ ศชช. จำนวน ๑๘๐ แห่ง ในพื้นที่ ๘ จังหวัดภาคเหนือ ประชากร ๗,๙๐๒ ครัวเรือน จำนวน ๓๙,๙๗๑ คน งบประมาณที่

ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๖๗,๑๙๕,๐๐๐ บาท มีกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ รวบรวมสังเคราะห์องค์ความรู้จากผลสำเร็จของโครงการหลวง การถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้ การพัฒนาจากองค์ความรู้และการบริการของภาครัฐ และการบริหารจัดการ ผลการดำเนินงานมีดังนี้

ผลผลิตและผลลัพธ์ที่สำคัญ

๑) การถ่ายทอดความรู้และการเรียนรู้

- ๑.๑) การสังเคราะห์และถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครู ศษ. ๒๑๕ คน มีผู้ลงทะเบียนเรียนรู้ ๑๘,๖๑๐ คน ซึ่งหากนับซ้ำจะมีผู้เรียนรู้ รวม ๑๖๕,๓๐๘ คน
- ๑.๒) ผลิตสื่อองค์ความรู้โครงการหลวง ในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น จัดทำสื่อองค์ความรู้โครงการหลวงมากกว่า ๔๐ เรื่อง จัดทำสำเนาวีดีทัศน์องค์ความรู้โครงการหลวง ชุดการเรียนรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ บทวิทยุ โปสเตอร์กระดาษ และจัดทำสรุปผลการดำเนินงานโครงการ ๕ ปี
- ๑.๓) พัฒนาบุคลากร เพื่อฟื้นฟูและเพิ่มเติมองค์ความรู้โครงการหลวงให้ครู ศษ. และเจ้าหน้าที่ ทั้งจากการอบรมและศึกษาดูงาน มีผู้เข้าร่วม ๒,๖๙๘ คน

๒) การพัฒนาจากองค์ความรู้และการบริการของภาครัฐ

- ๒.๑) ปรับปรุงองค์ความรู้ตามสภาพภูมิสังคมของชุมชน มีการจัดทำแปลงทดสอบและสาธิตองค์ความรู้โครงการหลวงในด้านต่างๆ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่
 - จัดทำแปลงสาธิตองค์ความรู้ แปลงผักปลอดสารพิษ ๔,๖๗๘ แปลง
 - สาธิตและส่งเสริมการทำปุ๋ยหมัก จำนวน ๓๖,๔๕๐ กิโลกรัม ปุ๋ยอินทรีย์น้ำ จำนวน ๒๑,๐๘๐ ลิตร และสารไล่แมลง จำนวน ๒,๖๔๐ ลิตร
 - ส่งเสริมการปลูกข้าวเพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวต่อไร่ในพื้นที่กว่า ๖๓.๕ ไร่
 - ๒.๒) พัฒนาอาชีพและการตลาด เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคภายในชุมชนเป็นหลัก โดยส่งเสริมให้ชุมชนได้เรียนรู้การเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงสุกร จำนวน ๕๑๒ ตัว ไก่และเป็ด จำนวน ๙,๕๐๗ ตัว กระต่าย ๔๑๓ ตัว แพะ ๒๘ ตัว ปลา จำนวน ๙๘๑,๔๑๐ ตัว และ กบ ๒๘,๕๔๐ ตัว ปลูกไม้ผล และไม้ท้องถิ่น จำนวน ๗๒,๖๔๑ ต้น ส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดต่างๆ ได้แก่ กาแฟ อราบิก้า จำนวน ๘๓,๙๖๐ ต้น มีสมาชิก ๒๓๕ คน ชาอัสสัม จำนวน ๑๓,๐๐๐ ต้น ชาเขียวกู่หลาน จำนวน ๒,๔๐๐ ต้น
 - ๒.๓) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและองค์กรท้องถิ่น ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนเพื่อจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์ หลักการ วิธีการสหกรณ์ และการจัดตั้งกลุ่มรูปแบบสหกรณ์ ซึ่งชุมชนสามารถจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน ดังนี้ กองทุนยาสัตว์ กองทุนอาหารสัตว์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผลิตผ้าทอ และกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวม ๘๗ กลุ่ม
 - ๒.๔) การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผู้เข้าร่วมทุกกิจกรรม ๖,๓๙๘ ราย โดยปลูกแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ รวม ๑,๐๗๓,๕๐๐ กล้า ส่งเสริมการปลูกป่าและฟื้นฟูป่าต้นน้ำธารโดยการปลูกป่าชาวบ้าน/ป่าชุมชน/ป่า ๓ อย่างประโยชน์ ๔ อย่าง ฯลฯ ๓๘๒,๒๖๒ ต้น จัดทำแนวกันไฟ รวมระยะทาง ๑๕๒ กิโลเมตร จัดทำและซ่อมแซมฝายชะลอความชุ่มชื้น รวม ๑๔๔ ฝาย
- #### ๓) การบริหารจัดการ
- ๓.๑) จัดสัมมนาและจัดประชุมเชิงปฏิบัติ ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔ มีผู้เข้าร่วม ๒,๓๕๒ คน
 - ๓.๒) การนิเทศติดตามผลการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและชี้แนะแนวทางการดำเนินงาน ๑๘๐ กลุ่มบ้านๆ ละ ๒ ครั้งต่อปี ซึ่งได้ดำเนินการนิเทศโดยคณะผู้เชี่ยวชาญ ๑ คณะและนิเทศโดยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่จาก สวพส.

- ๓.๓) พัฒนาระบบสารสนเทศและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยจัดทำเว็บไซต์โครงการซึ่งมีระบบฐานข้อมูล ๑๘๐ กลุ่มบ้าน เพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารระหว่างผู้ปฏิบัติ ซึ่งกระจายอยู่ในพื้นที่ติดตั้งสัญญาณดาวเทียม IP Star ๑๗ แห่ง เพื่อเสริมระบบการรายงานและระบบการติดตามได้ถูกต้องรวดเร็ว และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ของโครงการ ๘ แห่ง

๓. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถาบันมีระบบการบริหารจัดการที่ดี สามารถเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนโครงการหลวงและการขยายผลความสำเร็จโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง ประกอบด้วยจำนวน ๓ แผนงาน ดังนี้

๓.๑ แผนงานการพัฒนาฐานข้อมูลและสารสนเทศ ดำเนินการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริหารองค์กรให้มีศักยภาพ สามารถรองรับระบบการจัดการเอกสารจากนอกสำนักงานและภายในสำนักงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีระบบการให้บริการข้อมูลแก่ผู้บริหารในการติดตามความก้าวหน้าของโครงการ กิจกรรม และการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานในระยะสั้นและระยะยาว และมุ่งเน้นการจัดทำระบบฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูงให้ครอบคลุมภาวะทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรมนุษย์บนพื้นที่สูง รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและข้อมูลเชิงพื้นที่ และองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยให้มีเครือข่ายเชื่อมโยงกับระบบฐานข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง งบประมาณที่ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๗๒,๖๖๘,๖๐๐ บาท มีกิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ จัดทำระบบ

ฐานข้อมูลและพัฒนาเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้สำหรับการวางแผนการตัดสินใจในการดำเนินงานบนพื้นที่สูง และจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และประมวลผลโดยพัฒนาเป็นระบบฐานข้อมูลสารสนเทศในการจัดการความรู้และข้อมูลพื้นฐานต่างๆ ผลการดำเนินงานมีดังนี้

ผลผลิตและผลลัพธ์ที่สำคัญ

- ๑) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบคอมพิวเตอร์และเครือข่ายเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ และระบบคอมพิวเตอร์ของสถาบันให้มีประสิทธิภาพและมีความปลอดภัย รวมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลระบบอินเทอร์เน็ตภายในสำนักงานและระบบอินเทอร์เน็ตดาวเทียมในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ๒๑ แห่ง
- ๒) ปรับปรุงห้องปฏิบัติการระบบเครือข่ายของสถาบันบริเวณอาคาร ๒ และ ๕ โดยติดตั้งกล้องวงจรปิด เครื่องสแกนลายนิ้วมือและเครื่องสำรองไฟฟ้า ระบบตรวจจับเพลิงไหม้ รวมทั้งการปรับปรุงระบบไฟฟ้าสายสัญญาณในห้องปฏิบัติการระบบเครือข่าย และติดตั้งสายสัญญาณใยแก้วนำแสงระหว่างสถาบันและมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน ๑ เส้นทาง เพื่อเชื่อมโยงระบบและให้บริการอินเทอร์เน็ต เริ่มให้บริการอินเทอร์เน็ตจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ๓) การพัฒนาฐานข้อมูลและสารสนเทศ ประกอบด้วย
 - พัฒนาข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูง มีการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลประชากรบนพื้นที่สูงในพื้นที่ ๒๐ จังหวัด ข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ในพื้นที่โครงการหลวง พื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง พื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน ฯลฯ
 - ร่วมกับกรมพัฒนาที่ดินจัดทำฐานข้อมูลเพื่อกำหนดเขตการใช้ที่ดินทำกินและวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ๒๗ แห่ง และโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง ๖ จังหวัด (เชียงใหม่ เชียงราย น่าน แม่ฮ่องสอน พะเยาและลำพูน) ซึ่งเป็นประโยชน์ในการกำหนดขอบเขตพื้นที่ป่าและพื้นที่ทำกิน

- การพัฒนาฐานข้อมูลการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศบนพื้นที่สูงด้วยเครือข่ายอินเทอร์เน็ตดาวเทียม (IP STAR) โดยติดตั้งเครื่องตรวจวัดสภาพภูมิอากาศที่มีระบบบันทึกข้อมูลอัตโนมัติในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ๒๔ แห่ง เพื่อจัดเก็บข้อมูลภูมิอากาศและปริมาณน้ำฝนแบบต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในพยากรณ์การเพาะปลูกพืชของเกษตรกร และจะเชื่อมโยงกับเครือข่ายการเฝ้าระวังภัยธรรมชาติจากปัญหาดินถล่มและปัญหาภัยแล้งในอนาคต และให้บริการข้อมูลอุตุนิมิตวิทยาบนพื้นที่สูงเว็บไซต์ของสถาบัน
- การจัดทำแผนที่เชิงเลขในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง ๒๔ แห่ง พื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่ปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน ๑๐ แห่ง พื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้ ๑๘๐ แห่ง ซึ่งเป็นแผนที่ที่ผลิตจากภาพถ่ายที่มีความละเอียดระดับ ๑: ๔,๐๐๐ สามารถใช้ประโยชน์ในการวางแผนปฏิบัติงานได้พื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
- จัดทำฐานข้อมูลสถานภาพการใช้ทรัพยากรบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวง ๒ แห่ง และพื้นที่โครงการขยายผล ๗ แห่ง ได้แก่ ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ความเหมาะสมของที่ดินในการผลิตพืชอาหารและพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่การชะล้างพังทลายของดิน และสถานภาพการใช้ทรัพยากรที่ดินในกลุ่มน้ำย่อย รวมทั้งโปรแกรมการเรียกใช้ฐานข้อมูลสถานภาพการใช้ทรัพยากรบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวงและโครงการขยายผลโครงการหลวง
- การจัดทำสารสนเทศภูมิศาสตร์ขอบเขตลุ่มน้ำบนพื้นที่สูงใน ๓ จังหวัด เพื่อจัดทำฐานข้อมูลขอบเขตลุ่มน้ำย่อยในพื้นที่ ๓ จังหวัด ได้แก่ น่าน แม่ฮ่องสอน และตาก ที่สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลที่พัฒนาจากโครงการจัดทำฐานข้อมูลสถานภาพการใช้ทรัพยากรบนพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง โดยการออกแบบและจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศขอบเขตลุ่มน้ำย่อย พร้อมให้รหัสกำกับลุ่มน้ำย่อยเพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของลุ่มน้ำ โครงการขัณฑ์น้ำ และตำแหน่งของพื้นที่ต้นน้ำ/ปลายน้ำ ซึ่งสามารถนำไปใช้ร่วมกับระบบฐานข้อมูลในระบบเรียกใช้ Restus View

๔) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศของอุทยานหลวงราชพฤกษ์

- พัฒนาระบบเครือข่ายของสถาบันเข้ากับระบบเครือข่ายของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เพื่อให้บริการอินเทอร์เน็ตและความร่วมมือทางวิชาการ
- เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล จำนวน ๒๕ เครื่องและซอฟต์แวร์ลิขสิทธิ์สำหรับใช้งานและเพื่อรักษาความปลอดภัยระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของอุทยานหลวงราชพฤกษ์
- การปรับปรุงห้องปฏิบัติการระบบเครือข่ายซึ่งอยู่ที่อาคาร AR๔๕ โดยติดตั้งกล้องวงจรปิด เครื่องสแกนลายนิ้วมือ เครื่องปรับอากาศ และได้ปรับปรุงบานประตูและหน้าต่างให้มีความปลอดภัยยิ่งขึ้น
- ติดตั้งระบบกระจายสัญญาณภายใน (LAN) และติดตั้งจุดเชื่อมต่อสาย UTP จำนวน ๕๐ จุด
- จัดทำระบบเก็บข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์บนเครื่องคอมพิวเตอร์แม่ข่าย เพื่อช่วยในการบริหารจัดการและรองรับกิจกรรมการจัดนิทรรศการของอุทยานหลวงราชพฤกษ์และการให้บริการศูนย์เรียนรู้ทางการเกษตรและอนุรักษ์พันธุ์พืช

๕) ระบบการให้บริการองค์ความรู้พื้นที่สูง

- จัดทำฐานข้อมูลองค์ความรู้พื้นที่สูง (H-RM) ประกอบด้วย ฐานข้อมูลองค์ความรู้ด้านพืชผักพื้นที่สูง ๑๒๔ เรื่อง ไม้ผลพื้นที่สูง ๑๘ เรื่อง ไม้ดอกพื้นที่สูง ๕๐ เรื่อง (ไม้ดอกและไม้ตัดดอก) ผักพื้นบ้านและสมุนไพรพื้นที่สูง ๑๓๑ เรื่อง ชุดการเรียนรู้ ๕๗ เรื่อง และเรื่องอื่นๆ (ปศุสัตว์ หัตถกรรม) ๙ เรื่อง
- ฐานข้อมูลองค์ความรู้งานวิจัยของโครงการหลวงและของสถาบัน

- ข้อมูลองค์ความรู้พื้นที่สูงรายสาขา ในลักษณะชุดการเรียนรู้ คู่มือการเรียนรู้ เอกสารเผยแพร่ ข้อมูลสื่อ วีซีดี มีข้อมูลเผยแพร่แล้ว ๘๒๙ รายการ และอยู่ระหว่างการปรับปรุง ๑๑๙ รายการ
 - การเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านเครือข่ายวิชาการ “e-library” โดยเชื่อมโยงกับระบบห้องสมุดกลางของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ๖) พัฒนาระบบสื่อสารและประชาสัมพันธ์แบบอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย
- พัฒนาเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อสนับสนุนการสื่อสารภายในและการจัดการเอกสารของบุคลากร
 - พัฒนาเว็บไซต์ของสถาบัน <http://hrdi.ot.th> เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ กิจกรรมของสถาบัน มีผู้เข้าเยี่ยมชมเว็บไซต์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ผู้เข้าชมจำนวน ๗๔๘,๗๑๖ ครั้ง
 - พัฒนาเว็บไซต์ภาษาอังกฤษของสถาบัน <http://hrdi.ot.th/hrdi/interCo/> และ <http://adkn.org> สำหรับพัฒนาเครือข่ายทางวิชาการระดับนานาชาติ ผู้เข้าชมจำนวน ๒๓๕,๑๘๕ ครั้ง
 - พัฒนาเว็บไซต์โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนพื้นที่สูง ๑๘๐ กลุ่มบ้าน <http://mis.hrdi.or.th/inforcenter/projectrep/default.aspx> ผู้เข้าชมจำนวน ๒๓๕,๑๘๕ ครั้ง
 - พัฒนาเว็บไซต์อุทยานหลวงราชพฤกษ์ <http://www.royalparkrajapruek.org> ผู้เข้าชมจำนวน ๖๓,๘๑๖ ครั้ง
 - พัฒนาเว็บไซต์โครงการเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง <http://www.thairoyalprojecttour.com/> ผู้เข้าชมจำนวน ๘๓,๕๗๓ ครั้ง
- ๗) โครงการประเมินผลการดำเนินงานแผนแม่บท และกิจกรรมสำคัญของสถาบัน ประกอบด้วย
- โครงการศึกษาสภาวะเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่โครงการหลวง
 - โครงการประเมินผลการดำเนินงานโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน
 - โครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนบนพื้นที่สูง (กึ่งกลางแผน)
 - โครงการศึกษาสภาวะเศรษฐกิจและสังคมและประเมินผลการดำเนินงานโครงการ "รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน"
 - โครงการสำรวจความพึงพอใจและความต้องการผู้รับบริการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๔)
 - โครงการนิเทศและติดตามผลการดำเนินงาน (พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๔)

๓.๒ แผนงานการพัฒนาประสิทธิภาพและระบบการบริหารงานขององค์กร

พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการระบบบริหารบัญชีและการเงิน ระบบการเบิกจ่ายเงิน ประมาณ และระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นโครงการ รวมถึงระบบประเมินผลการปฏิบัติงานรายบุคคล เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และสนับสนุนกิจกรรมของคณะกรรมการตรวจสอบ เพื่อให้เกิดการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการบริหารจัดการที่ดี งบประมาณที่ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๓๔๐,๘๓๙,๘๖๐ บาท ผลการดำเนินงานมี ดังนี้

ผลผลิตและผลลัพธ์ที่สำคัญ

๑) งานอำนวยการบริหารจัดการ

- ๑.๑) จัดประชุมคณะกรรมการสถาบัน ๕๘ ครั้ง จัดประชุมคณะกรรมการที่ปรึกษาพิเศษ ๔ ครั้ง คณะอนุกรรมการของสถาบันทั้ง ๖ คณะ ได้แก่ คณะอนุกรรมการวิจัย ๓๖ ครั้ง คณะอนุกรรมการพัฒนาสารสนเทศและฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ๓๐ ครั้ง คณะอนุกรรมการพัฒนาและบริหารงานบุคคล ๓๓ ครั้ง คณะอนุกรรมการกำกับแผนปฏิบัติการขยายผล ๕๖ ครั้ง คณะอนุกรรมการตรวจสอบ ๓๐ ครั้ง คณะอนุกรรมการอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ๒๙ ครั้ง
- ๑.๒) สรุปมติคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔
- ๑.๓) ประสานและจัดประชุมคณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนงานโครงการหลวง (กปส.) จำนวน ๕ ครั้ง
- ๑.๔) จัดทำแผนยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ระยะที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) เห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๕๐
- ๑.๕) จัดทำแผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) มติกรม.เห็นชอบเมื่อ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๐ และแผนแม่บทศูนย์พัฒนาโครงการหลวง (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) มติกรม.เห็นชอบเมื่อ เห็นชอบเมื่อ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๔
- ๑.๖) จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการขยายผลโครงการหลวง (พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔) มติกรม.เห็นชอบเมื่อ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ และแผนแม่บทโครงการขยายผลโครงการหลวง (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙) มติกรม. เห็นชอบเมื่อ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๔
- ๑.๗) จัดทำแผนแม่บทโครงการ “รักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน” (พ.ศ. ๒๕๕๑ -๒๕๕๔) มติกรม.เห็นชอบเมื่อ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๐
- ๑.๘) จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการถ่ายทอดองค์ความรู้โครงการหลวงและพัฒนาศักยภาพชุมชนพื้นที่สูง ระยะ ๓ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๓ -๒๕๕๕) มติกรม.เห็นชอบเมื่อ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๒
- ๑.๙) ร่วมกับสำนักงาน ป.ป.ส. จัดทำแผนแม่บทโครงการขยายผลโครงการหลวงเพื่อแก้ไขการปลูกฝิ่นอย่างยั่งยืน (พ.ศ. ๒๕๕๓ -๒๕๕๖) มติกรม.เห็นชอบเมื่อ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๒
- ๑.๑๐) ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดทำแผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมการปลูกเฮมพ์เป็นพืชเศรษฐกิจบนพื้นที่สูง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๖) มติกรม.เห็นชอบเมื่อ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๒ และจัดทำ (ร่าง) แผนปฏิบัติการพัฒนาเฮมพ์ บนพื้นที่สูง ระยะ ๕ ปี (พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๗) มติกรม.เห็นชอบเมื่อ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๓
- ๑.๑๑) การดำเนินการตามตัวชี้วัดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) โดยผลการดำเนินงานของสถาบันมีการพัฒนาในทิศทางที่ดี ระดับคะแนนรวมอยู่ในเกณฑ์สูง โดยมีคะแนนอยู่ในช่วง ๔.๖๔๑๑ – ๔.๙๔๘๖
- ๑.๑๒) สรุปผลการดำเนินงานของสถาบันและจัดทำรายงานประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๐ -๒๕๕๔

๒) งานสนับสนุนการปฏิบัติการ

- ๑.๑) ระบบการบริหารจัดการภายในสถาบัน (MIS) ได้แก่ ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ระบบบริหารโครงการและงบประมาณ ระบบบริหารงานพัสดุ ระบบการขอจัดซื้อจัดจ้างแบบอิเล็กทรอนิกส์ ด้วยโปรแกรม (Winspeed) ระบบบริหารงานบุคคล และ ระบบงานวิจัย เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
- ๑.๒) จัดทำระเบียบและข้อบังคับของสถาบัน และปรับปรุงกฎระเบียบภายในที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถาบัน

- ๑.๓) การดำเนินการจัดทำต้นทุนต่อหน่วย ซึ่งปฏิบัติงานตามคำรับรองการปฏิบัติงานประจำปี โดยมี การจัดทำฐานข้อมูลและจัดทำบัญชีต้นทุนต่อหน่วยผลผลิต
- ๑.๔) ตรวจสอบและวิเคราะห์รายงานการเงินประจำปี และจัดทำรายงานการเงินประจำปี
- ๑.๕) ตรวจสอบติดตามผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการจัดซื้อจัดจ้าง
- ๑.๖) งานธุรการและงานประชาสัมพันธ์ รับ-ส่งหนังสือภายในสถาบันและภายนอก รวมทั้งออกคำสั่ง ของสถาบัน
- ๑.๗) งานพัสดุและอาคาร ดำเนินการจัดซื้อ/จัดจ้างวัสดุและครุภัณฑ์ของสำนักงาน

๓) ด้านการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายใน

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ได้จัดทำแผนการบริหารความเสี่ยงและควบคุมภายใน เพื่อให้สถาบันสามารถป้องกันเหตุการณ์อันไม่พึงประสงค์ที่อาจเกิดขึ้น และมีการกำหนดมาตรการที่สามารถลดมูลเหตุและ โอกาสที่จะเกิดความเสียหาย หรือลดขนาดและระดับความเสี่ยงมารถยอมรับได้ ควบคุมได้ และตรวจสอบได้ ซึ่งมีผลให้การ ดำเนินงานบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการ/กิจกรรม และบรรลุตามยุทธศาสตร์ของสถาบัน โดยมีกลไกการ ดำเนินงานที่สอดคล้องกันตั้งแต่ระดับสำนักงานถึงระดับสถาบัน และเชื่อมโยงการดำเนินงานตามระเบียบคณะกรรมการ ตรวจสอบแผ่นดินไหวด้วยการกำหนดมาตรฐานการควบคุมภายใน พ.ศ.๒๕๔๔ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารความเสี่ยง และควบคุมภายในของสถาบัน เพื่อนำนโยบายการบริหารความเสี่ยงจากผู้บริหารสู่การปฏิบัติ รวบรวม ระบุ วิเคราะห์ ประเมินความเสี่ยง ติดตามแผนบริหารความเสี่ยงและปรับปรุงการควบคุมภายในของสถาบัน จัดทำรายงานการบริหาร ความเสี่ยงและควบคุมภายใน

โดยปี พ.ศ. ๒๕๕๓ มีโครงการ/กิจกรรม ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย ตามภารกิจของสถาบันทั้งสิ้น ๑๙ โครงการ/กิจกรรม แบ่งเป็นความเสี่ยงระดับสูงมาก ๙ กิจกรรม ระดับสูง ๑๖ กิจกรรม ส่วนปี พ.ศ. ๒๕๕๔ มีโครงการ/กิจกรรม ที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามภารกิจของ สถาบันทั้งสิ้น ๑๒ โครงการ/กิจกรรม แบ่งเป็นความเสี่ยงระดับสูงมาก ๓ กิจกรรม ระดับสูง ๙ กิจกรรม และได้นำมา จัดทำแผนบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายในให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ จากผลการดำเนินงาน ได้มีจัดทำแผนบริหาร ความเสี่ยงและการควบคุมภายในให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้

๓.๓ แผนงานการพัฒนาบุคลากร มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของ เจ้าหน้าที่สถาบันให้สามารถปฏิบัติงานให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งเพื่อเสริมสร้างสถาบันไปสู่การ เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สามารถจัดความรู้ความรู้อาสาสมัครรับการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนและสามารถปฏิบัติงาน ร่วมกันโครงการหลวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ งบประมาณที่ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๑๕,๒๗๐,๓๐๐ บาท ผลการดำเนินงานมีดังนี้

(๑) การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ได้มีการจัดทำระบบ Competency (สมรรถนะ) ให้กับบุคลากร ภายใตกรอบโครงสร้างของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรตามแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (IDP) ให้บุคลากรมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนพฤติกรรมและทัศนคติให้เป็นไปตามที่องค์กรต้องการ

(๒) จัดทำแผนและหลักสูตรฝึกอบรมตามสมรรถนะหลัก (Core Competency) และสมรรถนะ กลุ่มงาน (Functional Competency) โดยใช้เครื่องมือในการพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีการฝึกอบรม (Training) ทั้งภายใน สถาบันและร่วมกับหน่วยงานภายนอก และการพัฒนาบุคลากรด้วยวิธีการ Non Training ได้แก่ การดูงานนอกสถานที่ การ สอนงาน การมอบหมายงาน โปรแกรมพี่เลี้ยง และการเรียนรู้ด้วยตนเอง

(๓) จัดฝึกอบรม ๑๐๑ หลักสูตร ๑๖๒ ครั้ง เจ้าหน้าที่เข้าร่วม ๓,๐๙๐ คน และจัดประชุมสัมมนา ประจำปีเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของสถาบันจำนวน ๑๐ ครั้ง ๑,๑๐๐ คน

๔. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการอุทยานหลวงราชพฤกษ์

สถาบันได้รับมอบพื้นที่และทรัพย์สินของสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ ๒๕๔๙ จากกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๕๒ โดยได้เริ่มเปิดให้บริการอย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๕๕๒ เป็นต้นมา ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานชื่อว่า “อุทยานหลวงราชพฤกษ์” เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๕๓ ปัจจุบันอุทยานหลวงราชพฤกษ์มีพื้นที่ ๔๖๘ ไร่ ๓ งาน ๑๐ ตารางวา มีวัตถุประสงค์การบริหารจัดการเพื่อให้อุทยานหลวงราชพฤกษ์ เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านพืชสวนและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวการเกษตรและวัฒนธรรมที่มีคุณภาพระดับนานาชาติ งบประมาณที่ใช้ดำเนินงานทั้งสิ้น ๑๖๐,๖๘๗,๖๔๐ บาท มีกิจกรรมสำคัญ ประกอบด้วย (๑) งานด้านวิชาการและการเรียนรู้ เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การเรียนรู้ด้านพืชสวน ความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดและตกแต่งภูมิทัศน์ (๒) การส่งเสริมกิจกรรมและนิทรรศการ การจัดประชุม สัมมนาและกิจกรรมต่างๆ (๓) การประชาสัมพันธ์และการตลาด และ(๔) การบริหารจัดการโดยมีผลการดำเนินงาน ดังนี้

ผลผลิตและผลลัพธ์ที่สำคัญ

- ๑) จัดทำแผนการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ ๒๕๔๙ เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีโดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๕๒ อนุมัติเรื่องการโอนกิจการ ทรัพย์สิน สิทธิ และงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในส่วนการบริหารจัดการสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ ๒๕๔๙ ให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เป็นผู้บริหารจัดการ
- ๒) รายได้จากกิจกรรมต่างๆ ที่ดำเนินการในอุทยานหลวงราชพฤกษ์ (รายได้หลังหักภาษี) รวมทั้งสิ้น ๔๕,๕๔๕,๒๖๖.๙๕ บาท (ปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๔)
- ๓) จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมอุทยานหลวงราชพฤกษ์ รวมทั้งสิ้น ๙๖๙,๑๖๐ คน (ปี พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๔) โดยมีการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการ พบว่าระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ ๗๘.๘๓ (พ.ศ.๒๕๕๓) เป็นร้อยละ ๘๕.๓๖ (พ.ศ.๒๕๕๔)
- ๔) จำนวนผู้เข้ามาเรียนรู้ในอุทยานในรูปแบบต่างๆ ทั้งสิ้น ๓๑,๕๔๔ คน
- ๕) ศึกษาความเป็นไปได้ของการดำเนินงานธุรกิจและหารายได้ของสวนเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ ๒๕๔๙
- ๖) จัดทำแผนธุรกิจอุทยานหลวงราชพฤกษ์ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙)
- ๗) งานวิชาการและการเรียนรู้
 - ๗.๑) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ โดยมีผู้เรียนรู้ จำนวน ๓๑,๕๔๔ คน ประกอบด้วย
 - การจัดฝึกอบรมหลักสูตรการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับชีวิตประจำวัน เกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดและตกแต่งภูมิทัศน์ พืชสมุนไพรท้องถิ่น การปลูกพืชไร่นา เป็นต้น มีจำนวนผู้เรียนรู้ ๓,๖๘๖ คน
 - ให้ความรู้แบบกลุ่มตามฐานการเรียนรู้โดยนำชมสวนและบรรยายให้ความรู้ มีจำนวนผู้เรียนรู้ ๑๔,๒๖๐ คน
 - จัดค่ายเยาวชน เช่น โครงการหลวงเรียนรู้ตามรอยเท้าพ่อ ค่าย English with Earth Camp ค่ายเครือข่ายเยาวชนโครงการหลวงสร้างสรรค์สื่อเพื่อสิ่งแวดล้อม มีจำนวนเยาวชนเข้าร่วม ๓๖๖ คน
 - นิทรรศการวิชาการด้านการเกษตร มีจำนวนผู้เรียนรู้ ๑๓,๒๓๒ คน
 - ๗.๒) รวบรวมพรรณไม้จำนวนทั้งสิ้น ๒,๖๖๑ ชนิด และจัดทำฐานข้อมูลพรรณไม้ในอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ๖๔๓ ชนิด ประกอบด้วย กล้วยไม้ ๑๕๕ ชนิด ปาล์ม ๗ ชนิด เฟิร์น ๔ ชนิด ไม้คลุมดิน ๕ ชนิด ไม้หน้า ๘ ชนิด ไม้พุ่ม ๖๙ ชนิด ไม้ยืนต้น ๒๒๙ ชนิด ไม้ล้มลุก ๑๑๐ ชนิด ไม้เลื้อย ๕๓ ชนิด หญ้า ๓ ชนิด และได้จัดทำโปรแกรมโครงสร้างฐานข้อมูลพรรณไม้พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมแล้วเสร็จจำนวน ๔๗๓ ชนิด

๘) การพัฒนาและปรับปรุงสวน

- ๘.๑) งานปรับปรุงและพัฒนา โดยดูแลรักษาบำรุงพรรณไม้ เพื่อให้สวนสะอาดและสวยงามอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งการเปลี่ยนพรรณไม้ดอกนานาชนิด รวมถึงปรับปรุงพัฒนาสวน เพื่อเปลี่ยนมุมมอง ให้สวนมีความแปลกตา สวยงามและน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชม โดยมีการปรับปรุง ๑) สวนกล้วยไม้ ๒) จัดสวนแบบอังกฤษบริเวณแนวแกนกลาง ๓) สวนบอนไซ ๔) พื้นที่ทางเข้า – ออกด้านหน้าอุทยานหลวงราชพฤกษ์ ๕) หน้าอาคารบริการนักท่องเที่ยว ๖) สร้างอุโมงค์ต้นไม้ ๗) สวนไทยบริเวณเนินชั้นบันได ๘) บริเวณด้านหน้าประตูช้าง ๙) อาคารโลกแมลง ๑๐) สวนริโซเคิล ๑๑) บริเวณเนินหลังเต่า ทางเข้า-ออกหลักและเนินราชพฤกษ์ ๑๒) สวนป่าเขตร้อน ๑๓) ภายในเรือนร่มไม้ ๑๔) สวนสวรรค์ ๑๕) สวนทะเลทราย ๑๖) อาคารสำนักงาน ๒ ๑๗) อุโมงค์ทางเดิน (Green tunnel) และ๑๘) งานต้นไม้ใหญ่รอบบริเวณอุทยานพร้อมระบบน้ำ
- ๘.๒) งานขยายพันธุ์พืชและปัจจัยการผลิต เพาะเลี้ยงพรรณไม้เพื่อตกแต่งภูมิทัศน์ ทั้งสิ้น ๒๐๕,๔๖๐ ต้น ผลิตพรรณไม้และเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อเพื่อจำหน่าย จำนวน ๔๗ รายการ รวมทั้งหมด ๑,๘๗๐ แบ่งเป็นไม้ขวด ๓๐ รายการ จำนวน ๑,๕๐๐ ขวด และไม้กระถาง จำนวน ๑๗ รายการ รวม ๓๗๐ กระถาง นอกจากนั้นได้ผลิตด้วยการเพาะเมล็ด ปักชำ จำนวน ๗๐ ชนิด รวมกว่า ๒๐,๐๐๐ ต้น ผลิตปุ๋ยหมัก ๒๐ ต้น ผลิตปุ๋ยอินทรีย์น้ำ ๑,๘๐๐ ลิตร และผลิตปุ๋ยไส้เดือนดินได้ ๒๐๐ ลิตร ซึ่งเมื่อนำมาใช้พบว่าได้ผลดี ทำให้อุทยานหลวงราชพฤกษ์สามารถประหยัดงบประมาณในการจัดซื้อปุ๋ยดังกล่าวได้เป็นเงินจำนวน ๑๕๔,๐๐๐ บาท
- ๘.๓) ด้านภูมิสถาปัตยกรรม ดำเนินการก่อสร้างและปรับปรุงอาคารสถานที่ ตามแผนการเตรียมความพร้อมในการจัดงานมหกรรมพืชสวนโลกเฉลิมพระเกียรติฯ ราชพฤกษ์ ๒๕๕๔ ประกอบด้วย งานปลูกต้นไม้ริมทางเดิน งานปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในสวนให้ร่มรื่น เพิ่มไม้ใหญ่พร้อมปลูก ๓๒ รายการ ๕๒ ต้น พรรณไม้ ๑,๒๑๓ รายการ งานปรับปรุงลานจอดรถและถนนทางเข้า-ออก
- ๘.๔) ด้านสถาปัตยกรรม ดำเนินการก่อสร้างอาคารนิทรรศการหลังใหม่ งานปรับปรุงงานระบบและพื้นที่อาคารนิทรรศการหลังเดิม งานปรับปรุงอาคารโลกแมลง งานก่อสร้างอาคารสำนักงาน งานปรับปรุงโครงสร้างหอคำหลวง งานซ่อมแซมหอพระ งานปรับปรุงสวนทฤษฎีใหม่ งานสร้างตู้แสดงนิทรรศการในหอคำหลวง งานปรับปรุงอาคารนิทรรศการกล้วยไม้
- ๘.๕) ด้านสุขาภิบาล ดำเนินการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียประจำจุด และงานก่อสร้างและซ่อมแซมห้องน้ำ

๙) การจัดกิจกรรมและการตลาด

- ๙.๑) จัดกิจกรรมด้านการตลาดและส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ ๑) งานเทศกาลดอกไม้บาน ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ ๓๖๒,๖๓๗ คน ๒) งาน Agriculture Asia ๒๐๑๐ มีผู้เข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ ๒๖๕ คน มีผู้เข้าชมงาน ๑๐,๐๐๐ คน ๓) งานราชพฤกษ์รวมใจรักพ่อหลวง ๘๘,๘๐๕ คน ๔) งานวันเด็กแห่งชาติ ๖,๖๑๐ คน ๕) งานมหกรรมวันการศึกษาเอกชนสู่ความเป็นเลิศเทิดไท้องค์ราชัน ภาคเหนือ ๓๐,๒๘๑ คน ๖) งานวันวาเลนไทน์ ๕,๗๕๖ คน ๗) จัดงานปีใหม่เมืองดอกเอื้องงาม ๒๐,๑๙๕ คน ๘) งานวันต้นไม้แห่งชาติ ๑,๒๓๖ คน ๙) วันแม่แห่งชาติ ๒,๑๐๓ คน
- ๙.๒) การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูล ได้แก่ จัดการแถลงข่าว และจัดบูธประชาสัมพันธ์ในงานเทศกาลต่างๆ

(๓) กลยุทธ์ (Strategy)

- สถาบันกำหนดกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ดำเนินงาน ในลักษณะตั้งรับ ยังขาดการขยายผลเชิงรุก ยังไม่ได้ใช้ความได้เปรียบเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพมาเป็นจุดแข็งเท่าที่ควร ขาดการจำลองฉากทัศน์สำหรับอนาคต และยังไม่มีการปรับกลยุทธ์การทำงานให้เหมาะสม
- สถาบันมีภาพลักษณ์ขององค์กรที่ดี แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักกว้างขวางแก่คนทั่วไป
- สถาบันมีการวิจัยและพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์หลัก แต่ยังไม่ได้นำผลการวิจัยสู่การปฏิบัติมากพอ ทั้งยังไม่มีแผนที่ชัดเจนในการบูรณาการองค์ความรู้จากภาคส่วนต่างๆของสถาบัน

(๔) ระบบ (Systems)

- สถาบันมีระบบการทำงานที่ชัดเจน โปร่งใส และตรวจสอบได้ แต่ระบบการบริหารองค์กรและโครงสร้างบริหารงานบุคคลยังไม่ชัดเจน ขาดคู่มือการปฏิบัติงาน ระบบสนับสนุน (back office) ยังไม่สมบูรณ์มีการตอบสนองที่ล่าช้าเพราะติดขัดกับระบบราชการ
- มีการติดตามประเมินผลที่เป็นระบบ แต่ยังไม่นำผลการจากการติดตามประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงการดำเนินงานเท่าที่ควร
- มีระบบข้อมูลทั้งในระดับพื้นที่และส่วนกลาง แต่ยังขาดระบบวิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน รวมถึงขาดข้อมูลด้านความต้องการและความสุขที่แท้จริงของคนบนพื้นที่สูง
- ขาดบูรณาการแผนและเชื่อมโยงงานของแต่ละสำนัก ทั้งยังขาดความชัดเจนในการนำแผนสู่การปฏิบัติ
- ระบบสวัสดิการขององค์กรยังไม่ครอบคลุมถึงผู้ปฏิบัติงานภายในทุกระดับ นอกจากนี้สถาบันยังขาดระบบการบ่มเพาะบุคลากร ขาดระบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ในองค์กร รวมทั้งขาดระบบให้รางวัลต่อผู้ที่มีความคิดริเริ่มหรือผู้สร้างนวัตกรรมในงานพัฒนาพื้นที่สูง

(๕) รูปแบบ (Style)

- สถาบันส่งเสริมการมีส่วนร่วม ผู้บริหารมีแนวคิดที่เปิดกว้าง ให้อิสระแก่เจ้าหน้าที่ในการคิดและทำงาน แต่บุคลากรบางส่วนยังขาดภาวะผู้นำ หรือยังขาดการฝึกฝนเพื่อเป็นผู้นำที่ดี
- สถาบันให้ความสำคัญกับการบริหารแบบบูรณาการทั้งภายในและกับภายนอกสถาบัน แต่ยังขาดการประสานในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยกับงานพัฒนา ทำให้ขาดการทำงานที่เป็นทีมขององค์กรอย่างแท้จริง
- ผู้บริหารใส่ใจติดตามงาน ด้วยระบบการติดตามงานที่เข้มข้น แต่ผลของการบูรณาการในพื้นที่ยังไม่ชัดเจน

(๖) บุคลากร (Staff)

- สถาบันมีช่องว่างระหว่างวัยของบุคลากร กล่าวคือ ขาดบุคลากรระดับกลางที่เป็นตัวเชื่อมและรับช่วงงานระหว่างบุคลากรอาวุโสกับเจ้าหน้าที่รุ่นใหม่
- สถาบันมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางซึ่งครอบคลุมประเด็นงานที่รับผิดชอบในปัจจุบันเกือบทุกด้าน แต่ยังขาดเจ้าหน้าที่ด้านการตลาด และการพัฒนาสถาบันเกษตรกร และขาดบุคลากรด้านสังคม
- เจ้าหน้าที่มีทักษะความสามารถ แต่ลักษณะการทำงานยังเป็นต่างคนต่างทำงาน

(๗) ทักษะ (Skill)

- เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ของสถาบันเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ทำงานพัฒนาที่สูงเป็นอย่างดี แต่เจ้าหน้าที่ใหม่ยังขาดความรู้และทักษะในการทำงานพัฒนาพื้นที่สูง ขาดทักษะในการประสานงานเชิงบูรณาการ ผลิตงานเฉพาะด้าน ขาดการคิดเชิงระบบ รวมทั้งขาดทักษะในการจัดเตรียมเอกสารราชการ

- เจ้าหน้าที่บางส่วนมีความสามารถทำงานร่วมกับภาครัฐและเอกชน ทั้งมีศักยภาพเป็นผู้นำด้านสังคมอุดมความรู้ให้แก่ภูมิภาค แต่ยังมีบางส่วนที่ขาดความเป็นมืออาชีพ กล่าวคือ ทำงานโดยไม่ศึกษาแผน ขาดการเรียนรู้ต่อเนื่อง ไม่ค่อยมีความคิดริเริ่ม รวมทั้งขาดทักษะในการบริหารจัดการเวลาที่ดี
- เจ้าหน้าที่ที่สนามสวนหนึ่งได้รับการยอมรับจากชุมชนและเกษตรกร ขณะเดียวกันมีเจ้าหน้าที่บางส่วนซึ่งมีความรู้แต่ขาดความมั่นใจในวิธีการทำงาน
- ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ พบว่ามีระบบการพัฒนาบุคลากรแบบพี่สอนน้อง มีการเรียนรู้จากรุ่นเกาสู่อุ่นใหม่ ขณะเดียวกันพบว่าบุคลากรรุ่นพี่ไม่ได้เขียนเอกสารเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์หรือข้อมูลในอดีต บางคนยังขาดความรู้ในการถ่ายทอดประสบการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) การวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาพื้นที่สูง

การวิเคราะห์ปัจจัยนอกได้ใช้ PESTEL Analysis Model เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและผลกระทบของปัจจัยภายนอกต่อการดำเนินงานขององค์กรในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ช่วยให้เข้าใจใน “ภาพใหญ่” ในบริบทที่องค์กรดำเนินงานอยู่ และเลือกใช้ “โอกาส” จากสิ่งที่เป็ปัจจัยเกื้อหนุน และป้องกัน/ลดผลกระทบจากสิ่งที่เป็ข้อจำกัด/อาจเป็นอุปสรรค

สรุปปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาพื้นที่สูงของสถาบันได้ดังนี้

(๑) ด้านการเมือง

- ปัจจัยที่เป็นโอกาส ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่สูงมีความสำคัญต่อความมั่นคงของชาติ ทุกรัฐบาลสนับสนุนงานโครงการหลวง ขณะที่นโยบายการพัฒนาพื้นที่สูงของเกือทุกรัฐบาลยังไม่ชัดเจนและไม่ต่อเนื่อง
- รัฐมีนโยบายให้ความสำคัญด้านความหลากหลายทางชีวภาพ หรืองานปราบปรามยาเสพติด ขณะเดียวกันหากรัฐบาลมีนโยบายแก้ไขสถานการณ์เร่งด่วน จะส่งผลให้งบประมาณในการพัฒนาพื้นที่สูงลดลง และนโยบายปรับเปลี่ยนเพิ่มเติม อาจส่งผลให้สถาบันจ้งบุคลากรน้อยลง
- การกระจายอำนาจทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำงบประมาณสนับสนุนแผนชุมชน (บนพื้นที่สูง) และภาคีต่างๆมีโอกาสมีส่วนร่วมในงานพัฒนาพื้นที่สูงเพิ่มขึ้น ขณะที่การเปลี่ยนแปลงผู้นำการเมืองท้องถิ่นส่งผลให้การทำงานพัฒนาที่สูงไม่ต่อเนื่อง และงบประมาณอุดหนุนที่ อปท. ได้รับจากรัฐบาลมักไม่เป็นไปตามเป้าหมาย
- การ reshape พื้นที่ป่าทำให้คนบุกรุกป่าน้อยลง แต่อาจส่งผลให้เข้าพื้นที่ทำงานได้ยากขึ้น
- หลักธรรมาภิบาลทำให้เจ้าหน้าที่มีคุณธรรม แต่การเพิ่มขึ้นตอนตรวจสอบทำให้งานช้าลง

(๒) ด้านเศรษฐกิจ

- ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและอัตราการว่างงานสูง จึงทำให้ประชาชนบนพื้นที่สูงกลับเข้าสู่อาชีพเกษตร ส่งผลให้สถาบันมีโอกาสได้ทำงานมากขึ้น แต่การเพิ่มค่าแรงทำให้นายจ้างเปลี่ยนไปเลือกจ้างแรงงานต่างด้าวมากขึ้น ส่งผลให้ประชากรบนพื้นที่สูงว่างงาน
- การค้าไร้พรมแดนทำให้มีอุปสงค์ด้านอาหารปลอดภัยมากขึ้น ซึ่งสนับสนุนต่อการกิจของสถาบัน ขณะที่การค้าเสรีมีผลกระทบต่อการผลิตพืชเมืองหนาว

(๓) ด้านสังคม

- การเพิ่มจำนวนของประชากรบนพื้นที่สูง ทำให้มีความต้องการทรัพยากรมากขึ้น ส่งผลให้พื้นที่ป่าลดลง
- ประชากรมีการศึกษาสูงขึ้นอาจทำให้มีโอกาสและทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น ขณะเดียวกันอาจทำอาชีพการเกษตรน้อยลง รูปแบบวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลง และวัฒนธรรมดั้งเดิมมีการสืบทอดลดลง
- สังคมเปิดรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมส่งผลให้ภัยต้องงานพัฒนา ขณะเดียวกันความหลากหลายอาจส่งผลให้สามัคคี ความร่วมมือลดลง ต่างคนต่างอยู่ ทำให้ชุมชนอ่อนแอ

- การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอาจส่งเสริมคุณภาพชีวิต ขณะเดียวกันอาจนำมาซึ่งความฟุ่มเฟือย หนี้สินที่เพิ่มขึ้น และปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด

(๔) ด้านเทคโนโลยี

- เทคโนโลยีด้านการลดต้นทุนและการถนอมอาหารเป็นคุณต่อการพัฒนาพื้นที่สูง แต่สินค้า GMO ราคาถูกเป็นคู่แข่งกับสินค้าของเกษตรกร นอกจากนี้ bio-technology ลดความได้เปรียบของความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง
- เทคโนโลยีการสื่อสารที่มีราคาถูกลง และสามารถซื้อหาได้อย่างแพร่หลายทำให้การสื่อสารสัมพันธ์สะดวกรวดเร็วมากขึ้น ขณะเดียวกันทำให้ประชาชนมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และอาจนำไปสู่แหล่งข้อมูลที่ไม่เหมาะสม พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หรือการล่อลวงต่างๆ
- การจดสิทธิบัตรเป็นช่องทางการเพิ่มมูลค่าในการสร้างรายได้และชื่อเสียงของสถาบัน ขณะเดียวกันเป็นการเพิ่มค่าใช้จ่ายของสถาบันในเรื่องค่าลิขสิทธิ์ของ software และ hardware ต่างๆ
- Software สนับสนุนการทำงานบริหารของสถาบันในด้านการจัดการองค์ความรู้ การทำงานวิจัย เป็นต้น ขณะเดียวกันอาจส่งผลให้คนตกงานเพราะเทคโนโลยีเข้ามาแทน หรือเกิดการพึ่งพาเทคโนโลยีมากขึ้น

(๕) ด้านสิ่งแวดล้อม

- การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทำให้โลกให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รัฐบาลอาจให้ความสนใจสนับสนุนเพิ่มขึ้น สินค้าเกษตรอาจได้รับราคาสูงขึ้น ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อให้มีโรคแมลงศัตรูพืชแพร่ระบาดมากขึ้น ทนขึ้น และการออกดอกออกผลของพืชเปลี่ยนไป
- การเกษตรบนที่สูงอาจเป็นที่มาของการปนเปื้อนของสารพิษในธรรมชาติและสิ่งมีชีวิต ขณะเดียวกันอาจกระตุ้นให้เกิดกลุ่มผู้ซื้อใหม่ๆ ที่ต้องการสินค้าอาหารปลอดภัย พร้อมทั้งยอมจ่ายในราคาที่แพงขึ้น
- ผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่เหมาะสมส่งผลให้เกิดภัยพิบัติและความขาดแคลนทรัพยากร ขณะเดียวกันความขาดแคลนอาจนำมาซึ่งความตระหนักของสังคมและความร่วมมือในการอนุรักษ์คุ้มครองทรัพยากรที่คงเหลืออยู่
- การพัฒนาการท่องเที่ยวในแหล่งที่มีความสวยงามตามธรรมชาติอาจนำมาซึ่งรายได้ของชุมชน ขณะเดียวกันอาจทำให้เกิดขยะมูลฝอยและผลกระทบต่อสภาพของธรรมชาติได้ในที่สุด

๓) ประเด็นพัฒนา/ยุทธวิธีของสถาบัน

นำผลการวิเคราะห์ SWOT เป็นแนวทางเพื่อให้ได้ยุทธวิธีที่เหมาะสมที่สุดสำหรับแต่ละสถานการณ์ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๓.๑) ประเด็นพัฒนาเชิงรุก/ยุทธวิธีเชิงรุก (การใช้จุดแข็งช่วงชิงโอกาส)

- ๑) ขยายองค์ความรู้ของโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูงอย่างทั่วถึงและเกิดผลเป็นรูปธรรม
- ๒) เสริมสร้างศักยภาพบุคลากรให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มของทรัพยากรของชุมชนที่มีความหลากหลายให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน เช่น นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพมาให้บริการ
- ๓) ขยายเครือข่ายการทำงานแบบบูรณาการโดยใช้ความคล่องตัวขององค์กรควบคู่กับการใช้ เทคโนโลยี
- ๔) ใช้จุดแข็งจากการที่มีพื้นที่เป้าหมายและผู้ให้ประโยชน์จากผลงานวิจัยที่ชัดเจนในการหาทุนวิจัย
- ๕) มุ่งมั่นเจริญรอยตามองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยใช้องค์ความรู้ขยายโอกาสการพัฒนาของชุมชน
- ๖) ใช้ศักยภาพของบุคลากร ในเรื่องความรู้และพฤติกรรม บุคลากรมีปริญญาโท เอก สนับสนุนงานได้มีความทุ่มเทให้ความร่วมมือกับสถาบันเป็นอย่างดี
- ๗) สถาบันเสริมสร้างสนับสนุนเพื่อสร้างงานผลิตของสถาบันฯ เพื่อเพิ่มมูลค่าทรัพยากรธรรมชาติ

- ๘) เนื่องจากสถาบันฯ ออกรบระบบราชการแล้ว สามารถกำหนดระบบระเบียบของตนเองได้ ใช้ความคล่องตัวตรงนี้ขยายงานและเครือข่าย

๓.๒) ประเด็นพัฒนาเชิงป้องกัน/ยุทธวิธีเชิงป้องกัน (การใช้จุดแข็งเลี้ยงอุปสรรค)

- ๑) ทำการวิจัยและพัฒนาเชิงบูรณาการเพื่อพัฒนาอาชีพ โดยชุมชนมีส่วนร่วม
- ๒) พัฒนาอาชีพทางเลือก โดยใช้องค์ความรู้จากโครงการหลวง เพื่อลดการตัดยาเสพติด และการเคลื่อนย้ายแรงงานสู่เมือง
- ๓) เพิ่มการกักเก็บน้ำฝนและความอุดมสมบูรณ์ของดินบนพื้นที่สูง เช่น ฝายแม้ว เพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน ลดความเสี่ยงของภัยแล้งและโลกร้อน
- ๔) บูรณาการหน่วยงาน/โครงการที่เกี่ยวข้องเพื่อลดพื้นที่ทำกินที่ไม่เหมาะสม เช่นการปลูกข้าวโพดบนพื้นที่ลาดชันและยอดดอย เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าและพื้นที่แนวกันชน (buffer zone)
- ๕) พัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูงให้มีความเข้มแข็งตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๓.๓) ประเด็นพัฒนาเชิงแก้ไข/ยุทธวิธีเชิงแก้ไข (การใช้โอกาสแก้ไขจุดอ่อน)

- ๑) เสริมสร้างระบบการจัดการความรู้บ่มเพาะให้กับบุคลากรรุ่นใหม่ที่ขาดประสบการณ์
- ๒) สร้างต้นแบบในการพัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานให้ชัดเจนมากขึ้น
- ๓) บูรณาการกิจกรรมงานวิจัยและพัฒนาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตหรือผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพในพื้นที่อย่างครบวงจร
- ๔) ใช้ CSR จากภาคเอกชนมาสนับสนุนภารกิจวิจัยและพัฒนาของสถาบันฯ

๓.๔) ประเด็นพัฒนาเชิงรับ/ยุทธวิธีเชิงรับ (การใช้จุดจุดอ่อน เลี่ยงอุปสรรค)

- ๑) การประยุกต์เอาผลงานวิจัยไปปฏิบัติ
 - ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - ศึกษาและติดตามผลกระทบจาก climate change และเสนอแนวทางแก้ไข
 - ให้ความสำคัญของการนำผลงานวิจัย/ปัจจัยการผลิตไปใช้ในทางปฏิบัติ
- ๒) การปรับปรุงคุณภาพผลผลิตเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน
 - อาหารคุณภาพ
 - ยกระดับให้ได้มาตรฐานภูมิภาค
 - พัฒนากลุ่มอาชีพและระบบ logistic
- ๓) เพิ่มประสิทธิภาพของระบบสื่อสาร
 - เตือนภัยเพื่อปรับตัวรับ climate change และให้ความรู้ประชาชน
 - สร้างระบบการตลาดผ่านอินเทอร์เน็ต
 - เพิ่มประสิทธิภาพระบบ Back Office และการสื่อสารถึงศูนย์
- ๔) การปรับโครงสร้างและบุคลากรองค์กร
 - การประสานงานโครงการหลวง
 - การสร้างค่านิยมร่วมองค์กร
 - พัฒนาบุคลากรทดแทน/ถ่ายทอดความรู้
 - การขยายพื้นที่
 - กำหนดแนวทางปฏิบัติของการใช้พื้นที่ป่าร่วมกับอาสาสมัครป่าไม้ และชุมชน
 - สร้างกระบวนการบูรณาการระหว่างหน่วยงานในองค์กร
 - การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนบนพื้นที่สูงโดยมีหน่วยงานรองรับ
 - สร้างความมั่นคงให้กับบุคลากร

๕) การสร้างรายได้ให้สถาบัน

- รายได้จากสิทธิบัตร
- รายได้จากการรับงานวิจัย/ฝึกอบรม
- เพิ่มรายได้จากอุทยานหลวง
- รายได้จากฐานข้อมูลและสิ่งพิมพ์
- รายได้จากเอกชน องค์การระหว่างประเทศ/ในประเทศ

นอกจากนี้ผลลัพธ์ของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารจัดการ (Organization and Management – O&M) ของสถาบันซึ่งจะเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนของผลลัพธ์อื่นๆของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนบนพื้นที่สูง ควรแบ่งออกเป็น ๖ กลุ่มภารกิจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑) **โครงสร้าง** ประกอบด้วย การปรับปรุงโครงสร้างของสถาบันให้เหมาะสมกับภารกิจปัจจุบัน และการกระจายอำนาจในพื้นที่ดำเนินการ รวมทั้งการขยายเครือข่ายการทำงานเชิงบูรณาการ ซึ่งต้องใช้ความคล่องตัวขององค์กร ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับยุคสมัย

๒) **การหารายได้** เพื่อเพิ่มรายได้และเพิ่มทางเลือกด้านรายได้ให้กับสถาบันฯ เช่น การสร้าง brand image การใช้จุดแข็งของสถาบันฯในการหาทุนวิจัย เพราะมีพื้นที่เป้าหมายและผู้ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยที่แน่นอน ตลอดจนการใช้ CSR จากภาคเอกชนมาสนับสนุนภารกิจของสถาบันฯ

๓) **การจัดการองค์ความรู้** โดยบูรณาการเชื่อมโยงองค์ความรู้ให้อยู่ในสภาพที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

๔) **บุคลากร** โดยเน้นเสริมสร้างระบบการจัดการความรู้ และบ่มเพาะให้กับบุคลากรรุ่นใหม่ที่ยังขาดประสบการณ์ รวมทั้งพัฒนาบุคลากรของสถาบันฯให้เป็น Change Agent มีอาชีพ

๕) **ระบบการสื่อสาร** โดยการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบสื่อสาร เพื่อช่วยให้การสื่อสารภายในองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้สามารถสื่อสารกับเครือข่ายและโลกกว้าง

๖) **การวิจัยและพัฒนา** โดยเน้นการวิจัยที่ขยายผลองค์ความรู้โครงการหลวง เพื่อตอบสนองการใช้ประโยชน์ของชุมชนและเครือข่าย ตลอดจนการนำผลวิจัยไปปฏิบัติอย่างเหมาะสม



สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
๖๕ ม.๑ ถ.สุเทพ ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐
โทร ๐๕๓-๓๒๘๔๙๖-๘ โทรสาร ๐๕๓-๓๒๘๔๙๔, ๐๕๓-๓๒๘๒๒๙
www.hrdi.or.th